

DIE MAN WAT GEBLY HET

'n Verhaal van Ineenstorting, Liefde en Stil Moed

Alec P Daschner

KOPIEREGBLAD

© 2026 Alec P Daschner

Alle regte voorbehou.

Geen deel van hierdie boek mag sonder die vooraf skriftelike toestemming van die outeur in enige vorm of op enige wyse gereproduseer, versprei, versend, gedeel, gekopieer of gestoor word nie, behalwe vir kort aanhalings wat in resensies of artikels gebruik word.

Hierdie boek is 'n persoonlike besinningswerk wat op die outeur se eie lewenservaring gegrond is. Sekere name, identifiserende besonderhede en omstandighede is moontlik ter wille van privaatheid, duidelikheid en narratiewe vloei verander of aangepas.

Die besinnings in hierdie boek word nie as professionele sielkundige, mediese, regs- of geestelike berading aangebied nie. Dit is een man se eerlike poging om ineenstorting, verantwoordelikheid, liefde, rou en die stille moed wat dit verg om te bly, te verstaan.

Eerste uitgawe

Gepubliseer in Suid-Afrika, 2026

Die Man Wat Gebly Het

'n Verhaal van Ineenstorting, Liefde en Stil Moed

Geskryf deur Alec P Daschner

Vir navrae, bestellings of versoeke om toestemming, kontak asseblief:

Alec P Daschner

E-pos: being@imagnet.co.za

Selfoon / WhatsApp: 077 434 2028

Webwerf: <https://the-man-who-stayed.netlify.app>

OPDRAG

Vir my vrou, Tish.

Jy het langs my gestaan toe die lewe onseker geword het.

*Jy het my raakgesien toe ek nog nie geweet het hoe om myself raak te sien
nie.*

Jy het naby genoeg gebly dat die waarheid my kon bereik.

Jou liefde het die lewe nie maklik gemaak nie.

Dit het dit moontlik gemaak om te bly.

NOTA VAN DIE OUTEUR

Hierdie is nie 'n boek oor 'n volmaakte lewe nie.

Dit is nie 'n boek oor sukses, prestasie of om indrukwekkend te word nie.

Dit is 'n boek oor ineenstorting.

Oor stilte.

Oor druk.

Oor skaamte.

Oor liefde.

Oor rou.

Oor die stadige en moeilike werk om eerlik te word.

Ek het hierdie boek so waarheidsgetrou geskryf as wat ek kon.

Sommige dele was moeilik om te skryf.

Sommige dele was moeilik om te onthou.

Sommige dele dra steeds pyn.

Maar ek glo daar is waarde daarin om die waarheid te vertel sonder om dit mooier te probeer maak.

Nie om te skok nie.

Nie om verskonings te maak nie.

Nie om te blameer nie.

Maar om te verstaan.

Want baie mense leef met dinge waarvoor hulle nie woorde het nie.

Baie dra hulle druk in stilte.

Baie bly aan die buitekant aan die lewe terwyl hulle van binne verdwyn.

Baie weet wat dit beteken om te funksioneer, maar nie wat dit beteken om ten volle teenwoordig te wees nie.

Hierdie boek is ook vir hulle.

Dit is vir die man wat moeg is om te vlug.

Vir die vrou wat meer gedra het as wat mense besef.

Vir die mens wat gebreek het en gewonder het of iets goeds nog uit die stukke gebou kan word.

Vir die gesin wat onder druk probeer mens bly.

Vir elkeen wat leer dat heelwording nie altyd luidrugtig is nie en dat moed nie altyd sigbaar is nie.

Hierdie boek bied nie maklike antwoorde nie.

Dit bied getuienis.

Dat 'n lewe kan breek en steeds eerlik kan word.
Dat pyn 'n mens kan verklaar sonder om jou te besit.
Dat liefde betekenisvol kan bly, selfs wanneer dit moeilik is.
Dat rou 'n mens sagter kan maak eerder as harder.
Dat bly nie swakheid is nie.
Soms is bly die dapperste werk wat 'n mens ooit doen.
— Alec P Daschner

INHOUDSOPGAWE

- Titelblad
- Kopieregblad
- Opdrag
- Nota van die outeur
- Inhoudsopgawe
- Proloog — Nie 'n Volmaakte Lewe Nie. 'n Werklike Een
- Hoofstuk 1 — Voordat Alles Gebreek Het
- Hoofstuk 2 — Die Breekpunt
- Hoofstuk 3 — Weggesluit
- Hoofstuk 4 — Om Weg te Gaan
- Hoofstuk 5 — Die Soektog
- Hoofstuk 6 — Die Werklike Werk Begin
- Hoofstuk 7 — Werk, Druk en die Klim
- Hoofstuk 8 — Die Plek Waar Ek Opgehou Vlug Het
- Hoofstuk 9 — Die Man Onder die Boom
- Hoofstuk 10 — Die Dinge Wat Ons Gedra Het
- Hoofstuk 11 — Sorg vir Mekaar
- Hoofstuk 12 — Nadat Hy Huis Toe Gegaan Het
- Slotbesinning — Die Man Wat Gebly Het
- Oor die Outeur
- 'n Nota aan die Leser
- Hoe om te Bestel of die Outeur te Kontak
- 'n Klein Versoek van die Outeur
- Finale Bestel- / Betalingsblad

PROLOOG

Nie 'n Volmaakte Lewe Nie. 'n Werklike Een

Ek het my pa geslaan.

Daar is geen sagter manier om hierdie verhaal te begin nie.

Nie omdat ek trots daarop is nie.

Ek is nie.

Nie omdat daardie oomblik alles van my bepaal nie.

Dit doen nie.

Maar omdat sekere waarhede reguit in die oë gekyk moet word, anders word die res van die verhaal oneerlik.

Ek het my pa geslaan.

Nie hard genoeg om dit te regverdig nie.

Nie sag genoeg om dit te vergeet nie.

Die geluid het langer as die oomblik bly hang.

'n Skerp klap in 'n huis wat nog altyd te veel stilte gedra het.

Hy het nie dadelik gereageer nie.

Dit was die ergste deel.

Geen geskree nie.

Geen uitbarsting nie.

Geen dramatiese toneel nie.

Net stilte.

En in daardie stilte het alles sigbaar geword.

Ek onthou sy oë.

Nie net woede nie.

Nie net skok nie.

Iets diepers.

Iets wat gesê het:

Dit kan nie ongedaan gemaak word nie.

En in daardie oomblik — voor die skuld, voor die verduidelikings, voordat my verstand probeer sin maak het van wat my liggaam reeds gedoen het — het ek iets gesien.

Nie net wat ek gedoen het nie.

Ook wat ek gedra het.

Jare se druk.

Jare se stilte.

Jare se dinge waaroor daar nooit behoorlik gepraat is nie.
Jare waarin ek geleer het om dit te hanteer wat ek nie verstaan het nie.
Niks daarvan verskoon wat gebeur het nie.
Dit is belangrik.
Pyn kan 'n man verklaar.
Dit verskoon hom nie.
Op 'n punt word die oomblik joune.
Daardie oomblik was myne.
Ek het daarna niks beplan nie.
Ek het uitgestap.
In die motor geklim.
Die deur harder toegeslaan as wat ek bedoel het.
Die enjin het aangeskakel.
En ek het gery.
Nie vinnig nie.
Nie ver nie.
Net weg.
Maar afstand doen iets vreemds.
Dit rek die oomblik uit.
Dit laat dit nie verdwyn nie.
Teen die tyd dat ek stilgehou het, het niks buite my verander nie.
Maar iets binne my het.
Nie genees nie.
Nie herstel nie.
Nie verstaan nie.
Blootgelê.
Daar kom 'n punt in 'n mens se lewe waar dinge nie uitmekaar val nie.
Hulle openbaar hulleself.
Nie altyd dramaties nie.
Nie altyd op 'n manier wat ander mense kan sien nie.
Soms gebeur dit in een enkele oomblik.
Soms in 'n sin.
Soms in 'n stilte.
Soms in iets wat jy doen en dadelik wens jy kon ongedaan maak.
En daarna laat die lewe jou nie meer toe om op dieselfde manier voor te gee nie.
Ek het lank oorleef sonder om te besef dat ek besig was om te oorleef.
Ek het geweet hoe om te funksioneer.

Ek het geweet hoe om aan te gaan.
Ek het geweet hoe om aan te pas.
Ek het geweet hoe om te verdwyn sonder om fisies die vertrek te verlaat.
Van buite kon alles normaal lyk.
Struktuur.
Roetine.
Beweging.
'n Lewe wat gelyk het asof dit bymekaar bly.
Maar iets het ontbreek.
Nie op 'n manier wat ek as kind kon verduidelik nie.
Nie op 'n manier waarvoor ek 'n naam gehad het nie.
Net afwesigheid.
Stilte het in die huis gewoon.
Nie die rustige soort nie.
Die soort wat jou leer om dop te hou.
Om aan te pas.
Om voor iets te bly wat jy nie verstaan nie.
En wanneer iets in 'n huis nie gedra en hanteer word nie, verdwyn dit nie.
Iemand dra dit.
Meestal dra die kind dit.
Ek het dit toe nie verstaan nie.
Ek was nie besig om my lewe te ontleed nie.
Ek het nie probeer sin maak van my kinderjare nie.
Ek het nie in groot woorde gedink nie.
Ek het aangepas.
Versigtiger geword.
Oplettend.
Stil op die maniere wat nodig gevoel het.
Ek het geleer hoe om te bestaan binne iets wat nie standvastig was nie.
En stadigaan het dit normaal geword.
Maar iets anders was ook aan die gebeur.
Iets stiller.
Nie duidelik nie.
Nie afgebaken nie.
Net 'n gevoel dat dit nie al was wat daar is nie.
Meer as net hanteer.
Meer as net aanpas.
Meer as net dra.

Iets in my het dit geweet.
 Nie in woorde nie.
 In gevoel.
 En daardie gevoel het nie verdwyn nie.
 Dit het gebly.
 En gewag.
 Hierdie is nie 'n verhaal oor sukses nie.
 Dit gaan nie daaroor om indrukwekkend te word nie.
 Dit gaan nie daaroor om alles reg te kry nie.
 Dit gaan nie daaroor om pyn in 'n netjiese les te verander wat die verlede
 makliker maak om te aanvaar nie.
 Hierdie is 'n verhaal oor ineenstorting.
 Oor wat gebeur wanneer die lewe ophou dra.
 Oor wat gebeur wanneer ou patrone deur die oppervlak breek.
 Oor wat gebeur wanneer 'n man uiteindelik sien wat hy gedra het, wat hy
 gedoen het, wat hy vermy het en wat steeds saak maak.
 Dit is ook 'n verhaal oor liefde.
 Nie die maklike soort nie.
 Nie die soort wat net bestaan wanneer alles warm en eenvoudig voel nie.
 Die soort wat bly wanneer die lewe swaar word.
 Die soort wat jou vra om teenwoordig te bly wanneer jou eerste instink is om
 toe te maak.
 Die soort wat jou leer dat om daar te wees nie dieselfde is as om werklik
 teenwoordig te wees nie.
 Want daar is baie maniere om weg te gaan.
 Jy kan uit 'n huis stap.
 Jy kan wegry.
 Jy kan in jou werk verdwyn.
 Jy kan agter woede wegkruip.
 Jy kan jouself besig hou.
 Jy kan stil word.
 Jy kan langs iemand sit vir wie jy lief is en steeds weg wees.
 Ek ken daardie soort weggaan.
 Ek het dit langer gedoen as wat ek besef het.
 Maar hierdie boek gaan oor 'n ander soort lewe.
 'n Stadiger een.
 'n Moeiliker een.
 'n Eerliker een.
 Die lewe wat begin wanneer jy ophou om van jouself af weg te vlug.

Hierdie boek gaan oor die breekpunt.
 Die gevolge.
 Die weggaan.
 Die soektog.
 Die huwelik wat blootgelê het wat nog moes heel word.
 Die druk om aan die buitekant 'n lewe te bou terwyl die binnekant steeds onrustig was.
 Die tyd onder die boom waar stilte 'n spieël geword het.
 Die dinge wat ons as gesin gedra het.
 Die pa wat, naby die einde van sy pad, een eenvoudige boodskap agtergelaat het:
 Sorg vir mekaar.
 Daardie woorde het iets in my verander.
 Hulle het die hele verhaal bymekaargebring.
 Want om te bly gaan nie net daaroor om op een plek te bly nie.
 Soms beteken bly dat jy die telefoon antwoord terwyl jou hart breek.
 Soms beteken bly dat jy huil sonder om hard te word.
 Soms beteken bly dat jy mense liefhet wat jy nie kan regmaak nie.
 Soms beteken bly dat jy verantwoordelikheid dra sonder om jou siel te verloor.
 Soms beteken bly dat jy weier om te verdwyn wanneer die lewe jou vra om teenwoordig te wees.
 Ek is nie die held van hierdie verhaal nie.
 Ek is die man wat gebreek het.
 Die man wat gevlug het.
 Die man wat gesoek het.
 Die man wat misluk het.
 Die man wat lank genoeg stilgesit het om te begin sien.
 Die man wat stadigaan geleer het dat liefde nie net deur woorde bewys word nie.
 Dit word deur teenwoordigheid bewys.
 Deur verantwoordelikheid.
 Deur waarheid.
 Deur die keuse om mens te bly wanneer pyn jou elke rede gee om jou hart toe te maak.
 Hierdie is nie 'n volmaakte lewe nie.
 Dit is 'n werklike een.
 En dit is waar dit begin.
 Nie met sukses nie.
 Nie met antwoorde nie.

Nie met 'n netjiese weergawe van myself nie.

Maar met die waarheid.

Ek het my pa geslaan.

En uit daardie gebroke plek moes ek leer wat dit beteken om te bly.

Voordat Alles Gebreek Het

My lewe het nie alles op een slag uitmekaargeval nie.

Dit het so gevorm.

Stadig.

Stil.

Op maniere wat ek destyds nie kon verstaan nie.

Van buite het alles normaal gelyk. Daar was struktuur.

Roetine. 'n Gevoel dat die lewe op sy plek was. Niks waarna 'n mens kon wys en sê: Daar. Dit is wat verkeerd is nie.

Niks wat aandag geëis het nie.

Niks wat gebroke genoeg gelyk het dat iemand sou stilstaan en vra wat aangaan nie.

Maar iets het ontbreek.

Nie op 'n manier wat ek kon verduidelik nie.

Nie op 'n manier waarvoor 'n kind 'n naam kon gee nie.

Net afwesigheid.

'n Soort leegheid in die lug.

Stilte het in die huis gewoon.

Nie die rustige soort nie. Nie die soort waarin mense kan rus nie. Dit was 'n ander stilte. Die soort wat jou té aandagtig laat luister. Die soort wat jou leer om gesigte dop te hou. Die soort wat 'n kind bewus maak van alles wat nie gesê word nie.

Jy voel daardie soort stilte voordat jy dit verstaan.

En wanneer jy dit eers voel, begin jy jou daarby aanpas.

Ek het vroeg geleer hoe om 'n vertrek te lees.

Nie omdat iemand my gaan sit en geleer het nie.

Omdat ek moes.

Ek het gesigte dopgehou. Ek het na stemtoon geluister. Nie net na wat gesê is nie, maar na hoe dit gesê is. Hoe lank die stilte daarna geduur het. Of 'n stem werklik kalm was, of net voorgegee het. Of die vertrek veilig was, en of iets verskuif het.

Ek het geleer wanneer om te praat.

Wanneer om stil te bly.

Wanneer om nader te beweeg.

Wanneer om te verdwyn.

Wat veilig was.

En wat nie.

Dit het vanself begin gebeur. So natuurlik dat ek dit nie bevraagteken het nie.

Dit is wat gebeur wanneer iets in 'n huis nie standvastig is nie. 'n Kind kom nie altyd daarteen in opstand nie. Soms pas hy aan.

Hy word versigtig.

Oplettend.

Stil op die maniere wat nodig voel.

Hy leer hoe om homself binne 'n atmosfeer te beheer wat hy nie verstaan nie.

Daar was geen ooglopende gevaar nie. Geen aanhoudende geskree nie. Geen openlike oorlog nie. Geen chaos wat homself in die lig afgedwing het nie.

Dit sou dalk makliker gewees het om te verduidelik.

Hierdie was anders.

Stiller.

'n Voortdurende gevoel dat iets nie gedra en hanteer word nie. Iets onder alles. Onuitgesproke. Naamloos. Onaangeraak.

Maar teenwoordig.

En wanneer iets in 'n huis nie gedra en hanteer word nie, verdwyn dit nie.

Iemand dra dit.

Meestal dra die kind dit.

Ek het destyds niks hiervan verstaan nie. Ek was nie besig om my lewe te ontleed nie. Ek het nie aan kinderonwonde gedink nie. Ek het nie probeer sin maak van patrone, druk of stilte nie.

Ek het eenvoudig daarin geleef.

Aangepas.

Al hoe meer op my hoede geraak.

Geleer hoe om spanning vooruit te loop voordat dit opdaag.

Geleer hoe om te keer dat dinge erger word.

Geleer hoe om te dra wat nooit myne was nie.

En stadigaan het dit normaal geword.

Dit is een van die moeilikste dinge om later te begryp — hoe iets ongesonds bekend kan begin voel.

Hoe afwesigheid alledaags kan voel.

Hoe stilte die taal van 'n huis kan word.

Hoe 'n kind onder druk kan grootword sonder om te weet dat hy onder druk is.

Want wanneer jy jonk is, het jy nie 'n ander wêreld waarmee jy dit kan vergelyk nie.

Huis is huis.

Selfs wanneer dit swaar is.

Selfs wanneer dit op die verkeerde manier stil is.

Selfs wanneer iets binne jou reeds leer om homself te beskerm.
 Ek het goed geraak met funksioneer.
 Goed daarmee om klein veranderinge raak te sien.
 Goed daarmee om myself aan te pas voordat enigiemand my gevra het.
 Goed daarmee om stil te bly.
 Goed daarmee om dinge te dra sonder om te weet dat ek dit dra.
 Maar terselfdertyd was iets anders aan die gebeur.
 Iets stiller as die stilte.
 Iets onder die druk.
 'n Klein beweging binne my.
 Nie duidelik nie.
 Nie afgebaken nie.
 Nog nie sterk genoeg om 'n besluit te word nie.
 Net 'n gevoel dat dit nie al was wat daar is nie.
 Meer as net hanteer.
 Meer as net aanpas.
 Meer as net dra.
 Iets in my het dit geweet.
 Nie in woorde nie.
 In gevoel.
 Ek het nie geweet wat om met daardie gevoel te doen nie. Ek het nie geweet
 waarheen dit my sou neem nie. Ek het nie geweet dat alles wat ek stilweg gedra
 het eendag na die oppervlak sou kom nie.
 Ek het nie geweet dat stilte wat nooit in die oë gekyk word nie, nie vir altyd stil
 bly nie.
 Dit wag.
 Dit pak op.
 Dit word druk.
 En druk wat nêrens heen kan gaan nie, vind uiteindelik 'n uitweg.
 Maar dit het nog voorgelê.
 Vir eers was ek net 'n kind wat geleer het hoe om te leef binne iets waarvoor
 niemand 'n naam gegee het nie.
 'n Kind wat versigtig geword het.
 'n Kind wat stil geword het.
 'n Kind wat gedra het wat hy nie kon verstaan nie.
 En iewers onder dit alles het iets in my wakker gebly.
 Iets wat steeds geglo het die lewe kan anders word.
 Iets wat geweier het om heeltemal te verdwyn.
 Iets wat gewag het.

Daardie gevoel het my nie verlaat nie.
Selfs voordat ek geweet het wat dit beteken om te bly,
het iets in my reeds gebly.

Die Breekpunt

Dinge val gewoonlik nie alles op een slag uitmekaar nie.

Dit bou op.

Stil.

Stadig.

Op plekke wat niemand anders kan sien nie.

In kyke wat te lank duur.

In woorde wat nooit gesê word nie.

In vertrekke waar almal aangaan asof niks verkeerd is nie.

In druk wat nêrens heen kan gaan nie.

Ek het dit lank nie verstaan nie.

Ek het gedink druk is bloot deel van die lewe. Iets wat jy hanteer. Iets wat jy absorbeer. Iets wat jy binne hou omdat daar nêrens anders is om dit neer te sit nie.

Om saam met my pa te werk, moes eenvoudig gewees het.

Dit moes 'n plek gewees het waar iets oorgedra word.

Vaardigheid.

Dissipline.

Verantwoordelikheid.

Dalk selfs respek.

'n Pa en seun wat saamwerk, moes tog 'n soort betekenis gedra het.

Maar dit is nie hoe dit gevoel het nie.

Dit het gespanne gevoel. Belaai. Asof iets reeds in die vertrek was voordat een van ons 'n woord gesê het. Asof een verkeerde beweging, een verkeerde toon, een verkeerde kyk iets na die oppervlak kon bring wat nie een van ons geweet het hoe om te hanteer nie.

Ons het nie oor dinge gepraat nie.

Nie regtig nie.

Ons het gewerk.

Ons het om mekaar beweeg.

Ons het aangegaan.

Van buite het dit waarskynlik normaal gelyk.

'n Pa.

'n Seun.

Werk wat gedoen moes word.

Maar onder die oppervlak het iets opgebou.

Ek kon dit in my liggaam voel voordat my verstand dit kon begryp.
 'n Druk in my bors.
 'n Frustrasie waarvoor ek nie 'n naam gehad het nie.
 'n Gevoel dat ek in iets gevorm word sonder dat iemand my raakgesien het vir wie ek was.
 En omdat ek nie geweet het hoe om dit te verwoord nie, het ek dit gedra.
 Omdat ek nie geweet het hoe om dit te verstaan nie, het ek dit begrawe.
 Omdat ek nie geweet het wat om met die woede te doen nie, het ek vir myself gesê dit is nie woede nie.
 Maar dit waarvoor daar geen naam gegee word nie, verdwyn nie.
 Dit wag.
 Dit word sterker.
 Dit word swaarder.
 En as dit nooit in die oë gekyk word nie, vind dit eendag 'n ander uitweg.
 Ek wens ek kon hierdie deel anders vertel.
 Netjieser.
 Sagter.
 Meer aanvaarbaar.
 Ek wens daar was 'n ander sin wat ek kon gebruik.
 Maar daar is nie.
 Ek het my pa geslaan.
 Daar is geen weg daaromheen nie.
 Geen beter weergawe daarvan nie.
 Geen verduideliking wat dit aanvaarbaar maak nie.
 Dit het in 'n oomblik gebeur.
 Maar dit het nie uit die niet gekom nie.
 Dit het gekom uit jare se druk wat ek nie verstaan het nie. Uit woede wat ek nooit geleer het om te dra nie. Uit stilte wat normaal geword het. Uit 'n huis waar te veel onder die oppervlak gebly het totdat dit eendag nie meer kon nie.
 Maar selfs terwyl ek dit sê, weet ek die volgende:
 Niks daarvan regverdig wat ek gedoen het nie.
 Dit maak saak.
 Want as hierdie verhaal eerlik wil wees, kan dit nie pyn in toestemming verander nie. Dit kan nie die verlede gebruik om die oomblik te verskoon nie.
 Dit kan my nie onskuldig maak omdat ek gewond was nie.
 Ek was gewond.
 Maar ek was ook verantwoordelik.
 Op 'n punt kan 'n man nie meer alles voor die deur van sy verlede lê nie.
 Op 'n punt word die oomblik syne.

Daardie oomblik was myne.
 En ek het daarin misluk.
 Ek kan in my gedagtes steeds daarheen teruggaan.
 Nie omdat ek wil nie.
 Omdat sommige oomblikke jou nooit heeltemal verlaat nie.
 Ek onthou die beweging.
 Ek onthou die geluid.
 Maar meer as enigiets anders onthou ek wat daarna gekom het.
 Die stilte.
 Dit is wat iets oopgebreek het.
 Nie geskree nie.
 Nie bakleiery nie.
 Nie 'n dramatiese toneel nie.
 Stilte.
 'n Verskriklike roerloosheid.
 Asof die vertrek self ophou asemhaal het.
 Iets het in daardie stilte verander.
 Nie net tussen my en hom nie.
 Binne my.
 Dit was soos om 'n weergawe van myself te sien wat ek nie herken het nie, en te weet ek kon hom nie wegstuur nie.
 Hy was ek.
 Dit is die deel waarop niemand jou voorberei nie.
 Jy dink die ergste is wat jy gedoen het. Maar soms is die ergste om te besef waartoe jy in staat is.
 Om te besef dat jy, onder genoeg druk, met genoeg stilte en genoeg onuitgesproke pyn, iemand kan word wat jy nooit gedink het jy kon wees nie.
 En daarna moet jy steeds met jouself saamleef.
 Jy moet steeds die volgende dag wakker word.
 Jy moet steeds jou eie naam dra.
 Jy moet steeds na die mense rondom jou kyk en weet dat 'n grens oorgesteek is.
 Daar is oomblikke in die lewe wat tyd in twee verdeel.
 Voor.
 Daarna.
 Dit was een van myne.
 Voor daardie oomblik kon ek sekere waarhede oor myself nog vermy.
 Daarna kon ek nie.
 Ek wou vlug.
 Alles in my wou afstand hê.

Gaan.

Verdwyn.

Moenie dit in die oë kyk nie.

Moenie in die vertrek bly saam met wat jy gedoen het nie.

Moenie die gewig daarvan voel nie.

Om te vlug sou makliker gewees het.

Nie omdat dit enigiets sou oplos nie.

Omdat dit my aan die beweeg sou kry.

En beweging kan soos verligting voel wanneer die waarheid roerloos voor jou staan.

Maar iewers binne my, onder die skaamte, vrees en skok, het iets kleins gesê:

Bly.

Nie hard nie.

Nie dapper nie.

Nie soos 'n held nie.

Net stilweg.

Bly.

Nie omdat bly dit sou regmaak nie.

Dit sou nie.

Nie omdat bly dit aanvaarbaar sou maak nie.

Dit kon nie.

Nie omdat ek geweet het wat om te sê nie.

Ek het nie.

Maar omdat ek iets anders geweet het:

As ek hiervan wegvlug, sal ek die res van my lewe aanhou vlug.

Van daardie oomblik af.

Van my pa af.

Van myself af.

Van die waarheid van wat blootgelê is.

Daarom het ek gebly.

Nie volmaak nie.

Nie netjies nie.

Nie met antwoorde nie.

Maar ek het gebly.

Daar is dinge wat jy nie in een dag regmaak nie.

Daar is dinge wat nie met een verskoning, een gesprek of een oomblik van spyt herstel word nie.

Daar is dinge wat jy moontlik vir die res van jou lewe sal dra.

Maar om iets eerlik te dra, is anders as om daarvan weg te kruip.

Dit was die begin.
 Nie van heelwording nie.
 Nog nie.
 Nie van verlossing nie.
 Nie soos mense dit graag voorstel nie.
 Dit was die begin van waarheid.
 Daarna het alles anders gevoel.
 Die huis het nie meer dieselfde gevoel nie. Die ruimte tussen ons was nie meer net afstand nie. Dit het gewig gehad.
 Ons het nie skielik alles deurgepraat nie.
 Daar was geen netjiese gesprek waarin al die jare sin gemaak het nie. Geen volmaakte oomblik waarin pyn wysheid geword het nie. Geen eenvoudige einde nie.
 Net die besef dat 'n grens oorgesteek is.
 En wanneer so 'n grens eers oorgesteek is, kan jy nie teruggaan en op dieselfde manier voorgee nie.
 Dit is wat die meeste by my gebly het.
 Nie net die oomblik self nie.
 Wat dit openbaar het.
 Dit het openbaar dat ek nie was wie ek gedink het ek is nie.
 Dit het openbaar dat druk nie verdwyn omdat jy dit ignoreer nie.
 Dit het openbaar dat stilte gevolg het.
 Dit het openbaar dat pyn wat onaangeraak bly, op maniere uit jou kan kom wat skade doen aan dit waarvoor jy lief is.
 En dit het ook iets anders openbaar.
 Iets wat ek toe nie verstaan het nie.
 Die breekpunt was nie net die plek waar ek misluk het nie.
 Dit was die plek waar wegkruip onmoontlik geword het.
 Dit is waar hierdie verhaal werklik begin.
 Nie omdat daardie oomblik die hele verhaal is nie.
 Dit is nie.
 'n Man is meer as die ergste ding wat hy gedoen het.
 Maar 'n man kan ook nie heel word deur voor te gee dat die ergste ding nooit gebeur het nie.
 Hy moet dit in die oë kyk.
 Hy moet voor die waarheid gaan staan sonder om dit mooier te probeer maak.
 Hy moet sê:
 Dit het gebeur.
 Dit was myne.

Dit is deel van my verhaal.
En nou moet ek besluit watter soort man ek daarna sal word.
Ek het nie geweet hoe om weer op te bou nie.
Ek het nie 'n plan gehad nie.
Ek het nie die taal vir heelwording, verantwoordelikheid, skaamte of herstel gehad nie.
Al wat ek gehad het, was die besluit voor my.
Vlým ek hiervan af weg?
Of bly ek lank genoeg om dit wat blootgelê is, in die oë te kyk?
Daardie besluit was stil.
Niemand het daarvoor hande geklap nie.
Niemand het eens geweet dit gebeur binne my nie.
Maar dit het saak gemaak.
Want soms verander 'n lewe nie wanneer alles herstel is nie, maar wanneer 'n man uiteindelik ophou om vir homself te lieg.
Dit was die dag waarop ek myself duidelik gesien het.
Gebroke.
Beskaamd.
Verantwoordelik.
Steeds lewend.
En uit daardie plek het een sin in my begin vorm.
Nie volledig nie.
Nie mooi nie.
Net duidelik genoeg om aan vas te hou:
Ek kan nie ongedaan maak wat gebeur het nie.
Maar ek kan ophou vlug van die man wat dit gedoen het.
Dit was die begin.
Die breekpunt.
Die plek waar alles wat ek gedra het uiteindelik na die oppervlak gekom het.
Die plek waar ek misluk het.
Die plek waar ek gesien het.
Die plek waar die lang werk om eerlik te word, begin het.

HOOFSTUK 3

Weggesluit

Ek is weggestuur.

Nie vir altyd nie.

Nie lank wanneer 'n mens dit teen 'n hele leeftyd meet nie.

Maar lank genoeg om die manier waarop ek na die lewe gekyk het, te verander.

Nege maande.

Destyds het ek dit nie as verandering beleef nie.

Ek het dit as verwydering beleef.

Alles wat bekend was, is weggeneem.

Die roetines.

Die plekke.

Die mense.

Die klein geriewe wat jy nie eens as geriewe herken voordat hulle weg is nie.

Selfs wanneer dit waarvandaan jy kom nie standvastig is nie, is dit steeds bekend.

En soms voel die bekende veiliger as die waarheid.

Toe was dit skielik weg.

Ek was êrens anders.

Iewers wat ek nie gekies het nie.

Iewers waar my verduidelikings niemand geïnteresseer het nie.

Iewers waar die lewe kleiner, strenger en meer onmiddellik geword het.

Plekke soos daardie verduidelik hulleself nie aan jou nie.

Hulle laat jou nie sagkens sit en help jou verstaan wat gebeur nie.

Hulle leer jou op 'n ander manier.

Deur gevolg.

Deur druk.

Deur stilte.

Deur te kyk wat gebeur wanneer mense nie verstaan waar hulle is nie.

Jy leer vinnig.

Nie omdat jy wil nie.

Omdat jy moet.

Jy leer waar om te staan.

Wanneer om te praat.

Wanneer om stil te bly.

Wie om te vertrou.

Wie nie.

Jy leer hoe 'n vertrek voel voordat enigiets gebeur. Jy leer hoe vinnig spanning deur 'n plek kan beweeg. Jy leer hoeveel gesê kan word sonder dat enigiemand 'n woord uiter.

En jou liggaam begin verstaan voordat jou verstand dit doen.

Dit pas aan.

Dit raak waaksaam.

Dit luister anders.

Dit hou dop.

Nie heeltyd in paniek nie.

In gereedheid.

Daar is 'n verskil.

Paniek brand vinnig uit.

Gereedheid bly.

Ek het nie teen die plek geveg nie.

Dit was nie 'n opsie nie.

Ek het aangepas.

Daar is 'n verskil.

Om te veg sê: Ek weier wat besig is om te gebeur.

Om aan te pas sê: Dit gebeur, en ek moet leer hoe om daarin te bestaan sonder om myself te verloor.

Daarom het ek gekyk.

Ek het waaksaam gebly.

Ek het die ritme van die plek geleer.

Die bewegings.

Die stiltes.

Die klein reëls wat niemand neerskryf nie.

Die dinge wat jy net leer omdat jy lank genoeg daar is om hulle aan te voel.

En stadigaan het ek 'n manier gevind om te bestaan.

Nie vry nie.

Nie gelukkig nie.

Maar bestendig.

Dit het meer saak gemaak as wat ek destyds besef het.

Want in 'n plek soos daardie is dit maklik om iets anders te word.

Dit is maklik om hard te word.

Maklik om toe te maak.

Maklik om te besluit dat gevoel swakheid is.

Maklik om op maniere te begin reageer wat jou volg lank nadat die deure weer oopgaan.

Iets in my kon daardie kant toe gegaan het.
 Dalk wou 'n deel van my.
 Hardheid kan soos beskerming voel wanneer jy jonk en bang is.
 Dit kan soos krag voel.
 Dit kan soos beheer voel.
 Maar hardheid is nie dieselfde as krag nie.
 Hardheid sluit af.
 Krag bly teenwoordig.
 Ek het destyds nie geweet hoe om dit te sê nie.
 Maar iets in my het geweet ek kon dit nie bekostig om myself heeltemal te verloor nie.
 Daarom het ek stilgebly.
 Ek het gekyk.
 Ek het volgehou.
 Ek het geleer hoe om onder druk te wees sonder om dit my hele identiteit te laat word.
 Ek het nie as 'n beter mens uitgekom op die eenvoudige manier wat mense soms voorstel nie.
 Ek het nie met duidelike antwoorde vertrek nie.
 Ek het nie skielik wys geword nie.
 Ek het nie genees daar uitgestap nie.
 Genesing het nie daar plaasgevind nie.
 Oorlewing wel.
 En oorlewing is anders.
 Oorlewing is onmiddellik.
 Dit gaan oor die volgende uur.
 Die volgende opdrag.
 Die volgende besluit.
 Die volgende oomblik waarin jy jouself bymekaar moet hou.
 Oorlewing vra nie diep vrae nie.
 Dit vra:
 Wat is nou nodig?
 Waar staan ek?
 Wat sê ek?
 Wat vermy ek?
 Hoe kom ek vandag deur sonder om dinge erger te maak?
 Heelwording vra ander vrae.
 Heelwording vra:
 Wat het met my gebeur?

Wat het ek gedoen?
 Wat het ek gedra?
 Wat het ek geword om te oorleef?
 Wat moet ek nou verstaan sodat ek dit nie herhaal nie?
 Daardie vrae het ruimte nodig.
 Tyd.
 Veiligheid.
 Waarheid.
 Ek het dit nie alles daar gehad nie.
 Daarom het ek oorleef.
 Maar selfs binne oorlewing was iets besig om te vorm.
 Nie gemak nie.
 Nie vrede nie.
 Bewustheid.
 Ek het dinge anders begin sien.
 Nog nie duidelik nie.
 Maar anders.
 Daar was oomblikke wanneer die plek hard gevoel het. Oomblikke wanneer spanning net onder die oppervlak gelê het. Oomblikke wanneer ek besef het hoe broos beheer werklik is.
 Hoe vinnig 'n gewone dag kan verander.
 Hoe min dit soms verg voordat mense wys wat hulle dra.
 Maar die meeste daarvan was nie dramatiese nie.
 Dit is belangrik.
 Die meeste verandering gebeur nie in die groot oomblikke wat mense in 'n rolprent sou plaas nie.
 Die meeste daarvan gebeur deur herhaling.
 In gewone dae.
 Binne dieselfde mure.
 Met dieselfde reëls.
 Dieselfde wag.
 Dieselfde bewustheid dat jy nooit heeltemal kan ontspan nie.
 Daardie soort lewe verander jou.
 Jy kom nie onaangeraak daaruit nie.
 Jy vertrou nie meer op dieselfde manier nie.
 Jy ontspan nie meer op dieselfde manier nie.
 Jy beweeg nie meer presies soos voorheen deur die wêreld nie.
 Maar jy leer iets.
 Iets wat jy nie in gemak leer nie.

Jy leer dat jy meer kan verduur as wat jy gedink het.
 Nie omdat jy besonders is nie.
 Nie omdat jy vreesloos is nie.
 Maar omdat iets in jou aanhou wanneer daar geen applous, geen redding en geen duidelike einde is nie.
 Jy leer dat 'n mens bang kan wees en steeds kan bly staan.
 Jy leer dat jy deur druk omring kan wees en tog een klein plek binne jouself onaangeraak kan hou.
 Daardie plek maak saak.
 Soms is dit die begin van alles.
 Daar was 'n keer toe ek vir 'n kort rukkie huis toe gegaan het.
 Net vir 'n klein tydjie.
 En iets het duidelik geword op 'n manier wat ek nie verwag het nie.
 Niks het verander nie.
 Dieselfde atmosfeer.
 Dieselfde patrone.
 Dieselfde onuitgesproke spanning.
 Dieselfde gevoel dat iets nie in die oë gekyk word nie.
 En iets binne my het gereageer.
 Nie met woede nie.
 Aanvanklik nie eens met hartseer nie.
 Met helderheid.
 Dit het makliker gevoel om terug te gaan.
 Dit het destyds nie vir my sin gemaak nie.
 Hoe kon dit makliker voel om terug te keer na 'n plek wat veronderstel was om straf te wees, as om te bly in wat veronderstel was om my huis te wees?
 Maar dit het iets openbaar wat ek nie kon ignoreer nie.
 Daar was alles ten minste werklik.
 Hard, ja.
 Beperk, ja.
 Ongemaklik, ja.
 Maar werklik.
 Niemand het voorgegee dat alles goed gaan nie. Daar was geen versteekte atmosfeer wat ek moes probeer verklaar nie. Geen stille emosionele weer wat deur die huis beweeg het sonder dat iemand dit benoem nie.
 Wat jy gesien het, was wat dit was.
 En daarin lê 'n vreemde genade.
 Selfs 'n moeilike waarheid kan makliker wees om mee saam te leef as stille verwarring.

Want stille verwarring laat jou aan jouself twyfel.
 Dit laat jou wonder of jy dinge verbeel. Of jy te sensitief is. Of die swaarheid
 wat jy voel werklik is.
 Maar in daardie plek het swaarheid nie weggekrui nie.
 Dit het oop en bloot gestaan.
 Ek het dit toe nie ten volle verstaan nie.
 Maar ek het dit gevoel.
 En wanneer ek nou terugkyk, sien ek dit duideliker.
 Daardie nege maande het my nie gebreek nie.
 Dit het dinge van my afgestroop.
 Dit het die bekende weggeneem.
 Dit het die illusie weggeneem dat die lewe homself op die een of ander manier
 sou regmaak.
 Dit het die gemak van voorgee weggeneem.
 En wat oorgebly het, was iets eenvoudigers.
 Bewustheid.
 Nie gemaklike bewustheid nie.
 Nie vreedsame bewustheid nie.
 Maar werklike bewustheid.
 Die soort wat by jou bly.
 Die soort wat verander hoe jy die wêreld lees.
 Die soort wat jou laat raaksien wat ander mense miskyk.
 Die soort wat jou leer dat druk 'n taal het. Stilte het 'n taal. Vrees het 'n taal.
 En wanneer jy aandagtig genoeg luister, begin jy verstaan wat gesê word onder
 dit wat hardop gesê word.
 Ek het daar iets geleer wat ek nêrens anders sou leer nie.
 Hoe om onder druk teenwoordig te bly.
 Nie daarvan te ontsnap nie.
 Nie dit te ontken nie.
 Nie voor te gee dat dit nie daar was nie.
 Om daarin te bly sonder om myself heeltemal te verloor.
 Dit is nie iets wat 'n mens beplan nie.
 Dit is iets wat jy ontdek wanneer daar geen ander keuse is nie.
 En wanneer jy dit eers ontdek het, bly dit by jou.
 Selfs nadat die omgewing verander.
 Selfs nadat die lewe aanbeweeg.
 Want nou weet jy iets van jouself.
 Jy weet jy kan in 'n moeilike plek wees en heel bly.
 Nie volmaak nie.

Nie onaangeraak nie.

Maar heel.

Jy weet jy kan vrees dra sonder om net vrees te word.

Jy weet jy kan verwyder word van alles wat jy ken en steeds 'n manier vind om te bestaan.

Jy weet oorlewing is nie dieselfde as heelwording nie, maar soms hou oorlewing jou lank genoeg aan die lewe om later heel te word.

Dit het 'n fondament geword.

Nie een wat ek sou gekies het nie.

Nie een wat ek sou romantiseer nie.

Maar een wat gedra het.

Toe ek ná daardie nege maande vertrek, was ek nie 'n ander mens op die manier wat mense verwag nie.

Ek het nie met antwoorde uitgestap nie.

Ek het nie vry van wat gebeur het uitgestap nie.

Ek het nie uitgestap met 'n presiese wete van wie ek was of waarheen my lewe op pad was nie.

Maar ek het met iets uitgestap.

Ek het gebly.

Binne druk.

Binne gevolg.

Binne 'n plek wat ek nie gekies het nie.

En al het ek dit nog nie ten volle verstaan nie, het dit saak gemaak.

Want die lewe was nog nie klaar om daardie deel van my te toets nie.

Nie naastenby nie.

Daar sou meer druk wees.

Meer stilte.

Meer weggaan.

Meer soek.

Meer oomblikke waarin ek sou moes besluit of ek vlug of teenwoordig bly.

Maar dit was een van die eerste plekke waar ek geleer het dat bly nie altyd dapper voel nie.

Soms voel dit net soos om deur een dag te kom.

Soms voel dit soos om jou mond toe te hou wanneer alles binne jou wil reageer.

Soms voel dit soos kyk, luister en wag.

Soms voel dit soos oorleef.

En soms is oorleef die enigste eerlike begin wat jy het.

Dit is wat daardie nege maande my gegee het.

Nie heelwording nie.

Nie vrede nie.

Nie 'n netjiese antwoord nie.

'n Begin.

'n Harde een.

'n Stille een.

'n Begin wat ek eers baie later verstaan het.

Maar tog 'n begin.

HOOFSTUK 4

Om Weg te Gaan

Ek het weggegaan.

Nie met 'n plan nie.

Nie met sekerheid nie.

Nie met 'n duidelike idee van waarheen my lewe op pad was nie.

Ek het weggegaan omdat iets in my geweet het ek kon nie meer op dieselfde manier bly nie.

Daar is besluite wat 'n mens met selfvertroue neem.

Hierdie was nie een van hulle nie.

Dit was nie 'n dapper toespraak nie.

Nie 'n dramatiese vertrek nie.

Nie 'n oomblik waarin ek presies geweet het wat ek doen nie.

Dit was stiller as dit.

Meer desperaat.

Noodsaakliker.

Ek het deur die nege maande gekom, maar om uit te kom het nie beteken dat alles genees was nie. Dit het nie beteken dat die verlede sin gemaak het nie. Dit het nie beteken dat die huis verander het nie.

Toe ek terugkeer, was dieselfde atmosfeer steeds daar.

Dieselfde patrone.

Dieselfde stilte.

Dieselfde onuitgesproke spanning.

Dieselfde gevoel dat iets teenwoordig was, maar nooit benoem is nie.

En dalk was dit die moeilikste deel.

Nie dat alles verskriklik was nie.

Maar dat alles bekend was.

Die bekende kan gevaarlik wees.

Want bekend beteken nie altyd veilig nie.

Soms beteken bekend net herhaaldelik.

Jy ken die vertrekke.

Jy ken die stemme.

Jy ken die gewoontes.

Jy weet waar die spanning lê.

Jy weet hoe om daaromheen te beweeg.

En omdat jy dit ken, kan jy dit met huis verwar.

Maar iets binne my het verskuif.
 Ek kon nie ongedaan maak wat ek gesien het nie.
 Ek kon nie na dieselfde atmosfeer terugkeer en voorgee dit voel normaal nie.
 Iets in my het geweet:
 As ek hier op dieselfde manier bly, sal ek weer dieselfde word.
 Nie omdat enigiemand probeer het om my te vernietig nie.
 Nie omdat elke mens sleg was nie.
 Nie omdat daar geen liefde was nie.
 Die lewe is selde so eenvoudig.
 Maar omdat die stelsel self nie verander het nie.
 Die patrone het nie verander nie.
 Die stilte het nie verander nie.
 En as niks rondom jou verander nie, moet iets binne jou verander.
 Anders herhaal jy dieselfde lewe met ander dae.
 Ek het destyds nie die taal daarvoor gehad nie.
 Ek het net die behoefte aan ruimte gevoel.
 Nie net fisiese ruimte nie.
 Innerlike ruimte.
 Die soort ruimte waarin jy jou eie gedagtes kan hoor sonder dat die atmosfeer om jou hulle vorm.
 Die soort ruimte waarin jy kan begin vra:
 Wat voel ek werklik?
 Wat glo ek werklik?
 Wat wil ek hê moet my lewe word?
 Wie is ek wanneer ek nie net reageer nie?
 Ek het nie die antwoorde geken nie.
 Maar vir die eerste keer het ek ruimte nodig gehad om die vrae te vra.
 Daarom het ek weggegaan.
 Daar was geen groot strategie nie.
 Geen vyfjaarplan nie.
 Geen duidelike pad wat voor my gewag het nie.
 Net beweging.
 Soms kom weggaan nie uit sekerheid nie.
 Soms kom dit uit die wete dat bly onmoontlik geword het.
 Nie onmoontlik omdat jy almal haat nie.
 Onmoontlik omdat iets in jou sal verdwyn as jy aanhou aanpas by dit wat jou stadig breek.
 Dit is wat ek gevoel het.
 'n Deel van my het lug nodig gehad.

Die eerste ding wat verander het, was klein.

Asemhaal.

Dit het anders gevoel.

Ligter.

Nie vry nie.

Nie genees nie.

Net minder ingeperk.

Wanneer jy lank onder druk geleef het, besef jy nie altyd hoe styf alles geword het nie. Jy dink dis net hoe die lewe voel. Jy dink jou bors is veronderstel om daardie gewig te dra. Jy dink jou verstand is veronderstel om op sy hoede te bly. Jy dink vrede is iets waaroor ander mense praat omdat hulle lewens makliker is.

Dan maak selfs 'n klein bietjie afstand eendag iets oop.

En jy voel dit.

Die verslapping.

Die klein ruimte tussen jou en dit wat teen jou gedruk het.

Dit maak nie jou lewe reg nie.

Maar dit vertel jou iets belangriks:

Jy was onder meer druk as wat jy besef het.

My denke het ook begin verander.

Nie dadelik nie.

Geleidelik.

Daar was meer ruimte tussen gedagtes. Minder dringendheid. Minder voortdurende bewustheid van wat moontlik verkeerd kon loop.

Maar ek het steeds alles gedra.

Die verlede het nie agtergebly nie.

Die skuld het nie agtergebly nie.

Die patrone het nie agtergebly nie.

Die herinneringe het nie agtergebly nie.

Ek het hulle saamgeneem.

Dit is wat ek aanvanklik nie verstaan het nie.

Jy kan 'n plek verlaat en steeds die ou lewe saamneem.

Jy kan jou omgewing verander en steeds uit dieselfde wonde reageer.

Jy kan ver weg trek en steeds in jouself vasgevang bly.

Om weg te gaan is nie genesing nie.

Dit is nie verandering nie.

Dit is nie 'n skoon begin nie.

Soms is dit net die eerste eerlike onderbreking.

'n Breuk in die patroon.

'n Klein opening.

'n Kans om te sien.
 En daardie kans maak saak.
 Want wanneer jy te naby aan iets is, kan jy dit dikwels nie verstaan nie.
 Jy kan dit net oorleef.
 Afstand gee jou iets wat oorlewing nie kan nie.
 Perspektief.
 Nie dadelik nie.
 Nie volmaak nie.
 Maar stadig.
 Jy begin sien wat jy nie kon sien terwyl jy daarin was nie.
 Hoe jy op druk gereageer het.
 Hoe jy sekere emosies vermy het.
 Hoe jy situasies probeer beheer het sonder om dit te besef.
 Hoe stilte normaal geword het.
 Hoe jy verantwoordelikheid gedra het wat nooit werklik joune was nie.
 Hoe jy vrede verwar het met die afwesigheid van openlike konflik.
 Ek het hierdie dinge begin raaksien.
 Nie alles op een slag nie.
 Nie met oordeel nie.
 Net met bewustheid.
 En bewustheid kan pynlik wees.
 Want wanneer jy begin sien, begin jy ook verstaan hoeveel van jou lewe gevorm is deur dinge wat jy nooit gekies het nie.
 Dit is moeilik.
 Maar dit is ook die begin van vryheid.
 Nie die luidrugtige soort nie.
 Nie die soort waarin alles skielik moontlik word nie.
 Die stille soort.
 Die soort wat sê:
 Ek kan dit nou sien.
 En omdat ek dit kan sien, hoef ek nie meer heeltemal blind te leef nie.
 Dit is waar iets in my begin het.
 Nie helderheid nie.
 Nie vrede nie.
 Nie eens krag nie.
 Beweging.
 Vir die eerste keer het ek nie net op die lewe gereageer nie.
 Ek het dit begin waarneem.

Dit klink klein.
 Dit is nie.
 Waarneming skep ruimte.
 En ruimte verander alles.
 Want wanneer jy jou reaksie kan sien voordat jy jou reaksie word, word iets
 nuuts moontlik.
 Jy hoef nie op dieselfde manier te antwoord nie.
 Jy hoef nie op dieselfde manier terug te trek nie.
 Jy hoef nie dieselfde stilte te dra nie.
 Jy hoef nie elke keer wanneer druk opdaag die ou patroon te word nie.
 Jy kan steeds misluk.
 Jy kan steeds terugval.
 Jy kan steeds reageer voordat jy verstaan wat gebeur.
 Maar nou is daar 'n kraak in die ou beweging.
 'n Plek waar keuse kan begin.
 Dit is wat weggaan my gegee het.
 Nie 'n nuwe lewe nie.
 Nog nie.
 'n Kraak in die oue.
 'n Klein ruimte waarin ek myself anders kon begin sien.
 Ek het nie geweet waarheen ek op pad was nie.
 Nie in 'n dieper sin nie.
 Ek het nie na iets duideliks toe gebou nie.
 Ek het beweeg omdat dit te duur geword het om in die ou plek stil te bly.
 En soms is dit genoeg vir die volgende tree.
 Nie die hele pad nie.
 Net die volgende tree.
 Later, toe ek terugkom, het die lewe weer verskuif.
 My ouers was nie meer saam nie.
 Die struktuur waarin ek grootgeword het — hoe onvolledig, hoe swaar ook al
 — was weg.
 En dit het 'n ander soort onstabiliteit geskep.
 Nie luid nie.
 Nie dramaties nie.
 Maar diep.
 Want selfs 'n onvolmaakte struktuur gee 'n kind 'n idee van waar dinge hoort.
 Wanneer daardie struktuur breek, verloor jy meer as 'n huishoudelike reëling.
 Jy verloor 'n ou kaart.

Jy verloor die illusie dat die mense wat jou grootgemaak het altyd op dieselfde plekke sal bly.

Jy verloor die vorm wat jy geken het, selfs al was daardie vorm nie gesond nie. En ek het myself tussenin bevind.

Nie geanker nie.

Nie gevestig nie.

Nie heeltemal deel van wat was nie.

Nog nie deel van wat volgende sou kom nie.

Daardie tussenplek kan 'n mens verlore laat voel.

Maar soms is verlore nie dieselfde as vernietig nie.

Soms beteken verlore net dat die ou pad weg is en die nuwe een nog nie duidelik verskyn het nie.

Dit is waar ek was.

Onseker.

Onvas.

Steeds besig om te veel te dra.

Maar nie meer op dieselfde manier aan die slaap nie.

Iets het verander.

Ek het genoeg gesien om te weet ek kon nie bloot die lewe herhaal waaruit ek gekom het nie. Ek het genoeg druk beleef om te verstaan dat stilte gevolg het. Ek het genoeg verduur om te weet ek kon moeilike plekke oorleef.

En ek het genoeg weggegaan om te verstaan dat afstand alleen nooit die antwoord sou wees nie.

Dit was belangrik.

Want weggaan was nie die oplossing nie.

Dit was nooit.

Weggaan het my nie heel gemaak nie.

Dit het nie verantwoordelikheid verwyder nie.

Dit het nie uitgewis wat gebeur het nie.

Dit het my nie onskuldig gemaak nie.

Dit het my nie oornag in 'n ander man verander nie.

Maar dit het my ruimte gegee.

En soms is ruimte die eerste genade.

Ruimte om asem te haal.

Ruimte om te dink.

Ruimte om te vra.

Ruimte om te sien.

Ruimte om verantwoordelikheid vir my eie lewe te begin neem.

Dit was die dieper betekenis van weggaan.

Nie ontsnapping nie.

Begin.

Die begin van sien.

Die begin van verstaan.

Die begin om myself los te maak van patrone wat ek vir normaal aangesien het.

Die begin van die besef dat ek nie 'n toekoms kon bou deur net op die verlede te reageer nie.

Ek sou moes kies.

Nie een keer nie.

Oor en oor.

Ek sou moes kies watter soort man ek wou word.

Ek sou moes kies wat om te dra en wat om neer te sit.

Ek sou moes kies of die stilte waaruit ek gekom het die stilte sou word wat ek aan ander gee.

Ek sou moes kies of pyn my hard of eerlik sou maak.

Ek het dit alles nog nie geweet nie.

Maar ek was daarheen op pad.

Een onseker tree op 'n slag.

Wanneer ek nou terugkyk, verstaan ek weggaan anders.

Destyds het dit soos afstand gevoel.

Nou sien ek dit as die eerste daad van verantwoordelikheid.

Nie volmaakte verantwoordelikheid nie.

Nie volledige verantwoordelikheid nie.

Maar die eerste oomblik waarin ek besef het dat my lewe nie net verklaar kon word deur waarvandaan ek kom nie.

Dit moes iets word waaraan ek deelneem.

Iets wat ek vorm.

Iets waarvoor ek aanspreeklik is.

Dit is nie maklik nie.

Want wanneer jy verantwoordelikheid begin neem, verloor jy ook die gemak om alles anders te blameer.

Maar jy kry iets sterkers.

Keuse.

En keuse, selfs wanneer dit klein is, is waar herbou begin.

Ek het weggegaan omdat ek ruimte nodig gehad het.

Ek het weggegaan omdat die ou atmosfeer te swaar was.

Ek het weggegaan omdat iets in my steeds anders wou leef.

Maar meer as dit: ek het weggegaan omdat ek nie kon aanhou verdwyn binne
'n lewe wat my nie meer gedra het nie.

Ek het nie geweet waarheen die pad sou lei nie.

Ek het nie geweet wat dit sou kos nie.

Ek het nie geweet hoeveel keer ek nog sou misluk nie.

Maar ek het dit geweet:

Om op die ou manier te bly, was nie meer moontlik nie.

Daarom het ek weggegaan.

Nie om van die waarheid af weg te vlug nie.

Maar om genoeg ruimte te vind om dit te begin aanky.

Die Soektog

Ek het nie antwoorde gehad nie.

Maar ek het vrae gehad.

En dit het alles verander.

Voor dit het die grootste deel van my lewe uit reaksie bestaan.

Aanpas.

Hanteer.

Dra.

Probeer oorleef wat ek nie ten volle verstaan het nie.

Ek het lank binne patrone geleef wat ek kon voel, maar nie kon benoem nie.

Stilte.

Druk.

Afstand.

Woede.

Skaamte.

Die behoefte om aan te hou beweeg.

Die vrees om stil te word.

Maar nadat ek weggegaan het, het iets verskuif.

Nie skielik nie.

Nie volledig nie.

Maar genoeg.

Ek het begin vra:

Waarom?

Nie as 'n intellektuele vraag nie.

Nie omdat ek diep wou klink nie.

Nie omdat ek slim verduidelikings gesoek het nie.

Ek het gevra omdat ek moes verstaan.

Omdat iets in my geweet het dat ek sou aanhou herhaal wat my gevorm het as ek dit nie verstaan nie.

Dalk nie op dieselfde plek nie.

Dalk nie saam met dieselfde mense nie.

Dalk nie op dieselfde ooglopende manier nie.

Maar die patroon sou voortgaan.

En ek wou dit nie hê nie.

Ek wou nie 'n man word wat net reageer nie. Ek wou nie die res van my lewe beheer word deur dinge wat ek nooit behoorlik in die oë gekyk het nie. Ek wou nie hê die stilte waaruit ek gekom het, moes die stilte word wat ek aan ander gee nie.

Daarom het ek begin soek.

Aanvanklik het die vrae nie netjies gekom nie.

Hulle het in brokstukke gekom.

Waarom reageer mense soos hulle reageer?

Waarom bly gesinne stil?

Waarom bou druk op sonder dat daarvoor gepraat word?

Waarom dra klein oomblikke soveel gewig?

Waarom maak mense die mense seer vir wie hulle lief is?

Waarom voel liefde soms tegelyk naby en ver?

Waarom lyk sommige huise van buite normaal, maar voel hulle van binne swaar?

En die vraag wat die langste gebly het:

Waarom is ek soos ek is?

Daardie vraag is gevaarlik.

Nie omdat dit jou vernietig nie.

Omdat dit jou nie toelaat om aan die slaap te bly nie.

Sodra jy dit eerlik vra, kan jy nie aanhou om alles buite jouself te blameer nie. Jy kan nie aanhou sê: Dis maar net hoe ek is nie. Jy kan nie aanhou wegkruip agter wat met jou gebeur het nie. Jy kan nie aanhou voorgee dat jou reaksies losstaan van jou verantwoordelikheid nie.

Die vraag draai jou aandag na binne.

En sodra dit gebeur, keer jy nie onveranderd terug nie.

Ek het oral begin kyk.

In gesprekke.

In boeke.

In mense.

In stilte.

In die manier waarop ander hulleself gedra het.

In die manier waarop ek gereageer het wanneer ek bedreig gevoel het.

In die manier waarop ek teruggetrek het wanneer iemand te naby gekom het.

In die manier waarop ek vrede wou hê, maar dikwels nie geweet het hoe om dit te ontvang nie.

Ek het anders begin luister.

Nie net na wat mense gesê het nie.

Na wat hulle onder hulle woorde gedra het.

Ek het patrone dopgehou.

In gesinne.
In mans.
In huwelike.
In myself.
Ek het begin raaksien dat mense selde so eenvoudig is as wat ek gedink het.
Hulle was nie net goed of sleg nie.
Nie net sterk of swak nie.
Nie net vriendelik of wreed nie.
Mense is gevorm.
Deur wat hulle deurgemaak het.
Deur wat hulle nooit ontvang het nie.
Deur wat niemand hulle ooit geleer het om te dra nie.
Deur wat hulle verloor het.
Deur wat hulle weggesteek het.
Deur wat hulle herhaal het sonder om te besef dat hulle dit herhaal.
Dit het my ingesluit.
En stadig, pynlik, ook my ouers.
Dit was lank makliker om net te kyk na wat ontbreek het.
Wat nie gesê is nie.
Wat nie gegee is nie.
Wat nie gedra is nie.
Wat nie herstel is nie.
En dit alles was werklik.
Ek hoef nie daardie waarheid uit te wis om volwasse te word nie.
'n Wond verdwyn nie omdat jy verstaan waarvandaan dit kom nie.
Maar begrip verander die manier waarop jy dit dra.
Terwyl ek gesoek het, het iets begin verskuif.
My ouers het mens geword.
Nie volmaak nie.
Nie onskuldig nie.
Nie skielik maklik om te verstaan nie.
Mens.
Dit het saak gemaak.
Want wanneer jy jonk is, kan jou ouers groter as die lewe voel.
Hulle stilte voel soos wet.
Hulle afwesigheid voel persoonlik.
Hulle swakheid voel soos 'n uitspraak oor jou.

Hulle onvermoë om jou lief te hê soos jy nodig gehad het, kan soos bewys voel dat jy nie werd was om behoorlik liefgehe te word nie.

Maar later, as jy mooi kyk, begin jy meer sien.

Jy sien dat hulle hulle eie geskiedenis gedra het. Hulle eie teleurstellings. Hulle eie wonde. Hulle eie vrese. Hulle eie onafgehandelde dinge.

Jy sien dat hulle dalk nie gehad het wat jy nodig gehad het nie.

Nie altyd omdat hulle geweier het om dit te gee nie.

Soms omdat hulle nie geweet het hoe nie.

Dit verskoon nie alles nie.

Dit verwyder nie verantwoordelikheid nie.

Dit laat pyn nie verdwyn nie.

Maar dit verklaar meer.

En 'n verduideliking wat eerlik hanteer word, kan 'n deur word.

Nie 'n deur na ontkenning nie.

'n Deur na vryheid.

Want wanneer jy uiteindelik sien dat mense nie kon gee wat hulle self nie gehad het nie, gebeur iets pynliks.

Jy hou op wag.

Jy hou op wag vir die kinderjare wat nooit gekom het nie.

Jy hou op wag vir die volmaakte gesprek.

Jy hou op wag dat iemand anders benoem wat jy reeds weet werklik was.

Jy hou op wag dat mense word wie jy nodig gehad het hulle moes wees voordat jy jouself toelaat om te groei.

Dit is nie maklik nie.

Daar is rou daarin.

Diep rou.

Want wag hou 'n soort hoop aan die lewe.

Selfs pynlike hoop.

Die hoop dat iemand eendag uiteindelik presies die woorde sal sê wat jy moes hoor. Die hoop dat die verlede op die een of ander manier van buite af herstel sal word. Die hoop dat jy uiteindelik vry kan word as iemand anders net verander.

Maar die lewe werk nie altyd so nie.

Soms begin vryheid wanneer jy ophou wag dat mense vir jou gee wat hulle nooit geleer het om te gee nie.

Dit is wanneer verantwoordelikheid verskuif.

Dit bly nie meer net by hulle nie.

Dit kom na jou toe.

En dit is moeilik.

Want verantwoordelikheid neem sekere geriewe weg.

Dit neem die gemak van eindelose blaam weg.

Dit neem die gemak weg om te sê: Ek is so as gevolg van hulle, en die sin daar te laat.

Dit neem die gemak weg om gewondheid jou identiteit te maak.

Maar dit gee jou iets sterkers.

Keuse.

Vir die eerste keer het ek begin verstaan dat my lewe nie net iets was wat met my gebeur het nie.

Dit was ook iets wat ek kon begin vorm.

Nie volmaak nie.

Nie volledig nie.

Nie sonder pyn nie.

Maar doelbewus.

Dit het die soektog verander.

Aanvanklik het ek gesoek om die verlede te verstaan.

Waarom dinge gebeur het.

Waarom mense opgetree het soos hulle het.

Waarom ek gedra het wat ek gedra het.

Waarom woede en stilte so naby aan my gewoon het.

Maar stadigaan het die soektog iets anders geword.

Dit het oor die toekoms begin gaan.

Watter soort man wil ek word?

Watter soort eggenoot kan ek eendag wees?

Watter soort atmosfeer wil ek in my gesin skep?

Wat doen ek wanneer ek druk voel?

Hoe praat ek wanneer ek wil toemaak?

Hoe bly ek teenwoordig wanneer alles binne my afstand wil hê?

Hoe dra ek pyn sonder om dit in straf vir iemand anders te verander?

Dit was nie meer klein vrae nie.

Hulle was besig om die vorm van my lewe te word.

Ek het dit toe nie geweet nie, maar ek is voorberei.

Nie vir sukses nie.

Nie vir 'n volmaakte lewe nie.

Nie vir 'n maklike pad nie.

Vir verhouding.

Want 'n mens kan 'n ruk lank alleen soek.

Jy kan alleen dink.

Alleen lees.

Alleen stap.

Alleen nadink.

Jouself alleen begin verstaan.

Maar uiteindelik bring die lewe iemand naby genoeg om jou te wys of wat jy geleer het werklik is.

Daardie mens was Tish.

Om haar te ontmoet, het nie die soektog beëindig nie.

Dit het dit verdiep.

Want liefde het 'n manier om bloot te lê wat eensaamheid kan wegsteek.

Wanneer jy alleen is, kan jy jou verbeel dat jy geduldig is. Jy kan jou verbeel dat jy genees is. Jy kan jou verbeel dat jy wys is. Jy kan jou verbeel dat jy jou patrone verstaan omdat jy daaroor nagedink het.

Maar nabyheid toets alles.

Nabyheid bring die verborge dinge vorentoe.

Dit wys jou waar jy steeds terugtrek.

Waar jy jouself steeds beskerm.

Waar jy stilte steeds met vrede verwar.

Waar jy steeds liefgehê wil word, maar nog nie weet hoe om oop genoeg te bly om liefde te ontvang nie.

Dit is wat Tish in my lewe sou word.

Nie 'n geneesmiddel nie.

Nie 'n redder nie.

Nie iemand wie se liefde die verlede verwyder het nie.

Iets eerliker as dit.

'n Spieël.

'n Plek waar dit waardeur ek gesoek het, werklik sou word.

'n Verhouding waarin ek myself nie meer net in teorie kon verstaan nie.

Want dit is een ding om alleen vrae te vra.

Dit is iets anders om daardie vrae saam met iemand te leef wat jou liefhet.

Dit is waar die werklike werk sou begin.

Maar voor dit het ek die soektog nodig gehad.

Ek het die vrae nodig gehad.

Ek het die stadige ontwaking nodig gehad wat my vertel het dat my verlede my kon verklaar, maar nie my einde hoef te wees nie.

Ek moes sien dat my ouers mens was.

Ek moes ophou wag dat die lewe regverdig word voordat ek verantwoordelik word.

Ek moes verstaan dat pyn op twee maniere gedra kan word.

Dit kan 'n muur word.

Of dit kan 'n leermeester word.

Myne was lank 'n muur.
'n Muur tussen my en ander.
'n Muur tussen my en my eie hart.
'n Muur tussen wat ek gevoel het en wat ek kon sê.
Maar stadig, deur die soektog, het daardie muur begin kraak.
Nie ineenstort nie.
Nog nie.
Net kraak.
En deur daardie kraak het iets begin inkom.
Lig.
Nie helder nie.
Nie dramaties nie.
Maar genoeg.
Genoeg om die volgende tree te sien.
Genoeg om te weet dat ek nie weer blind kon leef nie.
Genoeg om te weet dat begrip nie dieselfde as heelwording was nie, maar deel van die pad.
Genoeg om te weet dat die man wat ek was nie die man hoef te wees wat ek altyd sou bly nie.
Die soektog het my nie al die antwoorde gegee nie.
Dit het my iets beters gegee.
Rigting.
Dit het my geleer om eerlik te kyk.
Na my verlede.
Na my gesin.
Na my reaksies.
Na my verantwoordelikheid.
Na die man wat ek nog wou word.
En wanneer jy eerlik begin kyk, verander iets in jou.
Jy word dalk nie alles op een slag vry nie.
Jy word dalk nie oornag wys nie.
Jy dra dalk steeds ou pyn.
Jy misluk dalk steeds.
Maar jy slaap nie meer op dieselfde manier nie.
Jy het begin.
En soms is begin genoeg.
Ek het nie antwoorde gehad nie.
Maar ek het vrae gehad.
En daardie vrae het my begin vorentoe lei.

Na waarheid.

Na verantwoordelikheid.

Na liefde.

Na Tish.

Na die deel van my lewe waar soek nie meer net iets binne my sou wees nie.

Dit sou iets word wat ek moes leef.

Saam met iemand anders.

In die oopte.

Dag vir dag.

Oomblik vir oomblik.

En dit is waar alles werklik geword het.

HOOFSTUK 6

Die Werklike Werk Begin

Om Tish te ontmoet, het my nie reggemaak nie.
Dit het my blootgelê.
Dit is iets wat ek eers nou verstaan.
Destyds het ek gedink liefde sou die lewe ligter maak.
En op sommige maniere het dit.
Daar was warmte.
Verbondenheid.
Lag.
'n Gevoel dat ek op 'n manier raakgesien word wat ek nie voorheen geken het
nie.
By Tish het iets in my minder alleen gevoel.
Nie genees nie.
Minder alleen.
Dit het saak gemaak.
Vir 'n man wat soveel van sy lewe dinge stilweg gedra het, het selfs 'n klein
bietjie raakgesien-word soos lug gevoel.
Aanvanklik het liefde eenvoudig gevoel.
Ons het aanklank by mekaar gevind.
Ons het mekaar goed genoeg verstaan om te begin.
Daar was goedhartigheid.
Nabyheid.
'n Gevoel dat die lewe dalk sagter kon word.
Nie volmaak nie.
Maar sagter.
En vir 'n ruk was dit genoeg.
Maar die lewe bly nie by die begin nie.
Liefde bly nie net in die maklike deel nie.
Vroeër of later beweeg liefde nader.
En wanneer liefde nader kom, raak dit plekke in jou wat afstand nooit bereik
het nie.
Dit is waar die werklike werk begin.
Voor Tish het die meeste van wat ek gedra het binne my gebly.
Ingehou.
Hanteer.

Agter funksionering weggesteek.
 Ek kon alleen oor myself dink.
 Ek kon alleen vrae vra.
 Ek kon alleen glo dat ek verander.
 Maar nabyheid toets wat afsondering nie kan nie.
 Dit bring jou patrone die vertrek binne.
 Nie as teorieë nie.
 As oomblikke.
 'n Stemtoon.
 'n Kyk.
 'n Stilte.
 'n Vraag wat op die verkeerde tyd gevra word.
 'n Gevoel wat vinniger opkom as wat die situasie regverdig.
 Dit het nie alles op een slag gebeur nie.
 Daar was nie een enkele dag waarop alles verander het nie.
 Dit was kleiner as dit.
 'n Gesprek wat effens skeefgeloop het.
 'n Pouse wat te lank geduur het.
 'n Stil aand waarop iets in my begin terugtrek het.
 Dinge wat op die oog af nie ernstig gelyk het nie.
 Maar binne my het iets gereageer.
 'n Saamtrekking.
 'n Bekende druk.
 'n Gevoel wat ek herken het voordat ek dit verstaan het.
 Tish sou iets eenvoudigs vra:
 "Is jy oukei?"
 En ek sou sê:
 "Ja."
 Maar ek was nie.
 Nie op 'n manier wat ek kon verduidelik nie.
 Nie eens op 'n manier wat ek self ten volle verstaan het nie.
 Dit is wat dit moeilik gemaak het.
 Wat ek gevoel het, het nie altyd ooreengestem met wat gebeur het nie.
 Ons het nie baklei nie.
 Daar was geen groot krisis nie.
 Geen ooglopende rede vir afstand nie.
 Maar binne my het ou patrone stilweg die hede binnebeweeg.
 Ek het begin terugtrek.

Nie dramaties nie.

Aanvanklik nie op 'n manier waarvoor 'n mens maklik 'n naam kon gee nie.

Korter antwoorde.

Minder oogkontak.

'n Effense stilte.

Die soort wat opbou voordat iemand sê wat dit is.

Ek was steeds fisies daar.

Maar iets in my het wegbeweeg.

Dit is een van die verborge maniere waarop 'n man kan weggaan.

Hy kan in die huis bly.

In die huwelik bly.

In die gesprek bly.

Maar stadig die deel van homself terugtrek wat die nodigste is.

Sy teenwoordigheid.

Ek het dit toe nie duidelik gesien nie.

Tish het.

Natuurlik het sy.

Wanneer iemand jou liefhet, begin hulle die ruimtes voel waar jy verdwyn.

Sy kon aanvoel wanneer ek daar en tog nie daar was nie.

Wanneer ek geluister het, maar nie oop was nie.

Wanneer ek geantwoord het, maar nie teenwoordig was nie.

Wanneer ek naby haar was, maar diep binne myself ver weg.

Dit is pynlik om in die oë te kyk.

Want afwesigheid kan goed wegkruip vir die mens wat afwesig is.

Jy kan vir jouself sê jy is moeg.

Jy kan vir jouself sê niks is verkeerd nie.

Jy kan vir jouself sê jy is maar net stil.

Jy kan vir jouself sê jy bewaar die vrede.

Maar die mens langs jou voel die afstand.

Hulle leef met dit wat jy "oukei" noem.

Een aand het die waarheid stilweg gekom.

Ons het bymekaar gesit.

Niks dramaties nie.

Net 'n gewone aand.

Maar die afstand het opgebou.

Stil.

Konsekwent.

Amper getrou — soos patrone wat hulself herhaal totdat iemand hulle benoem.

Toe sê Tish:

“Jy is nie hier nie.”

Sy het dit nie hard gesê nie.

Sy het my nie beskuldig nie.

Sy het my nie aangeval nie.

Sy het eenvoudig gesê wat waar was.

En omdat dit waar was, het dit dieper getref as wat woede sou.

Ek het te vinnig geantwoord.

“Ek is hier.”

Maar selfs terwyl ek dit gesê het, het iets in my geweet.

Sy het na my gekyk.

Nie met woede nie.

Nie met minagting nie.

Met helderheid.

“Nee,” het sy gesê. “Jy is nie.”

Daar is oomblikke wanneer een sin ’n vertrek binne jou oopmaak.

Daardie sin het.

Want sy het nie van my liggaam gepraat nie.

Sy het van my teenwoordigheid gepraat.

En ek het geweet sy is reg.

My instink was om myself te verdedig.

Om te verduidelik.

Om te sê ek is moeg.

Om te sê die lewe was stresvol.

Om te sê ek doen my bes.

Om te sê sy lees te veel daarin.

Om enigiets te sê wat die aandag van die waarheid af wegskuif.

Dit alles sou moontlik redelik geklink het.

Van dit sou dalk selfs deels waar gewees het.

Maar niks daarvan het die werklike ding geraak nie.

Die werklike ding was dit:

Ek het nie geweet hoe om oop te bly wanneer iets binne my onveilig gevoel het nie.

Nie omdat Tish onveilig was nie.

Omdat nabyheid self plekke in my geraak het wat geleer het om hulleself te beskerm.

Wanneer ek blootgestel gevoel het, het ek teruggetrek.

Wanneer ek druk gevoel het, het ek toegemaak.
 Wanneer iets diep saak gemaak het, het ek dikwels stil geword in plaas daarvan
 om teenwoordig te bly.
 Dit het vir oorlewing gewerk.
 Dit het nie vir liefde gewerk nie.
 Liefde het teenwoordigheid nodig.
 Nie volmaakte woorde nie.
 Nie voortdurende krag nie.
 Nie 'n man wat altyd weet wat hy voel nie.
 Teenwoordigheid.
 Die bereidheid om in die oomblik te bly sonder om agter stilte te verdwyn.
 Daardie aand het ek die ou trekkrag gevoel.
 Om toe te maak.
 Om afstandelik te word.
 Om die oomblik te verlaat sonder om uit die vertrek te stap.
 Ek het dit voorheen gedoen.
 Baie keer.
 Maar hierdie keer het iets anders gebeur.
 Ek het dit gesien terwyl dit gebeur.
 Dit het alles verander.
 Nie die gevoel nie.
 Die bewustheid.
 Vir die eerste keer kon ek die patroon sien voordat dit my heeltemal geword
 het.
 Ek het daar gesit met die ongemak.
 Die skaamte.
 Die verwarring.
 Die instink om myself te verdedig.
 Die vrees dat ek nie sou weet wat om te sê nie.
 En in plaas daarvan om weer 'n leë "Ek is oukei" te gee, het ek iets eerliker
 gesê.
 "Ek weet nie wat met my aangaan nie."
 Die woorde het klein gevoel.
 Amper verleentheid.
 Maar hulle was waar.
 En waarheid, selfs wanneer dit klein is, kan 'n patroon breek.
 Tish het nie ingestorm nie.
 Sy het my nie probeer regmaak nie.
 Sy het nie die oomblik in 'n les verander nie.

Sy het gebly.
Stil.
Geduldig.
En vir die eerste keer in daardie oomblik het ek ook.
Ek het nie gebly omdat ek antwoorde gehad het nie.
Ek het gebly omdat om van die oomblik af weg te vlug die ou manier sou wees.
En ek het begin verstaan dat die ou manier ons te veel kos.
Daardie gesprek het nie alles reggemaak nie.
Werklike gesprekke doen dit selde.
Dit het nie al die spanning verwyder nie.
Dit het nie elke patroon genees nie.
Dit het my nie oornag in 'n ander eggenoot verander nie.
Maar iets het verander.
Die patroon het gebreek.
Nie volledig nie.
Maar genoeg.
Want in plaas daarvan om weer dieselfde pad te volg —
terugtrek,
afstand,
stilte,
voorgee —
het iets anders binnegekom.
Teenwoordigheid.
Nie volmaakte teenwoordigheid nie.
Maar werklike teenwoordigheid.
En werklike teenwoordigheid, selfs wanneer dit klein is, is kragtig.
Want verhoudings breek gewoonlik nie in een dramatiese oomblik nie.
Hulle breek stadig.
Deur herhaalde afwesigheid.
Herhaalde stilte.
Herhaalde verdediging.
Herhaalde oomblikke waarin die een mens uitreik en die ander verdwyn.
En hulle word op dieselfde manier herbou.
Stadig.
Deur herhaalde eerlikheid.
Deur telkens terug te keer.
Deur telkens te luister.
Deur telkens te kies om te bly wanneer weggaan makliker sou wees.

Dit was die begin van 'n ander soort werk.
 Nie die werk om oor myself te dink nie.
 Die werk om met myself saam te leef waar iemand anders my kan sien.
 Die werk om Tish toe te laat om my te sien sonder om haar verantwoordelik te maak om my reg te maak.
 Die werk om te luister wanneer sy iets waar sê, selfs wanneer dit seermaak.
 Die werk om te sê: "Ek weet nie," in plaas daarvan om agter "Ek is oukei" weg te kruip.
 Die werk om te leer dat stilte beskerming kan wees, maar ook straf kan word.
 Die werk om te verstaan dat 'n vrou nie langs 'n man behoort te leef wat altyd gedeeltelik weg is nie.
 Daardie sin is moeilik om te skryf.
 Maar dit is waar.
 Tish het meer as my liggaam in die vertrek nodig gehad.
 Sy het nodig gehad dat my hart bereikbaar bly.
 Sy het die man nodig gehad wat ek besig was om te word, nie net die man wat oorleef het nie.
 En ek het dit ook nodig gehad.
 Want verdwyn maak nie net die mense seer wat jou liefhet nie.
 Dit hou jou ook binne jouself verdeel.
 Een deel van jou wil liefde hê.
 'n Ander deel kruip weg vir juis die nabyheid wat liefde bring.
 Een deel wil vrede hê.
 'n Ander deel beskerm ou wonde asof hulle steeds in dieselfde gevaar is.
 Een deel wil geken word.
 'n Ander deel hou aan antwoord: "Ek is oukei."
 Daardie verdeeldheid kan nie vir altyd hou nie.
 Uiteindelik vra liefde jou om heel te word.
 Nie onmiddellik nie.
 Nie volmaak nie.
 Maar eerlik.
 Tish het deel van daardie eerlikheid geword.
 Nie omdat sy my herstel het nie.
 Omdat haar liefde wegkruip moeiliker gemaak het.
 Haar teenwoordigheid het my afwesigheid blootgelê.
 Haar vrae het my stilte sigbaar gemaak.
 Haar nabyheid het my gewys waar ek steeds bang was.
 Dit is 'n geskenk, al voel dit aanvanklik nie altyd so nie.
 Soms voel liefde soos troos.

Soms voel liefde soos om raakgesien te word.
 En soms voel liefde soos waarheid wat voor jou staan en vra of jy bereid is om te bly.
 Ek het jare lank geleer hoe om druk te oorleef.
 Nou moes ek iets anders leer.
 Hoe om in liefde teenwoordig te bly.
 Dit klink dalk makliker.
 Dit was nie.
 Druk vra jou om te volhard.
 Liefde vra jou om oop te maak.
 En oopmaak kan vreesaanjaender as volharding voel wanneer jy jou lewe lank jouself beskerm het.
 Maar stadigaan het ek begin leer.
 Nie deur een deurbraak nie.
 Deur baie klein oomblikke.
 Oomblikke waarin ek wou terugtrek, maar gebly het.
 Oomblikke waarin ek myself wou verdedig, maar geluister het.
 Oomblikke waarin ek nie die regte woorde gehad het nie, maar tog eerlik probeer praat het.
 Oomblikke waarin ek misluk het, dit raakgesien het en teruggekom het.
 Dit het die werk geword.
 Terugkom.
 Oor en oor.
 Nie net na Tish toe nie.
 Na myself.
 Na die waarheid.
 Na die man wat ek gesê het ek wou word.
 Want 'n huwelik openbaar nie net of twee mense mekaar liefhet nie.
 Dit openbaar of hulle bereid is om aan te hou eerlik word.
 Liefde word nie net in die mooi oomblikke bewys nie.
 Dit word bewys wanneer ou patrone opstaan en jy kies om hulle nie te laat regeer nie.
 Dit word bewys wanneer jy moeg is en steeds vriendelikheid kies.
 Dit word bewys wanneer jy blootgestel voel en steeds waarheid kies.
 Dit word bewys wanneer jy nie weet hoe om jouself te verduidelik nie, maar nie verdwyn nie.
 Dit is wat Tish my begin leer het.
 Nie deur lesings nie.
 Deur die lewe saam met haar.

Deur die gewone, moeilike, heilige werk om 'n huis en 'n hart met iemand anders te deel.
 Ek het begin verstaan dat bly nie net beteken dat jy nie weggaan nie.
 Dit beteken om teenwoordig te bly.
 Om bereikbaar te bly.
 Om mens te bly.
 Bly het beteken dat ek emosionele afwesigheid nie meer vrede kon noem nie.
 Ek kon terugtrekking nie meer selfbeheersing noem nie.
 Ek kon stilte nie meer wysheid noem wanneer dit eintlik vrees was nie.
 Ek moes die verskil leer.
 En ek leer dit steeds.
 Dit maak ook saak.
 Hierdie is nie 'n hoofstuk waarin ek 'n volmaakte eggenoot geword het nie.
 Dit sou oneerlik wees.
 Hierdie is die hoofstuk waarin ek begin sien het wat liefde van my vra.
 Nie vertoning nie.
 Nie volmaaktheid nie.
 Teenwoordigheid.
 Die moed om emosioneel in die vertrek te bly.
 Die nederigheid om te erken wanneer ek myself nie verstaan nie.
 Die bereidheid om iemand toe te laat om my lief te hê sonder om afstand my eerste verdediging te maak.
 Dit is waar die werklike werk begin.
 Nie in die dramatiese oomblikke wat almal sien nie.
 In die stille oomblikke.
 In die pouse voordat jy antwoord.
 In die keuse om nie toe te maak nie.
 In die sin: "Ek weet nie wat met my aangaan nie."
 In die bereidheid om die waarheid tussen twee mense te laat sit sonder om daarvan af weg te vlug.
 Om Tish te ontmoet, het my nie reggemaak nie.
 Dit het my blootgelê.
 En omdat sy naby genoeg gebly het dat ek myself duideliker kon sien, het ek begin leer wat dit werklik beteken om te bly.
 Nie bloot om nie weg te gaan nie.
 Nie bloot om te volhard nie.
 Nie bloot om 'n huwelik van buite af aan die lewe te hou nie.
 Maar om daar te wees.
 Met my hele self.

So eerlik as wat ek kon.
Een oomblik op 'n slag.
Een gesprek op 'n slag.
Een terugkeer op 'n slag.
Dit was die werklike werk.
En dit het maar net begin.

Werk, Druk en die Klim

Van buite af het dinge gewerk.

Daar was struktuur.

Beweging.

Vordering.

Ek het iets gehad om te bou.

Iets waaraan ek myself kon gee.

Iets wat sin gemaak het.

Werk het my 'n soort orde gegee.

Daar was take.

Stelsels.

Verantwoordelikhede.

Probleme om op te los.

Dinge om te verbeter.

Dinge wat 'n mens kon meet.

Dit het vir my saak gemaak.

Ná soveel onsekerheid het werk stewig gevoel.

Dit het vorm aan my dae gegee.

Dit het my rigting gegee.

Dit het my 'n plek gegee waar inspanning skynbaar getel het.

As ek harder gewerk het, het iets beweeg.

As ek gefokus gebly het, het iets verbeter.

As ek verantwoordelikheid goed gedra het, was daar bewys daarvan.

Dit kan kragtig wees vir 'n man wat 'n groot deel van sy lewe probeer het om dinge te verstaan wat nie maklik gemeet kan word nie.

Werk was anders.

Werk het uitkomst gehad.

Werk het struktuur gehad.

Werk het 'n soort taal gehad wat ek kon verstaan.

Daag op.

Doen die taak.

Dra die gewig.

Hou aan.

En dit is wat ek gedoen het.

Ek het opgedaag.

Ek het gewerk.
 Ek het gebou.
 Ek het geklim.
 Van buite het dit gelyk asof my lewe sterker word.
 En dalk het dit op sommige maniere.
 Ek het nie meer net op die verlede gereageer nie. Ek het nie meer net gesoek
 nie. Ek het aan die lewe deelgeneem.
 Verantwoordelikheid geneem.
 Probeer om nuttig te word.
 Probeer om iets te bou wat kon hou.
 Daar is waardigheid daarin.
 'n Man moet voel dat sy lewe gewig kan dra. Hy moet weet hy kan bydra. Hy
 moet weet hy is meer as sy wonde.
 Vir 'n ruk het werk my dit gegee.
 Dit het my bewys gegee dat ek vorentoe kon beweeg.
 Bewys dat ek kon funksioneer.
 Bewys dat ek verantwoordelikheid kon dra sonder om onmiddellik uitmekaar
 te val.
 En van buite het dit soos groei gelyk.
 Maar wat mense van buite sien, is nooit die hele verhaal nie.
 Want uiterlike sukses beteken nie altyd innerlike vrede nie.
 Soms beteken dit net dat jy geleer het hoe om te funksioneer terwyl jy dinge
 dra wat jy steeds nie verstaan nie.
 En dit het ek goed geleer.
 Ek het geweet hoe om te funksioneer.
 Ek het geweet hoe om aan te hou beweeg.
 Ek het geweet hoe om te hanteer wat voor my was.
 Ek het geweet hoe om my hande besig en my verstand vol te hou.
 Dit kan soos krag lyk.
 Soms is dit krag.
 Maar soms is dit ook 'n wegstreep.
 Want produktiwiteit kan pyn verberg.
 Verantwoordelikheid kan vrees verberg.
 Vordering kan uitputting verberg.
 'n Man kan besig wees om te klim en steeds nie weet wat binne hom aangaan
 nie.
 Dit was die gevaar.
 Dinge het gewerk.
 Daarom het ek aangehou.

Meer verantwoordelikheid.
 Meer druk.
 Meer verwagtinge.
 Meer om te hanteer.
 Meer om te bewys.
 Nie alles op een slag nie.
 Geleidelik.
 Dit is dikwels hoe druk werk.
 Dit kom nie altyd soos 'n storm nie.
 Soms kom dit soos 'n ekstra gewig wat stilweg in jou hande geplaas word.
 Dan nog een.
 En nog een.
 En omdat jy die eerste een gedra het, neem mense aan jy kan die volgende een ook dra.
 En omdat jy wil bewys dat jy kan, sit jy niks neer nie.
 Jy pas aan.
 Jy hanteer.
 Jy sê vir jouself dit gaan goed.
 Jy sê vir jouself dit is hoe verantwoordelikheid lyk.
 Jy sê vir jouself dit is wat mans doen.
 Hulle dra.
 Hulle voorsien.
 Hulle druk deur.
 Hulle kla nie.
 Hulle stop nie elke keer wanneer iets swaar voel nie.
 Daarom het ek aangehou dra.
 Aanvanklik het dit hanteerbaar gevoel.
 Toe het dit normaal geword.
 Toe het normaal te swaar geword.
 Maar teen daardie tyd was ek daaraan gewoond.
 Dit is hoe 'n man die waarskuwingstekens in sy eie lewe kan mis kyk.
 Nie omdat hy dwaas is nie.
 Omdat hy homself geleer het om aan te hou.
 Ek het die druk hanteer.
 Dit is wat ek nog altyd gedoen het.
 Maar daar is 'n verskil tussen iets hanteer en dit goed dra.
 Hanteer beteken jy hou dit aan die beweeg.
 Goed dra beteken jy verstaan die gewig.

Ek het dit hanteer.

Nie verstaan nie.

En dit wat jy hanteer sonder om dit te verstaan, pak dikwels onder die oppervlak op.

Stil.

Geduldig.

Totdat dit eendag eis om gesien te word.

Die vreemde was dat niks van buite verkeerd genoeg gelyk het nie.

Daar was geen ooglopende ramp nie.

Geen enkele oomblik waarin alles skielik ineengestort het nie.

Geen duidelike teken waarna mense kon wys en sê: Daar het dit gebeur nie.

Die struktuur was steeds daar.

Die werk was steeds daar.

Die verantwoordelikhede was steeds daar.

Die beweging was steeds daar.

Maar binne my het iets begin meegee.

Nie luid nie.

Nie dramatiese nie.

Innerlik.

'n Swaarheid het in my begin gaan lê.

'n Moegheid waaraan slaap nie heeltemal kon raak nie.

Nie net liggaamlike moegheid nie.

Iets diepers.

Geestelik.

Emosioneel.

In my gees.

'n Gevoel dat die lewe wat ek van buite gebou het, nie by die plekke binne my uitgekom het wat steeds aandag nodig gehad het nie.

Ek het beweging gebou.

Maar nie rus nie.

Ek het verantwoordelikheid gebou.

Maar nie vrede nie.

Ek het funksionering gebou.

Maar nie heelheid nie.

Dit is 'n gevaarlike plek om te wees.

Want wanneer 'n man funksioneer, neem mense dikwels aan dat dit met hom goed gaan.

En soms neem hy dit self ook aan.

Hy kyk na die bewyse.

Die werk word gedoen.
Die rekeninge word betaal.
Dinge beweeg.
Verantwoordelikhede word gedra.
Daarom sê hy vir homself:
Dit moet met my goed gaan.
Maar funksioneer is nie dieselfde as om goed te wees nie.
Jy kan lank funksioneer terwyl jy stadig binne jouself verdwyn.
Jy kan aanhou terwyl iets in jou op die verkeerde manier stil word.
Jy kan 'n lewe bou wat sterk lyk terwyl die fondament daaronder om aandag vra.
Dit is wat ek begin voel het.
Die druk was nie meer net buite my nie.
Dit was binne my.
In my bors.
In my gedagtes.
In my reaksies.
In die manier waarop ek gesukkel het om af te skakel.
In die manier waarop klein dinge swaarder begin voel het as wat hulle moes.
In die manier waarop my liggaam teenwoordig kon wees terwyl ek van binne ver weg was.
Ek het daardie patroon reeds in liefde gesien.
Nou het ek dit in werk gesien.
Dieselfde ou beweging.
Dra.
Hanteer.
Verdwyn.
Hou aan.
Net hierdie keer was dit as verantwoordelikheid vermom.
En omdat dit verantwoordelik gelyk het, was dit moeiliker om te bevraagteken.
Dit is een van die strikke van klim.
Mense prys die beweging.
Hulle sien die moeite.
Hulle bewonder die dissipline.
Hulle respekteer die vordering.
En dit alles kan werklik wees.
Maar min mense vra wat die klim jou siel kos.

Min mense vra of die man wat aanhou produseer steeds binne sy eie lewe
 teenwoordig is.
 Min mense vra of sukses nog 'n vorm van ontsnapping word.
 Ek het daardie vrae nie vroeg genoeg gevra nie.
 Ek was te besig om te klim.
 En klim kan verslawend raak.
 Nie net weens ambisie nie.
 Soms omdat stilstaan gevaarlik voel.
 Wanneer jy stilhou, voel jy wat die beweging bedek het.
 Wanneer jy stilhou, keer die ou vrae terug.
 Wanneer jy stilhou, kom die stilte nader.
 Wanneer jy stilhou, moet jy die moontlikheid in die oë kyk dat alles wat jy
 gebou het steeds nie die diepste ding in jou beantwoord het nie.
 Daarom hou jy aan.
 Nog een verantwoordelikheid.
 Nog een taak.
 Nog een verbetering.
 Nog een probleem om op te los.
 Nog een rede om nie stil te sit nie.
 Maar die lewe het 'n manier om dit wat ons weier om in die oë te kyk, te
 onderbreek.
 Dit doen dit nie altyd wreed nie.
 Soms doen dit dit genadiglik.
 Maar dit maak steeds seer.
 Vir my het die onderbreking as 'n soort innerlike ineenstorting gekom.
 Nie 'n openbare ineenstorting nie.
 Nie iets wat almal kon sien nie.
 'n Private een.
 'n Stille uitmekaarval binne 'n struktuur wat steeds stabiel gelyk het.
 Ek kon steeds funksioneer.
 Dit was die verwarrende deel.
 Ek kon steeds doen wat gedoen moes word.
 Steeds antwoord.
 Steeds beweeg.
 Steeds dra.
 Maar ek kon voel dat iets nie meer hou nie.
 Die uiterlike struktuur was nie meer genoeg nie.
 Die ou manier van deurdruk was nie meer genoeg nie.

Die ou oortuiging dat verantwoordelikheid beteken jy mag nooit stop nie, was nie meer genoeg nie.

Ek het 'n punt bereik waar voortgaan op dieselfde manier 'n prys sou vra wat ek nie langer kon ignoreer nie.

En dit is vreesaanjaend.

Want wanneer werk deel van jou identiteit geword het, kan terugstaan soos mislukking voel.

As ek nie bou nie, wie is ek?

As ek nie produseer nie, wat is ek werd?

As ek nie alles dra nie, is ek steeds 'n man?

Daardie vrae is swaarder as wat mense dink.

'n Man kan sy hele gevoel van eiewaarde aan beweging vasbind.

Aan nuttigheid.

Daaraan om nodig te wees.

Daaraan om sterk te wees.

Daaraan om nooit 'n las te word nie.

En wanneer die lewe hom dan vra om stil te staan, voel hy blootgestel.

Dit is waar ek myself bevind het.

Blootgestel.

Moeg.

Steeds funksionierend, maar nie meer deur die funksionering mislei nie.

Iets diepers het aandag nodig gehad.

Nie later nie.

Nou.

Daarom het ons weggetree.

Nie omdat alles misluk het nie.

Omdat iets binne my ruimte nodig gehad het voordat dit erger breek.

Daardie besluit was nie maklik nie.

Dit is moeilik om terug te staan wanneer dit lyk asof dinge werk. Dit is moeilik om stil te hou wanneer die momentum steeds voortbeweeg. Dit is moeilik om te erken dat 'n lewe stabiel kan lyk en tog nie gesond kan wees nie.

Maar dit was die waarheid.

En die waarheid word nie minder waar omdat dit ongerieflik is nie.

Wanneer ek nou terugkyk, sien ek dat terugstaan noodsaaklik was.

Dit was nie neerlaag nie.

Dit was onderbreking.

'n Breuk in die patroon.

'n Weiering om aan te hou klim terwyl my binnekant ineenstort.

Destyds het dit dalk nie soos wysheid gelyk nie.

Dit het dalk soos onsekerheid gelyk.
 Dalk selfs soos swakheid.
 Maar soms lyk wysheid aanvanklik soos stilstaan.
 Soms is die sterkste ding wat 'n man kan doen om te erken:
 Ek kan nie so voortgaan nie.
 Nie omdat hy geen krag het nie.
 Omdat hy uiteindelik begin verstaan het waarvoor krag bedoel is.
 Krag is nie net die vermoë om meer te dra nie.
 Soms is krag die moed om neer te sit wat jou beskadig voordat dit vernietig
 waarvoor jy lief is.
 Dit is nie maklik nie.
 Veral nie vir 'n man wat sy lewe rondom volharding gebou het nie.
 Maar volharding sonder bewustheid kan nog 'n vorm van blindheid word.
 Jy kan jouself tot bitterheid volhard.
 Jy kan jouself tot afwesigheid volhard.
 Jy kan jouself volhard tot jy iemand word wat hard, moeg en onbereikbaar is.
 Ek wou dit nie hê nie.
 Nie meer nie.
 Ek het reeds gesien wat druk kan doen wanneer dit nie verstaan word nie.
 Ek het reeds gesien wat stilte kan word. Ek het reeds gesien hoe 'n man fisies
 teenwoordig kan bly en steeds verdwyn van die mense wat hom nodig het.
 Ek wou nie hê werk moes nog 'n plek word waar ek myself verloor nie.
 Daarom het wegstap deel van die verhaal geword.
 Nie die einde van werk nie.
 Nie 'n verwerping van verantwoordelikheid nie.
 Nie 'n verskoning om die lewe te vermy nie.
 Iets eerliker.
 'n Pouse.
 'n Keerpunt.
 'n Oomblik waarin die vraag verander het.
 Voorheen was die vraag:
 Hoeveel kan ek dra?
 Nou het die vraag geword:
 Wat doen al hierdie dra aan my?
 Daardie vraag het iets oopgemaak.
 Want wanneer jy dit eers eerlik vra, kan jy nie na die ou manier terugkeer
 sonder om te weet wat jy kies nie.
 Jy kan steeds teruggaan.
 Mense doen.

Maar nie onskuldig nie.

Nie blind nie.

Sodra jy sien dat druk jou gevorm het, moet jy besluit of jy dit sonder begrip sal aanhou toelaat.

Dit is waar die volgende deel van my lewe begin het.

Nie in nóg meer klim nie.

In stadiger raak.

In wegstap van dit wat my aan die buitekant bepaal het, sodat ek uiteindelik kon sien wat aan die binnekant gebeur.

En om stadiger te raak is moeiliker as om te klim wanneer jy jou lewe lank probeer bewys het dat jy gewig kan dra.

Klim gee jou iets om te doen.

Stadiger raak gee jou vir jouself.

Dit is waarom ek dit teëgestaan het.

Dit is waarom baie mans dit teëstaan.

Want stilte vlei jou nie.

Dit klap nie hande vir jou moeite nie.

Dit gee nie om hoeveel jy bereik het nie.

Dit wag eenvoudig totdat jy stil genoeg is om te sien wat nog die hele tyd waar was.

Ek het toe nie geweet dat hierdie stadiger tyd een van die belangrikste seisoene van my lewe sou word nie.

Ek het nie geweet dat die verlies aan beweging my na 'n dieper soort teenwoordigheid sou lei nie.

Ek het nie geweet dat stilstaan my meer sou leer as wat klim my geleer het nie.

Ek het net geweet ek kon nie op dieselfde manier voortgaan nie.

Die druk het sy werk gedoen.

Dit het die grens openbaar van 'n lewe wat net van buite gebou is.

Dit het my gewys dat verantwoordelikheid sonder innerlike waarheid 'n hok kan word.

Dit het my gewys dat 'n man kan klim en steeds verdwaal kan wees.

En dit het my by 'n plek gebring wat ek nie gekies het nie, maar diep nodig gehad het.

'n Plek met minder geraas.

Minder beweging.

Minder bewysdrang.

'n Plek waar ek by myself sou moes sit.

'n Plek waar die ou patrone nie meer agter produktiwiteit kon wegkruip nie.

'n Plek waar ek uiteindelik sou ophou vlug.

Destyds het dit gevoel asof ek agterraak.

Nou sien ek dit anders.
 Dit was genade.
 Nie sagte genade nie.
 Nie gemaklike genade nie.
 Maar steeds genade.
 Die soort wat jou onderbreek voordat jy jouself heeltemal verloor.
 Die soort wat die geraas verwyder sodat jy uiteindelik kan hoor.
 Die soort wat die klim lank genoeg stuit om jou te wys wat die klim gekos het.
 Werk het my struktuur gegee.
 Druk het my grense openbaar.
 Klim het my gewys wat ek kon dra.
 Maar stilstaan sou my wys wie ek onder dit alles was.
 En dit was wat ek die nodigste gehad het.
 Want 'n man kan baie dinge bou en steeds nie binne homself tuis wees nie.
 Hy kan hoog klim en steeds nie heel wees nie.
 Hy kan verantwoordelikheid dra en steeds nie weet hoe om te rus nie.
 Hy kan sterk lyk en steeds moeg wees op plekke wat niemand sien nie.
 Ek het dit begin verstaan.
 Stadig.
 Pynlik.
 Eerlik.
 Die klim het saak gemaak.
 Maar dit was nie genoeg nie.
 Iets diepers het my geroep.
 Nie weg van verantwoordelikheid nie.
 Na 'n egter vorm daarvan.
 Die verantwoordelikheid om teenwoordig te word.
 Die verantwoordelikheid om op te hou om agter werk te verdwyn.
 Die verantwoordelikheid om 'n lewe te bou wat nie net van buite funksioneer nie, maar ook van binne kan hou.
 Dit was die volgende werk.
 Die moeiliker werk.
 Die stiller werk.
 Die werk waarvoor niemand aanvanklik hande klap nie.
 En dit het begin toe die klim gestop het.

HOOFSTUK 8

Die Plek Waar Ek Opgehou Vlug Het

Daar kom 'n tyd in 'n man se lewe wanneer die geraas hom nie meer kan red nie.

Ek het jare lank met geraas rondom my en geraas binne my geleef.

Van dit was werklike geraas.

Stemme.

Druk.

Planne.

Vrees.

Geld.

Mense.

Verwagtinge.

Maar die hardste geraas was nie buite my nie.

Dit was binne my eie gedagtes.

Die ou gesprekke wat nooit geëindig het nie.

Die dinge wat ek gewens het ek anders gesê het.

Die dinge wat ek gewens het nooit gebeur het nie.

Die skaamte wat ek gedra het.

Die woede waarvoor ek nie 'n plek gehad het nie.

Die vrees dat ek dalk te veel gebreek het om ooit weer heel te word.

Ek het daarvan probeer wegbeweeg.

Nie altyd met my voete nie.

Soms vlug 'n man deur homself besig te hou.

Soms vlug hy deur te veel te dink.

Soms vlug hy deur te blameer.

Soms vlug hy deur van 'n ander lewe te droom.

Soms vlug hy deur vir homself te sê dit gaan goed wanneer dit glad nie goed gaan nie.

En vir 'n ruk kan vlug soos leef lyk.

Jy hou aan beweeg.

Jy hou aan antwoord.

Jy hou aan produseer.

Jy hou aan planne maak.

Jy hou aan doen wat gedoen moet word.

Van buite kan dit selfs verantwoordelik lyk.

Maar binne weet iets.
 Iets weet jy is nie vry nie.
 Iets weet dat dinge wat jy nie in die oë gekyk het nie jou jaag.
 Iets weet dat beweging nie altyd vordering is nie.
 Soms is beweging net vrees met skoene aan.
 Ek was al lank aan die beweeg.
 Deur my kinderjare.
 Deur druk.
 Deur gevolge.
 Deur weggaan.
 Deur soek.
 Deur liefde.
 Deur werk.
 Deur klim.
 Maar uiteindelik het die lewe my by 'n plek gebring waar daar nêrens meer was
 om toneel te speel nie.
 Niemand om te beïndruk nie.
 Geen argument om te wen nie.
 Geen verhaal om mooier te maak nie.
 Geen masker wat nog gepas het nie.
 Net ek.
 En die waarheid.
 Daardie tyd het van buite nie belangrik gelyk nie.
 As iemand my toe gesien het, sou hulle dalk gedink het niks gebeur nie.
 'n Man wat stil sit.
 'n Man wat wag.
 'n Man wat die ure laat verbygaan.
 'n Man sonder 'n groot plan.
 'n Man wie se lewe byna op pouse gelyk het.
 Maar binne my is iets afgestroop.
 Nie vinnig nie.
 Nie mooi nie.
 Stadig.
 Pynlik.
 Eerlik.
 Ek het begin verstaan dat heelwording nie altyd dramaties is nie.
 Soms is heelwording nie 'n deurbraak nie.
 Soms is dit nie 'n skielike gevoel dat alles reg sal kom nie.

Soms is dit nie een gebed, een antwoord of een volmaakte oomblik nie.
 Soms begin heelwording wanneer 'n man lank genoeg stil sit dat die leuens
 hulle krag verloor.
 Ek het baie leuens oor myself geglo.
 Dat ek klaar was.
 Dat ek net die dinge was wat ek verkeerd gedoen het.
 Dat my lewe te ver van koers af beweeg het.
 Dat ek niks meer gehad het om te bied nie.
 Dat ek te beskadig was om nuttig te wees.
 Dat ek as man onherstelbaar misluk het.
 Daardie leuens het nie verdwyn omdat iemand vir my 'n slim antwoord gegee
 het nie.
 Hulle het begin loskom omdat ek lank genoeg opgehou vlug het om hulle
 raak te sien.
 Dit is pynlike werk.
 'n Man kan jare lank teen die verkeerde vyande veg.
 Hy kan teen mense veg.
 Teen omstandighede.
 Teen geld.
 Teen sy verlede.
 Teen God.
 Teen almal naby hom.
 Maar die werklike stryd is dikwels stiller.
 Dit is die stryd om by jouself te sit sonder haat.
 Om na jou eie verhaal te kyk sonder om te lieg.
 Om te erken wat gebeur het.
 Om te erken wat jy gedoen het.
 Om te erken wat aan jou gedoen is.
 Om te erken waar jy swak was.
 Om te erken waar jy gewond was.
 Om te erken waar jy steeds wou leef.
 Daardie laaste deel het my verras.
 Iewers onder al die ineenstorting was daar steeds 'n klein deel van my wat wou
 leef.
 Nie bloot asemhaal nie.
 Nie bloot nog 'n dag oorleef nie.
 Leef.
 Nie luid nie.
 Nie trots nie.

Waaragtig.

Ek wou nie 'n man wees wat net skade dra nie.

Ek wou nie hê my hele lewe moes een lang reaksie op pyn word nie.

Ek wou nie met 'n harde hart oud word en dit wysheid noem nie.

Ek wou van binne skoon word.

Nie volmaak nie.

Skoon.

Daar is 'n verskil.

Volmaak probeer die krake wegsteek.

Skoon hou op voorgee dat die krake nie daar is nie.

Volmaak wil hê mense moet die buitekant bewonder.

Skoon wil hê die binnekant moet ophou verrot.

Dit was die werk wat in my begin het.

Ek het destyds nie woorde daarvoor gehad nie.

Ek het net geweet dat iets in my moeg was.

Moeg vir ontsnap.

Moeg vir verskonings.

Moeg daarvoor om myself aan myself te verduidelik.

Moeg daarvoor om dieselfde ou vuur in my bors te dra.

Daarom het ek gestop.

Ek het gesit.

Ek het geluister.

Ek het gedink.

Ek het onthou.

Ek het dinge in die oë gekyk wat ek vermy het.

En in daardie stilte het die verlede teruggekom.

Nie as een netjiese verhaal nie.

As stukke.

My kinderjare.

My pa.

My ma.

Die huis waaruit ek gekom het.

Die druk wat ek gedra het.

Die dinge wat ek gedoen het waarop ek nie trots was nie.

Die dinge wat ek deurgemaak het en nooit behoorlik betreur het nie.

Die huwelik wat ek byna binne myself verloor het voordat ek verstaan het wat bly beteken.

Die man wat ek geword het.

Die man wat ek steeds wou word.
 Dit is nie maklik om jouself ná jare se vlug te ontmoet nie.
 Aanvanklik wil jy jouself verdedig.
 Jy wil sê:
 Maar ek is seergemaak.
 Maar ek het nie van beter geweet nie.
 Maar hulle het ook verkeerd gedoen.
 Maar die lewe was moeilik.
 Maar ek was onder druk.
 Maar ek het net probeer oorleef.
 En sommige van daardie dinge kan waar wees.
 Maar die waarheid is nie net bedoel om jou aan te kla nie.
 Die waarheid is ook bedoel om jou vry te maak.
 Die waarheid was dat ek seergekry het.
 Die waarheid was dat ek seergemaak het.
 Die waarheid was dat ek dinge te lank gedra het.
 Die waarheid was dat ek pyn as 'n skild gebruik het.
 Die waarheid was dat ek liefde wou hê, maar dikwels nie geweet het hoe om dit te ontvang nie.
 Die waarheid was dat ek na vrede gesoek het terwyl ek steeds vasgehou het aan dinge wat vrede weggehou het.
 Ek kon my lewe nie herbou terwyl ek steeds vir myself gelieg het nie.
 Dit was die begin van verantwoordelikheid.
 Nie die luidrugtige soort nie.
 Nie die soort waarin 'n man op sy bors slaan en verklaar dat alles gaan verander nie.
 Die stille soort.
 Die soort wat sê:
 Dit is myne.
 Hierdie deel behoort aan my.
 Ek kan nie alles regmaak nie, maar ek kan ophou vlug van dit wat myne is om in die oë te kyk.
 Ek kan ophou om my pyn almal anders se straf te maak.
 Ek kan ophou wag dat die wêreld maklik word voordat ek eerlik word.
 Ek kan ophou om ontsnapping vryheid te noem.
 Dit is toe dat ek begin verstaan het dat bly nie passief is nie.
 Bly is werk.
 Dit beteken nie bloot dat jy op dieselfde plek bly nie.

Dit beteken dat jy teenwoordig genoeg bly vir waarheid, liefde, pyn en genade om hulle werk in jou te doen.

Baie mense bly fisies, maar gaan emosioneel weg.

Hulle sit in dieselfde huis, maar hulle harte is weg.

Hulle bly getroud, maar hulle is afwesig.

Hulle woon by familie, maar hulle is gesluit.

Hulle daag met hulle liggame op, maar nie met hulle siele nie.

Ek het dit ook gedoen.

Ek was daar en nie daar nie.

Teenwoordig en afwesig.

Naby en ver.

Maar daardie tyd het my 'n ander soort bly begin leer.

Die soort waarin jy ophou om jouself te verlaat.

Die soort waarin jy ophou om van die mense te verdwyn wat jou liefhet.

Die soort waarin jy ophou om jou wonde as 'n wegkruipplek te gebruik.

Die soort waarin jy stilte 'n spieël laat word.

Stilte kan vreesaanjaend wees.

Wanneer die wêreld stil word, hoor jy wat jy vermy het.

Jy hoor die pyn.

Jy hoor die woede.

Jy hoor die spyt.

Jy hoor die vrae.

Jy hoor die kind binne jou wat steeds wil weet waarom sekere dinge gebeur het.

Jy hoor die man binne jou wat moeg is om deur ou pyn regeer te word.

En as jy lank genoeg daar bly, hoor jy dalk ook iets diepers.

'n Stille stem.

Nie altyd in woorde nie.

Nie dramatiese nie.

Nie dwingend nie.

'n Stem wat jou nie beskaam nie, maar jou ook nie vlei nie.

'n Stem wat sê:

Kom terug.

Kom terug na die waarheid.

Kom terug na liefde.

Kom terug na dit wat steeds in jou leef.

Kom terug na die man wat jy bedoel was om te word voordat vrees jou uit vorm gebuig het.

Ek glo nou dat genade dikwels so werk.

Nie altyd as redding van buite nie.

Soms as 'n stadige ontwaking van binne.
 Jy begin anders sien.
 Jy begin verstaan dat jou lewe nie verby is bloot omdat een hoofstuk
 ineengestort het nie.
 Jy begin besef dat pyn jou kan verklaar, maar nie jou einde hoef te wees nie.
 Jy begin die eerste klein bewegings voel van waardigheid wat terugkeer.
 Waardigheid is 'n stille ding.
 Dit skree nie.
 Dit het nie applous nodig nie.
 Soms is waardigheid bloot dat jy jouself afstof en sê:
 Ek is nog nie klaar om te word nie.
 Ek was nie klaar nie.
 Dit het stadig vir my duidelik geword.
 Ek was nie klaar as eggenoot nie.
 Ek was nie klaar as broer nie.
 Ek was nie klaar as seun nie.
 Ek was nie klaar as man nie.
 Ek was nie klaar met God nie.
 Ek was nie klaar met liefde nie.
 Iets in my het ineengestort, ja.
 Maar nie alles het gesterf nie.
 Dit is belangrik.
 Wanneer jou lewe breek, kan jy begin glo dat die gebrokenheid die hele
 verhaal is.
 Maar dit is nie.
 Soms openbaar die breek net wat vals was.
 Wat swak was.
 Wat nie meer die gewig kon dra nie.
 En onder dit bly iets werkliks oor.
 Dit kan klein wees.
 Dit kan begrawe wees.
 Dit lyk dalk nie indrukwekkend nie.
 Maar dit is daar.
 Vir my was dit die begeerte om waaragtig te word.
 Dit was die saad.
 Nie suksesvol nie.
 Nie bewonder nie.
 Nie deur almal verstaan nie.
 Waaragtig.

Ek wou hê my buitekant en binnekant moes ophou om so ver uitmekaar te leef.
 Ek wou in 'n vertrek kon sit sonder om voor te gee dat ek sterk is.
 Ek wou Tish met 'n skoner hart liefhê.
 Ek wou my tweelingsuster en my familie in die oë kon kyk sonder om geheime bitterheid te dra.
 Ek wou aan my pa kon dink sonder om net deur pyn regeer te word.
 Ek wou na myself kon kyk sonder trots of afsku.
 Ek wou vrede hê.
 Maar nie goedkoop vrede nie.
 Goedkoop vrede vermy die waarheid.
 Ware vrede stap daardeur.
 Dit is wat daar begin het.
 'n Deurstap.
 Nie 'n vinnige stap nie.
 Nie 'n reguit stap nie.
 Sommige dae het ek kalm gevoel.
 Sommige dae het ek verlore gevoel.
 Sommige dae het ek naby aan God gevoel.
 Sommige dae het ek niks gevoel nie.
 Sommige dae het ou herinneringe met tande teruggekom.
 Sommige dae het ek gewonder of enigiets hoegenaamd verander.
 Maar iets het verander.
 Ek het stadig genoeg geraak om bewus te word.
 Bewustheid is die eerste genade.
 Voordat 'n man verander, moet hy sien.
 Hy moet sien wat hy doen wanneer hy bang is.
 Hy moet sien hoe hy praat wanneer hy vasgekeer voel.
 Hy moet sien hoe vinnig hy van verantwoordelikheid wil ontsnap.
 Hy moet sien hoe maklik hy selfbeskerming met hardheid verwar.
 Hy moet sien hoeveel liefde rondom hom is en hoe min daarvan hy soms inlaat.
 Ek het begin sien.
 En sien het seergemaak.
 Maar dit het ook gehelp.
 Want wanneer jy eers sien, kan jy nie eerlik na blindheid terugkeer nie.
 Jy kan steeds misluk.
 Jy kan steeds struikel.
 Jy kan steeds dae hê wanneer die ou man in jou opstaan.

Maar iets het verander.
 Nou weet jy.
 Jy ken die pad wat jy nie meer wil loop nie.
 Jy weet watter soort man jy nie wil word nie.
 Jy weet dat jy uiteindelik van jou eie siel sal wegvlug as jy aanhou hardloop.
 Ek wou dit nie meer hê nie.
 Ek wou by my siel bly.
 Selfs al was dit gewond.
 Selfs al was dit verward.
 Selfs al het dit vroeë gehad wat niemand kon beantwoord nie.
 Ek wou ophou om my innerlike lewe soos 'n vyand te behandel.
 Ek het lank gedink krag beteken om myself te oorwin.
 Nou dink ek krag begin by luister.
 Nie om elke gevoel te gehoorsaam nie.
 Nie om elke gedagte te vertrou nie.
 Maar om diep genoeg te luister om te verstaan wat om heelwording vra.
 Daar was rou in my wat benoem moes word.
 Daar was woede in my wat verstaan moes word.
 Daar was skaamte in my wat lig nodig gehad het.
 Daar was liefde in my wat ruimte nodig gehad het.
 Daar was geloof in my wat stilte nodig gehad het.
 En daar was 'n man in my wat huis toe moes kom.
 Nie na 'n plek nie.
 Na homself.
 Dalk is dit wat daardie tyd werklik was.
 'n Terugkeer.
 'n Man wat ná jare se verstrooide lewe na homself terugkeer.
 'n Man wat sonder deftige taal na God terugkeer.
 'n Man wat terugkeer na die mense wat nooit opgehou het om saak te maak
 nie.
 'n Man wat terugkeer na die eenvoudige waarheid dat hy nie nuut kon word
 terwyl hy steeds vir die oue wegkruip nie.
 Ek wil dit nie romantiseer nie.
 Dit was nie elke dag mooi nie.
 Daar was lang ure.
 Daar was eensaamheid.
 Daar was onsekerheid.
 Daar was die vreemde vernedering daarvan om nie presies te weet wat my lewe
 besig was om te word nie.

Maar daar was ook ruimte.
 En ruimte kan heilig word wanneer jy ophou om dit met ontsnapping te vul.
 In daardie ruimte het ek begin verstaan dat my lewe nie indrukwekkend hoef
 te wees om betekenisvol te wees nie.
 Dit moes eerlik wees.
 Dit moes teenwoordig wees.
 Dit moes geleef word.
 Dit is 'n moeilike les in 'n wêreld wat mans aan beweging, geld, status en
 geraas meet.
 Wat doen jy met 'n man wat stil sit?
 Dalk oordeel jy hom.
 Dalk dink jy hy mors tyd.
 Dalk dink jy niks gebeur nie.
 Maar soms gebeur die diepste werk in 'n man se lewe wanneer dit lyk asof niks
 gebeur nie.
 Wortels groei nie luid nie.
 'n Wond sluit nie met applous nie.
 'n Siel herbou homself nie vir 'n gehoor nie.
 Die belangrikste veranderinge in my was aanvanklik nie sigbaar nie.
 Ek het geleer om te bly.
 Om by ongemak te bly.
 Om by herinnering te bly.
 Om by spyt te bly.
 Om by verlange te bly.
 Om by God te bly.
 Om by die moontlikheid te bly dat ek steeds iemand kon word wat vertrou
 waardig is.
 Dit was nie 'n klein ding nie.
 Want vertrou het 'n groot woord in my lewe geword.
 Kon Tish my met haar hart vertrou?
 Kon my familie my vertrou om onder druk mens te bly?
 Kon ek myself vertrou om nie te vlug wanneer dinge swaar word nie?
 Kon ek God vertrou in 'n tyd waarin niks soos sukses gelyk het nie?
 Kon ek vertrou dat die stadige werk steeds werk was?
 Ek het nie volledige antwoorde gehad nie.
 Maar ek het die begin van 'n rigting gehad.
 Bly.
 Nie omdat bly maklik was nie.
 Bly omdat vlug reeds te veel geneem het.

Bly omdat die waarheid uiteindelik gepraat het.
Bly omdat liefde steeds daar was.
Bly omdat 'n man nie kan genees wat hy weier om in die oë te kyk nie.
Daardie tyd het 'n deur geword.
Ek het nie as 'n sterk man daardeur gestap nie.
Ek het as 'n moeë een daardeur gestap.
'n Nederige een.
'n Man met vrae.
'n Man met spyt.
'n Man wat nie meer die luukse van voorgee gehad het nie.
Maar dalk is dit die soort man wat weer kan begin.
Nie die man wat dink hy weet alles nie.
Nie die man wat glo hy het niks om te bely nie.
Nie die man wat selfvertroue gebruik om leegheid te bedek nie.
Maar die man wat stil genoeg sit om te sê:
Ek sien dit nou.
Ek sien wat gebreek het.
Ek sien wat ek gedra het.
Ek sien wat ek gedoen het.
Ek sien wat ek vermy het.
Ek sien wat steeds saak maak.
En ek is bereid om weer te begin.
Dit is nie swakheid nie.
Dit is die eerste vorm van moed.
Die wêreld leer mans dikwels om vinniger te beweeg wanneer hulle bang is.
Produseer meer.
Praat harder.
Verdien meer.
Beheer meer.
Wen meer.
Maar my lewe het my iets anders geleer.
Word stil genoeg om waaragtig te word.
Want as jy nie waaragtig word nie, sal alles wat jy bou dieselfde krake dra.
Jy kan geld maak met 'n valse self.
Jy kan mense met 'n valse self beïndruk.
Jy kan selfs jare lank met 'n valse self oorleef.
Maar jy kan nie diep liefhê met 'n valse self nie.
En ek wou diep liefhê.

Dit is waarom ek moes stop.
Dit is waarom die stilte saak gemaak het.
Dit is waarom die wag saak gemaak het.
Dit is waarom die ure wat leeg gelyk het nie leeg was nie.
Hulle het grond skoongemaak.
Iets in my is voorberei.
Nie vir roem nie.
Nie vir 'n maklike lewe nie.
Nie vir 'n volmaakte einde nie.
Vir verantwoordelikheid.
Vir die huwelik.
Vir familie.
Vir rou.
Vir die telefoonoproepe wat later sou kom.
Vir die dag waarop my pa se woorde in my hande sou beland.
Vir die mense wat nodig sou hê dat ek meer as gewond moes wees.
Vir die man wat ek steeds besig was om te word.
Ek het dit alles toe nie geweet nie.
Ek het net geweet dat ek nie kon aanhou vlug nie.
Daarom het ek gestop.
En deur te stop, het ek begin hoor.
Deur te hoor, het ek begin sien.
Deur te sien, het ek begin verander.
Nie alles op een slag nie.
Maar genoeg.
Genoeg om te weet dat my verhaal nie klaar was nie.
Genoeg om te weet dat ek nie verlaat is nie.
Genoeg om te weet dat liefde steeds moontlik was.
Genoeg om te weet dat bly nie die einde van beweging was nie.
Dit was die begin van wording.
En dalk is dit waar die man wat gebly het werklik gebore is.
Nie in 'n oomblik van oorwinning nie.
Nie toe alles herstel was nie.
Nie toe die lewe uiteindelik maklik geword het nie.
Maar daar, in die stilte.
Toe daar niemand was om hande te klap nie.
Niemand om my van myself te red nie.
Niemand om vir my 'n beter verhaal te vertel nie.

Net waarheid.

Net genade.

Net die stadige terugkeer van 'n man na sy eie lewe.

Dit is waar ek opgehou vlug het.

Dit is waar ek begin bly het.

HOOFSTUK 9

Die Man Onder die Boom

Daar was 'n boom.

Niks indrukwekkends nie.

Niks dramaties nie.

Niks waarna iemand sou kyk en heilig sou noem nie.

Net 'n boom.

'n Bietjie skaduwee.

'n Stukkie grond.

'n Plek om te sit.

En op die een of ander manier het dit die plek geword waar die lewe op 'n ander manier met my begin praat het.

Aanvanklik het ek dit nie verstaan nie.

Ek het nie betekenis daar gaan soek nie.

Ek het nie vir myself gesê: Dit gaan belangrik word nie.

Ek het nie probeer om 'n verhaal te skep nie.

Ek was eenvoudig daar.

'n Man met te veel binne hom.

'n Man met nêrens anders om heen te gaan nie.

'n Man wie se lewe so stadig geword het dat hy nie meer agter beweging kon wegkruip nie.

Dit is hoe dit begin het.

Nie met 'n openbaring nie.

Met sit.

Ná die druk, ná die klim, ná die stilstaan, was daar 'n vreemde leegheid in my dae.

Aanvanklik nie vrede nie.

Leegheid.

Daar is 'n verskil.

Vrede hou jou vas.

Leegheid lê jou bloot.

En in daardie tyd het ek blootgestel gevoel.

Die gewone dinge was weg.

Die struktuur.

Die beweging.

Die voortdurende verantwoordelikheid.

Die geraas wat my gehelp het om myself te vermy.
Skielik was daar ruimte.
Te veel ruimte.
En ek het nie geweet wat om daarmee te doen nie.
Daarom het ek onder die boom gaan sit.
Dag ná dag.
Soms ure lank.
Ek sou soggens daarheen gaan en deur die lang ure van die dag bly.
Die wêreld het rondom my aangegaan.
Mense het gewerk.
Motors het beweeg.
Lewens het voortgegaan.
Die dag het van oggend na middag oorgegaan.
En ek het gesit.
Van buite moes dit na niks gelyk het nie.
'n Man wat op 'n rusbank onder die bome sit.
'n Man wat wag.
'n Man wat nie veel doen nie.
'n Man wie se lewe gelyk het asof dit op pouse was.
Maar binne my was iets aan die gebeur.
Stadig.
Stil.
Byna onsigbaar.
Aanvanklik was stilsit nie vreedsaam nie.
Dit was ongemaklik.
My gedagtes het nie geweet hoe om tot stilstand te kom nie.
Hulle het aanhoudend beweeg.
Dinge wat ek behoort te doen.
Dinge wat ek nie reggemaak het nie.
Dinge wat ek moes gesê het.
Dinge waaroor ek spyt was.
Dinge wat ek gevrees het.
Dinge wat ek steeds nie verstaan het nie.
Die stilte het nie sag gevoel nie.
Dit het hard gevoel.
Dit is wat stilte doen wanneer jy nie daaraan gewoond is nie.
Dit kalmeer jou nie onmiddellik nie.
Dit wys jou eers hoe luidrugtig jy was.

Ek wou opstaan.
 Baie keer.
 Nie omdat die plek verkeerd was nie.
 Omdat die oomblik te eerlik was.
 Ek wou afleiding hê.
 Beweging.
 Iets om op te los.
 Iets om te beplan.
 Iets wat my weer nuttig sou laat voel.
 Maar daar was niks nie.
 Net die boom.
 Die rusbank.
 Die grond.
 Die dag.
 En ek.
 Daarom het ek gebly.
 Aanvanklik het bly gevoel soos niks doen nie.
 Later het ek verstaan dat dit iets baie moeiliks was.
 Ek het in die oomblik gebly sonder om daarvan te ontsnap.
 Dit klink eenvoudig.
 Dit is nie.
 Vir 'n man wat jare lank oorleef, reageer, werk, dra en beweeg het, kan stilte
 soos gevaar voel.
 Want wanneer jy stop, haal alles wat jy gedra het jou in.
 Die verlede kom nader.
 Die skaamte kom nader.
 Die rou kom nader.
 Die vrae kom nader.
 Die kind binne jou kom nader.
 Die man wat jy geword het, kom nader.
 En jy moet by dit alles sit.
 Nie dit regmaak nie.
 Nie dit verduidelik nie.
 Nie dit oorwin nie.
 Daarby sit.
 Dit is wat die boom my eerste geleer het.
 Om te sit.
 Om te bly.

Om die oomblik toe te laat om te wees wat dit was sonder om dit in iets anders te probeer verander.

Sommige dae het ek na oudioboeke geluister.

Nie om te ontsnap nie.

Ten minste nie net om te ontsnap nie.

Ek het geluister omdat ek honger was vir taal.

Vir begrip.

Vir iets wat my kon help sin maak van die lewe wat ek geleef het.

Soms het die woorde vorm gegee aan dit wat ek jare lank gevoel het, maar nie kon benoem nie.

Soms het een sin die hele dag by my gebly.

Soms het ek stilgehou, na die blare bo my gekyk, en iets binne my het vir 'n paar oomblikke stil geword.

Nie genees nie.

Stil.

En stil was genoeg.

Die boom het niks van my gevra nie.

Dit het saak gemaak.

Die grootste deel van die lewe het iets van my gevra.

Werk het inspanning gevra.

Die huwelik het teenwoordigheid gevra.

Familie het verantwoordelikheid gevra.

Druk het volharding gevra.

Die verlede het 'n verduideliking gevra.

Die toekoms het 'n plan gevra.

Maar die boom het niks gevra nie.

Dit het eenvoudig daar gestaan.

Gewortel.

Onbeïndruk.

Nie bang vir stilte nie.

Dit het nie gejaag nie.

Dit het homself nie probeer bewys nie.

Dit het nie om verskoning gevra omdat dit ruimte opneem nie.

Dit het gebly.

En stadig, sonder woorde, het dit my begin leer.

Die wind het deur die blare beweeg.

Nie aanhoudend nie.

Nie voorspelbaar nie.

Soms sag.

Soms met meer krag.
 Maar die boom het nie teen elke beweging geveg nie.
 Dit het die wind toegelaat om deur te beweeg.
 Dit het by my gebly.
 Want ek het soveel van my lewe probeer om alles vas te hou.
 Gedagtes.
 Gevoelens.
 Druk.
 Herinneringe.
 Verantwoordelikheid.
 Vrees.
 Ek het alles binne my behandel as iets wat beheer moes word.
 Maar terwyl ek daar gesit en kyk het hoe die wind deur die blare beweeg, het ek iets begin verstaan.
 Nie elke gedagte hoef gehoorsaam te word nie.
 Nie elke gevoel hoef 'n reaksie te word nie.
 Nie elke herinnering hoef beveg te word nie.
 Sommige dinge beweeg deur.
 Jy merk hulle op.
 Jy voel hulle.
 Jy laat hulle beweeg.
 En jy bly.
 Dit was nuut vir my.
 Ek het altyd gedink krag beteken dat jy stywer vasklou.
 Alles bymekaarhou.
 Beheer behou.
 Niks laat val nie.
 Maar die boom het my 'n ander soort krag gewys.
 Geworteldheid.
 Die vermoë om te bly sonder om verstand te raak.
 Die vermoë om te buig sonder om te breek.
 Die vermoë om op een plek te staan en die weer deur jou te laat beweeg.
 Ek het dit nie in een dag geleer nie.
 Ek het dit stadig geleer.
 Deur herhaling.
 Oggend ná oggend.
 Uur ná uur.
 Dieselfde boom.

Dieselfde grond.
 Dieselfde man.
 Maar nie heeltemal dieselfde nie.
 Iets in my het verander.
 Die geraas het begin bedaar.
 Nie verdwyn nie.
 Bedaar.
 Soos water nadat dit versteur is.
 Aanvanklik het alles binne my omgekras gevoel.
 Toe het sommige dinge stadig duideliker begin word omdat ek nie meer voortdurend daarmee ingemeng het nie.
 Ek het begin raaksien wat ek gedra het.
 Nie as een groot idee nie.
 As stukke.
 Die manier waarop ek gereageer het wanneer ek vasgekeer gevoel het.
 Die manier waarop ek teruggetrek het wanneer ek blootgestel gevoel het.
 Die manier waarop ek liefde wou hê, maar bang was om ten volle gesien te word.
 Die manier waarop ek beweging met vordering verwar het.
 Die manier waarop ek stilte met krag verwar het.
 Die manier waarop ek druk uit my kinderjare saamgeneem het na vertrekke van my volwasse lewe.
 Die manier waarop ek 'n goeie man wou word, maar steeds nie altyd geweet het hoe om teenwoordig te bly nie.
 Hierdie dinge het nie soos aanklagte gekom nie.
 Hulle het soos waarheid gekom.
 En waarheid wat stil kom, kan kragtiger as skaamte wees.
 Skaamte sê: Jy is klaar.
 Waarheid sê: Kyk duidelik. Daar is nog werk om te doen.
 Onder daardie boom het ek die verskil begin sien.
 Ek het lank gedink iets in my moes reggemaak word.
 Asof ek 'n stukkende masjien was.
 Asof alles behoorlik sou begin werk as ek net die regte antwoord, die regte metode of die regte verduideliking kon vind.
 Maar terwyl ek dag ná dag daar gesit het, het ek iets anders begin voel.
 Dalk hoef ek nie reggemaak te word op die manier wat ek gedink het nie.
 Dalk moes ek raakgesien word.
 Verstaan word.
 In waarheid vasgehou word.

Genoeg ruimte kry sodat dit wat begrawe was in die lig kon kom.
 Dit het verander hoe ek na myself gekyk het.
 Ek het niks verskoon nie.
 Ek het nie voorgegee dat die skade nie saak maak nie.
 Ek het nie gesê verantwoordelikheid was nie meer myne nie.
 Maar ek het begin verstaan dat haat my nie kon genees nie.
 Selfveragting kon my nie herbou nie.
 Om myself klaar te noem, sou my nie eerlik maak nie.
 Ek het 'n ander soort sien nodig gehad.
 'n Skoon sien.
 'n Sien wat kon sê:
 Dit het gebeur.
 Dit het seergemaak.
 Dit was verkeerd.
 Dit was myne.
 Dit was nie myne nie.
 Dit moet in die oë gekyk word.
 Dit kan steeds anders word.
 Daardie soort sien het onder die boom begin.
 Nie volmaak nie.
 Nie alles op een slag nie.
 Maar genoeg.
 Genoeg dat ek kon ophou om van myself af weg te vlug elke keer wanneer iets
 pynliks verskyn.
 Genoeg dat ek in dieselfde innerlike vertrek as my eie verhaal kon bly.
 Genoeg dat ek kon besef ek kan gewond wees sonder om net wond te wees.
 Ek kon skuldig wees sonder om net skuld te wees.
 Ek kon onafgehandel wees sonder om nutteloos te wees.
 Dit was genade.
 Stille genade.
 Die soort wat niemand van buite sien nie.
 Sommige dae het niks gebeur nie.
 Dit is belangrik om te sê.
 Nie elke dag onder die boom het diep gevoel nie.
 Sommige dae was gewoon.
 Lank.
 Stadig.
 Amper leeg.

Ek sou daar sit en wonder of ek tyd mors. Wonder of ek meer behoort te doen.
 Wonder of my lewe wegglip terwyl ek onder blare sit, luister, dink en wag.
 Maar ek weet nou dat nie alle werk soos werk lyk nie.
 Wortels lyk nie besig nie.
 Heelwording lyk nie altyd produktief nie.
 'n Man kan van die diepste werk van sy lewe doen terwyl hy vir almal anders
 roerloos lyk.
 Dit was vir my moeilik om te aanvaar.
 Ek het myself so lank aan beweging gemeet.
 Aan nuttigheid.
 Daaraan of ek iets produseer.
 Maar die boom het my nie so gemeet nie.
 Dit het nie gevra wat ek daardie dag bereik het nie.
 Dit het nie gevra of ek my hele lewe opgelos het nie.
 Dit het my skaduwee gegee.
 Grond.
 Stilte.
 'n Plek om na terug te keer.
 En soms is 'n plek genoeg om weer te begin.
 Met verloop van tyd het die boom meer as 'n boom geword.
 Nie omdat dit verander het nie.
 Omdat ek het.
 Dit het 'n getuie geword.
 'n Plek wat 'n tyd van my lewe gedra het wat niemand anders ten volle kon
 sien nie.
 Dit het die man gesien wat nie geweet het wat volgende kom nie.
 Dit het die man gesien wat moeg was om voor te gee dat hy sterk is.
 Dit het die man gesien wat geleer het hoe om by skaamte te sit sonder om
 skaamte te word.
 Dit het die man gesien wat stadig ontdek het dat teenwoordigheid nie
 swakheid is nie.
 Dit het die man gesien wat begin het om na homself terug te keer.
 Dit is wat daar gebeur het.
 Ek het huis toe gekom.
 Nie na 'n huis nie.
 Nie na 'n titel nie.
 Nie na 'n voltooiide weergawe van myself nie.
 Na my eie lewe.
 Ek het jare lank langs myself geleef.

Altyd gereageer.
 Altyd gedra.
 Altyd vooruitgedink.
 Altyd probeer om iets anders te word sodat ek nie hoef te kyk na wat reeds daar was nie.
 Maar onder daardie boom het ek begin terugkeer.
 Na my liggaam.
 Na my asem.
 Na my gedagtes sonder om deur hulle regeer te word.
 Na my herinneringe sonder om deur hulle vernietig te word.
 Na God sonder deftige taal.
 Na liefde sonder die behoefte om te vlug.
 Na die eenvoudige waarheid dat ek steeds geleef het, steeds besig was om te word en steeds kon kies.
 Dit klink dalk nie dramaties nie.
 Maar dit het my verander.
 Want wanneer 'n man lank genoeg by homself gesit het sonder om te vlug, gaan lê iets dieper as woorde.
 Hy leer dat hy kan bly.
 Hy leer dat nie elke moeilike gevoel hom sal doodmaak nie.
 Hy leer dat stilte 'n vriend kan word as hy ophou om dit as wegkruipplek te gebruik.
 Hy leer dat stilsit nie leegheid is wanneer waarheid teenwoordig is nie.
 Hy leer dat die lewe weer kan begin sonder om homself aan te kondig.
 Daar was geen skares nie.
 Geen applous nie.
 Geen groot deurbraak wat iemand kon afneem nie.
 Net 'n man onder 'n boom.
 'n Rusbank.
 'n Bietjie skaduwee.
 Die wind.
 Die grond.
 Die ure wat verbygaan.
 En stadig, 'n siel wat minder bang vir homself word.
 Dit is waar ek opgehou het om uit die oomblik te probeer ontsnap.
 Dit is waar ek geleer het om gedagtes te laat verbybeweeg sonder om elkeen te jaag.
 Dit is waar ek begin verstaan het dat die verlede my nie gevra het om vir altyd daarin te leef nie.

Dit het gevra om eerlik gesien te word sodat dit kon ophou om my in die
 geheim te regeer.
 Dit is waar ek begin voel het hoe waardigheid terugkeer.
 Nie die luidrugtige soort nie.
 Die stille soort.
 Die soort wat sê:
 Ek is steeds hier.
 Ek is nie klaar nie.
 Ek kan waaragtig word.
 Ek kan teenwoordig word.
 Ek kan dra wat myne is sonder om hard te word.
 Ek kan liefhê sonder om te verdwyn.
 Ek kan bly.
 Die man onder die boom was nie indrukwekkend nie.
 Hy was nie suksesvol volgens die manier waarop die wêreld sukses gewoonlik
 meet nie.
 Hy het nie vinnig beweeg nie.
 Hy het niks probeer bewys nie.
 Hy was nie besig om te wen nie.
 Hy was besig om te leer.
 Om te sit.
 Om te luister.
 Om te sien.
 Om te bly.
 Om na sy eie lewe terug te keer.
 En dalk was dit die punt.
 Dalk word die diepste deel van 'n man nie gevorm wanneer almal kyk nie.
 Dalk word dit in die verborge plekke gevorm.
 Die stil plekke.
 Die wagplekke.
 Die plekke waar dit lyk asof niks gebeur nie, maar alles wat belangrik is
 voorberei word.
 Onder daardie boom het ek nie volmaak geword nie.
 Ek het nie op 'n netjiese, finale manier genees nie.
 Ek het nie al die antwoorde ontvang nie.
 Maar ek het meer teenwoordig geword.
 En vir die eerste keer het dit genoeg gevoel.
 Want teenwoordigheid is waar herbou begin.
 Nie vertoning nie.

Nie voorgee nie.
Nie vlug nie.
Teenwoordigheid.
By God.
By myself.
By Tish.
By familie.
By die lewe wat steeds myne was om te leef.
Die boom het die plek geword waar ek geleer het dat bly nie net gaan oor druk verduur nie.
Dit gaan oor terugkeer.
Terugkeer na waarheid.
Terugkeer na liefde.
Terugkeer na wat steeds in my leef.
Terugkeer na die man wat ek in al my vlug verlaat het.
Dit is waarom ek dit onthou.
Nie omdat die boom besonders was nie.
Omdat iets heiligs in daardie gewone plek stilweg gebeur het.
'n Man het opgehou vlug.
'n Man het stilgesit.
'n Man het geluister.
'n Man het begin sien.
En stadig, sonder dat enigiemand dit opgemerk het, het die man wat gebly het werklik geword.

Die Dinge Wat Ons Gedra Het

Ons almal dra iets.

Nie altyd in ons hande nie.

Nie altyd waar ander dit kan sien nie.

Maar ons dra.

In die liggaam.

In die hart.

In die manier waarop ons reageer.

In die manier waarop ons onself beskerm.

In die manier waarop ons 'n vertrek binnegaan.

In die manier waarop ons dit verlaat.

Elkeen dra 'n lewe agter hom aan.

Herinneringe.

Verliese.

Wonde.

Keuses.

Spyt.

Verantwoordelikhede.

Dinge wat gegee is.

Dinge wat ontbreek het.

Dinge waaroor nooit behoorlik gepraat is nie.

Meestal besef ons nie hoeveel ons dra nie.

Nie voordat die lewe stadiger raak nie.

Nie voordat iets verander nie.

Nie voordat iemand met haar eie gewig by jou deur opdaag en jy skielik jou eie duideliker sien nie.

Teen die tyd dat ek daardie seisoen van my lewe bereik het, het ek reeds baie dinge gedra.

Sommige het ek verstaan.

Sommige het ek eers begin verstaan.

Sommige was al so lank by my dat ek hulle vir my identiteit aangesien het.

Die druk van my kinderjare.

Die stilte van die huis.

Die skuld oor wat ek gedoen het.

Die gevolge daarvan dat ek weggestuur is.

Die afstand van weggaan.
 Die vroe van die soektog.
 Die werk van die huwelik.
 Die druk van bou.
 Die stilte onder die boom.
 Dit alles het deel van my geword.
 Nie die hele ek nie.
 Maar deel van die verhaal wat ek gedra het.
 En vir die eerste keer het ek dit nie probeer ignoreer nie.
 Ek het dit begin sien.
 Duidelik.
 En nie net in myself nie.
 Ook in die mense rondom my.
 Dit is een van die dinge wat stilte doen.
 Dit wys jou nie net jou eie lewe nie.
 Dit help jou ook om die gewig te sien wat ander dra.
 My tweelingsuster het met 'n tas opgedaag.
 Van buite was dit alledaags.
 Net 'n tas.
 'n Sak.
 Iets wat jy gebruik wanneer jy van een plek na 'n ander trek.
 Iets met klere daarin.
 'n Rits.
 'n Handvatsel.
 Wiele.
 'n Praktiese ding.
 Maar dit was nie net dit nie.
 Nie vir my nie.
 Nie in daardie seisoen nie.
 Daardie tas het meer as klere gedra.
 Dit het 'n onderbroke lewe gedra.
 'n Lewe wat verskuif word.
 'n Lewe wat weer probeer begin.
 Dit het alles gedra waardeur sy gegaan het.
 Alles wat sy agtergelaat het.
 Alles wat sy nie in een gesprek kon verduidelik nie.
 Alles wat sy gehoop het steeds moontlik kon word.
 Jy sien dit nie wanneer jy vinnig kyk nie.

Jy sien net iemand wat opdaag.
 Jy sien tasse.
 Jy sien beweging.
 Jy sien die praktiese dinge.
 Waar gaan sy slaap?
 Waar gaan die tas staan?
 Wat moet gereël word?
 Wat moet gekoop word?
 Wat moet betaal word?
 Hoe gaan dit werk?
 Maar onder dit alles gebeur iets diepers.
 'n Mens dra 'n hele lewe 'n ander huis binne.
 En dit is nie klein nie.
 Toe my tweelingsuster ons huis binnekom, het sy nie net haar besittings
 saamgebring nie.
 Sy het druk saamgebring.
 Sy het onsekerheid saamgebring.
 Sy het hoop saamgebring.
 Haar eie stilte.
 Haar eie moegheid.
 Haar eie behoefte aan stabiliteit.
 Haar eie behoefte om haarself weer te vind.
 En ek moes dit sien.
 Nie net as 'n las nie.
 As 'n mens wat met gewig opdaag.
 Dit maak saak.
 Want as jy net die ongerief sien, word jou hart hard.
 As jy net die koste sien, vergeet jy die mens.
 As jy net die ontwrigting sien, mis jy die moed wat dit verg om weer te begin.
 My tweelingsuster het weer begin.
 En nuwe beginne is nie altyd netjies nie.
 Soms daag hulle met plastieksakke op.
 Met tasse.
 Met onsekerheid.
 Met emosies wat nog nie weet waar om te sit nie.
 Met iemand wat in die huis teenwoordig is, maar binne haarself steeds probeer
 aankom.
 Ek het dit beter verstaan as wat ek vroeër in my lewe sou kon.
 Want ek het geweet wat dit beteken om tussenin te wees.

Nie heeltemal gevestig nie.
 Nie heeltemal seker nie.
 Nie heeltemal duidelik oor waarheen die lewe op pad is nie.
 Ek het geweet wat dit beteken om ruimte nodig te hê.
 Ek het geweet wat dit beteken om ou druk 'n nuwe plek binne te dra.
 Ek het geweet wat dit beteken om oukei te lyk terwyl iets binne jou steeds grond probeer vind.
 Toe ek na daardie tas gekyk het, het ek dus meer as bagasie gesien.
 Ek het die gewig van oorgang gesien.
 En ek het geweet ons sou hierdie tyd versigtig moes dra.
 Nie volmaak nie.
 Versigtig.
 Daar is 'n verskil.
 Volmaak probeer alles beheer.
 Versigtig gee aandag.
 Volmaak wil geen deurmekaarspul hê nie.
 Versigtig verstaan dat mense met geskiedenis opdaag.
 Volmaak raak geïrriteerd wanneer die lewe ongerieflik is.
 Versigtig vra wat liefde vereis sonder om wysheid te verloor.
 Dit was belangrik.
 Want om na iemand om te sien beteken nie dat jy jouself moet verloor nie.
 Dit beteken nie dat jy jou huwelik moet vernietig om iemand anders te red nie.
 Dit beteken nie dat jy alles so volledig moet dra dat die ander mens nooit leer om self te staan nie.
 Liefde het warmte nodig.
 Maar dit het ook grense nodig.
 Dit het 'n oop deur nodig.
 Maar ook 'n stabiele huis.
 Dit het deernis nodig.
 Maar ook waarheid.
 Dit het deel van die werk in ons huis geword.
 Om my tweelingsuster te help sonder om haar lewe in te sluk.
 Om haar ruimte te gee sonder om haar afhanklik te maak.
 Om haar te ondersteun en haar steeds toe te laat om in haar eie verantwoordelikheid in te groei.
 Om vriendelik te wees sonder om vaag te word.
 Dit is nie maklik nie.
 Familie kan dinge ingewikkeld maak.
 Want liefde en skuldgevoel staan dikwels naby mekaar.

Jy wil help.
 Jy wil beskerm.
 Jy wil dinge makliker maak.
 Maar as jy nie versigtig is nie, kan jy dinge begin dra wat nooit ten volle joune was om te dra nie.
 En dan word liefde moeg.
 Wrewel begin stilweg groei.
 Die huis word swaar.
 Daarom moes ek 'n ander manier leer.
 Nie die ou manier om alles te absorbeer nie.
 Nie die ou manier om onder druk stil te word nie.
 Nie die ou manier om te dra totdat iets breek nie.
 'n Duideliker manier.
 'n Teenwoordige manier.
 'n Manier wat kon sê:
 Jy is hier welkom.
 Jy word hier liefgehe.
 Jy is nie hier alleen nie.
 Maar jou lewe behoort steeds aan jou.
 Dit is ook liefde.
 Nie koue liefde nie.
 Nie afstandelike liefde nie.
 Verantwoordelike liefde.
 Die soort wat help sonder om oor te neem.
 Die soort wat oop bly sonder om ingesluk te word.
 Die soort wat verstaan dat om iemand te dra nie altyd beteken dat jy alles vir hulle dra nie.
 Soms beteken dit dat jy langs hulle stap terwyl hulle leer om weer hulle eie lewe te dra.
 Dit was my tweelingsuster se tas.
 'n Simbool van behoefte.
 'n Simbool van verandering.
 'n Simbool van weer begin.
 'n Simbool van hoeveel 'n mens stilweg kan dra.
 Maar sy was nie die enigste een wat iets gedra het nie.
 Tish het ook iets gedra.
 Nie op dieselfde sigbare manier nie.
 Sy het nie met 'n tas opgedaag nie.
 Sy was reeds daar.

Langs my.
 Deur druk.
 Deur onsekerheid.
 Deur tye wat nie altyd sin gemaak het nie.
 Deur die stadige, moeilike werk om 'n man lief te hê wat steeds geleer het hoe
 om teenwoordig te bly.
 En aan haar hand het sy haar ring gedra.
 'n Klein ding.
 Gewoon, as jy net vinnig daarna kyk.
 Maar 'n trouing is nooit net 'n ring nie.
 Dit is 'n kring van herinnering.
 'n Teken van belofte.
 'n Stille getuie.
 Dit dra dae wat niemand anders gesien het nie.
 Die goeie dae.
 Die moeilike dae.
 Die gewone dae.
 Die dae toe liefde maklik gevoel het.
 Die dae toe liefde 'n besluit moes word.
 'n Ring verwyder nie druk nie.
 Dit los nie konflik op nie.
 Dit beskerm nie 'n huwelik teen pyn nie.
 Dit maak twee mense nie volmaak nie.
 Maar dit onthou iets.
 'n Verbond.
 'n Keuse.
 'n Belofte wat gemaak is voordat die volle gewig bekend was.
 Toe ek na Tish se ring gekyk het, het ek meer as juweliersware gesien.
 Ek het bly gesien.
 Nie net die romantiese weergawe nie.
 Die werklike een.
 Die een wat wakker word wanneer die lewe onseker is.
 Die een wat aanhou liefhê wanneer daar rekeninge is om te betaal, siekte om te
 hanteer, familiedruk in die huis en geen eenvoudige antwoord vir môre nie.
 Die een wat bly wanneer liefde moeg, maar steeds lewend is.
 Tish se ring het dit gedra.
 Dit het haar geduld gedra.
 Haar trane.
 Haar moed.

Soms haar teleurstelling.
Haar hoop.
Haar besluit om te bly.
Haar bereidheid om saam met my te stap terwyl ek steeds besig was om te word.
Dit het my nederig gemaak.
Want dit is een ding om te sê jy is die man wat gebly het.
Dit is iets anders om die vrou te erken wat langs jou gebly het.
Tish se bly was nie klein nie.
Dit was nie agtergrond nie.
Dit was nie bloot deel van my verhaal nie.
Dit was deel van die fondament.
Sy het langs my gestaan toe die lewe onseker geword het.
Sy het dinge in my gesien wat ek nie altyd wou sien nie.
Sy het my afwesigheid gevoel voordat ek dit kon benoem.
Sy het vrae gevra wat ek nie vir altyd kon vermy nie.
Sy het my liefgehad op maniere wat ook van haar moed geverg het.
En dit maak saak.
Want 'n man se herbou is nooit net sy eie prestasie nie.
Daar is mense wat dele van die verhaal saam met hom dra.
Mense wat wag.
Mense wat bid.
Mense wat vergewe.
Mense wat die waarheid praat.
Mense wat naby genoeg bly dat hy eerlik kan word.
Tish het daardie soort liefde gedra.
Nie volmaakte liefde nie.
Werklike liefde.
En werklike liefde is swaarder as wat mense dink.
Dit dra hoop en teleurstelling terselfdertyd.
Dit dra herinnering en vergifnis.
Dit dra teerheid en waarheid.
Dit dra die daaglikse besluit om nie hard te word nie.
Daarom het haar ring vir my saak gemaak.
Dit was nie net 'n simbool van die huwelik nie.
Dit was 'n simbool van wat oorleef het.
En dan was daar my eie ring.
Aan my hand.
Bekend.

Maklik om te vergeet omdat ek dit elke dag gedra het.
 Maar in daardie tyd het ek dit anders begin sien.
 My ring was nie net 'n teken dat ek getroud was nie.
 Dit was 'n herinnering aan verantwoordelikheid.
 Nie die swaar, verpletterende soort wat 'n man laat verdwyn nie.
 Die heilige soort.
 Die soort wat sê:
 Jou lewe is aan ander verbind.
 Jou keuses maak saak.
 Jou teenwoordigheid maak saak.
 Jou afwesigheid maak saak.
 Jou heelwording maak saak, want dit raak meer as net jou.
 Dit was vir my belangrik om te verstaan.
 Ek het lank aan my innerlike lewe gedink as iets privaat.
 My pyn.
 My stilte.
 My reaksies.
 My wonde.
 My druk.
 Maar die huwelik het my geleer dat niks binne ons heeltemal privaat bly nie.
 Wat ons nie in die oë kyk nie, voel ander uiteindelik.
 As ek bitterheid dra, voel Tish dit.
 As ek in stilte verdwyn, voel die huis dit.
 As ou wonde my bly regeer, betaal liefde die prys.
 As ek weier om eerlik te word, moet almal naby my langs die koste van daardie weiering leef.
 My ring het my daaraan herinner dat ek nie my lewe kon behandel asof dit net aan my behoort nie.
 Dit is nie 'n verlies aan vryheid nie.
 Dit is die waarheid van liefde.
 Om lief te hê is om verantwoordelik met jou eie siel om te gaan omdat iemand anders naby genoeg is om daardeur geraak te word.
 Dit is 'n ernstige ding.
 'n Mooi ding.
 'n Vreesaanjaende ding.
 My ring het dit gedra.
 Dit het die belofte gedra om te bly.
 Nie net om in die huis te bly nie.
 Nie net om getroud te bly nie.

Maar om teenwoordig te bly.
Om aan te hou terugkeer.
Om aan te hou eerlik word.
Om liefde te bly kies wanneer ou patrone afstand wou hê.
Om te bly leer hoe om die lewe te dra sonder om hard te word.
Teen daardie tyd het ek iets duideliker verstaan.
Die lewe gaan nie daaroor om niks te hê om te dra nie.
Dit is nie die werklike lewe nie.
Daar sal altyd iets wees.
Verantwoordelikheid.
Familie.
Geld.
Gesondheid.
Rou.
Die huwelik.
Herinnering.
Druk.
Mense vir wie jy lief is.
Mense wat jy nie kan regmaak nie.
Dinge wat jy wens makliker was.
Die doel is nie om sonder gewig te leef nie.
Die doel is om te leer hoe om gewig te dra sonder om jou siel te verloor.
Dit was die verskil.
Voorheen het ek dinge blindelings gedra.
Ek het druk geabsorbeer.
Ek het gereageer sonder om te sien.
Ek het alles probeer hanteer sonder om te weet wat ek vashou.
Ek het gedink krag beteken om meer aan te pak en minder te sê.
Maar daardie soort krag kan gevaarlik word.
Dit kan 'n man in 'n toe deur verander.
Dit kan hom trots maak op sy stilte.
Dit kan hom leer om swaarheid met volwassenheid te verwar.
Dit kan hom laat glo dat liefde beteken hy mag nooit erken dat hy moeg is nie.
Ek het 'n ander manier begin leer.
Om met bewustheid te dra.
Om met eerlikheid te dra.
Om met grense te dra.

Om saam met God te dra.
 Om saam met ander te dra in plaas daarvan om voor te gee dat ek alles alleen
 moes vashou.
 Dit het die huis verander.
 Nie volmaak nie.
 Maar werklik.
 Die tas.
 Die ringe.
 Die gewone voorwerpe rondom ons.
 Hulle het getuies geword.
 Hulle het my gewys dat elkeen in ons huis iets dra.
 My tweelingsuster het oorgang gedra.
 Tish het verbond gedra.
 Ek het verantwoordelikheid gedra.
 En saam het ons 'n seisoen gedra.
 Nie 'n blinkgevryfde een nie.
 Nie 'n maklike een nie.
 'n Werklike een.
 Daar was honde op die bed.
 Daar was rekeninge om oor te dink.
 Daar was maaltye om te beplan.
 Daar was werk.
 Daar was siekte.
 Daar was moegheid.
 Daar was oomblikke toe die huis vol gevoel het — nie net van mense nie, maar
 van alles wat elkeen saamgebring het.
 En te midde daarvan het ek begin verstaan dat bly nie 'n idee is nie.
 Dit is prakties.
 Baie prakties.
 Dit is hoe jy praat wanneer die huis gespanne is.
 Dit is hoe jy luister wanneer iemand moeg is.
 Dit is hoe jy jou huwelik beskerm terwyl jy familie help.
 Dit is hoe jy aandag gee aan klein dinge voordat hulle groot dinge word.
 Dit is hoe jy besluit om nie toe te laat dat druk jou wreed maak nie.
 Dit is hoe jy sag bly sonder om swak te word.
 Dit is hoe jy verantwoordelikheid dra sonder om almal rondom jou in 'n
 probleem te verander.
 Dit is die soort bly wat saak maak.
 Nie die dramatiese soort nie.

Die daaglikse soort.

Die soort waarvoor niemand hande klap nie.

Die soort wat in kombuise, slaapkamers, motors, winkels, spreekkamers en stil aande gebeur wanneer almal moeg is.

Die soort waarin liefde minder oor mooi woorde gaan en meer oor hoe jy die mense voor jou vashou.

Ek het 'n groot deel van my lewe probeer verstaan wat ek dra.

Nou moes ek leer hoe om saam met ander te dra.

Dit is moeiliker.

Want ander mense se gewig raak aan jou eie.

Hulle vrees kan joune wakker maak.

Hulle onsekerheid kan teen jou ou druk druk.

Hulle behoefte kan jou laat voel dat jy vir meer verantwoordelik is as wat jy kan dra.

Hulle teenwoordigheid kan blootlê of jou vrede werklik is of net moontlik wanneer die lewe stil is.

Maar dit is ook waar liefde werklik word.

Nie in afsondering nie.

In die gedeelde gewig.

In die bereidheid om mens te bly terwyl jy dra wat gedra moet word.

In die moed om te sê:

Dit is swaar, maar ons hoef nie hard te word nie.

Dit is moeilik, maar ons hoef nie teen mekaar te draai nie.

Dit is nie eenvoudig nie, maar ons kan teenwoordig bly.

Dit is wat die dinge wat ons gedra het my begin leer het.

'n Tas is nie net 'n tas nie.

'n Ring is nie net 'n ring nie.

'n Huis is nie net mure nie.

'n Familie is nie net mense wat onder dieselfde dak woon nie.

Alles dra betekenis wanneer die lewe jou vra om aandag te gee.

En ek het nou aandag gegee.

Meer as voorheen.

Ek het geleer om te sien.

Om my tweelingsuster nie as 'n ontwigting te sien nie, maar as iemand wat haar lewe herbou.

Om Tish nie net te sien as iemand wat langs my gestaan het nie, maar as 'n vrou wat haar eie moed dra.

Om myself nie te sien as die een wat alles moet regmaak nie, maar as die een wat geroep is om teenwoordig, bestendig en eerlik te bly.

Dit was 'n ander soort verantwoordelikheid.

Minder dramaties.
Meer volwasse.
Nie redding nie.
Teenwoordigheid.
Nie beheer nie.
Sorg.
Nie om alles te dra nie.
Om te dra wat myne was.
En ander die waardigheid te gun om te dra wat hulle s'n was.
Dit is liefde met wysheid.
En ek het wysheid nodig gehad.
Want liefde sonder wysheid word uitputting.
Grense sonder liefde word hardheid.
Maar liefde met wysheid word 'n plek waar mense kan groei.
Dit is wat ek wou hê ons huis moes word.
Nie volmaak nie.
Nie altyd vreedsaam nie.
Maar eerlik.
'n Plek waar mense die waarheid kon dra sonder om voor te gee.
'n Plek waar Tish nie my afwesigheid hoef te dra nie.
'n Plek waar my tweelingsuster weer haar voete kon vind sonder om deur afhanklikheid ingesluk te word.
'n Plek waar ek 'n anker kon bly sonder om 'n martelaar te word.
'n Plek waar verantwoordelikheid nie beteken het dat ek verdwyn nie.
'n Plek waar bly beteken het om ten volle daar te wees.
Dit is nie maklike werk nie.
Dit is nooit.
Maar dit is heilige werk.
Stil heilig.
Die soort werk wat in gewone vertrekke gebeur.
Die soort wat van buite nie indrukwekkend lyk nie.
Die soort wat stadig die atmosfeer van 'n huis verander.
Want wanneer een mens anders begin dra, voel die hele huis dit.
Minder reaksie.
Meer teenwoordigheid.
Minder stilte.
Meer waarheid.
Minder beheer.

Meer sorg.
 Minder vrees.
 Meer standvastigheid.
 Dit was die man wat ek wou word.
 Nie die man wat alles dra totdat hy breek nie.
 Nie die man wat verdwyn wanneer dinge swaar word nie.
 Nie die man wat druk as verskoning gebruik om hard te word nie.
 Maar die man wat na die tas, die ringe, die mense, die verantwoordelikheid, die liefde en die onafgehandelde dinge kon kyk — en teenwoordig bly.
 Dit is wat hierdie hoofstuk van my lewe my geleer het.
 Ons almal dra iets.
 Maar ons leer nie almal hoe om goed te dra nie.
 Sommige mense dra pyn en word wreed.
 Sommige dra verantwoordelikheid en word trots.
 Sommige dra teleurstelling en word bitter.
 Sommige dra liefde en word bang.
 Sommige dra familie en verloor hulleself.
 Sommige dra geloof en hou op om eerlik te wees.
 Ek het baie dinge sleg gedra.
 Sonder om te sien.
 Sonder om te verstaan.
 Sonder om te vra wat die gewig aan my en die mense rondom my doen.
 Maar ek het geleer.
 Stadig.
 Ek het geleer dat goed dra by duidelik sien begin.
 Dit is myne.
 Dit is nie myne nie.
 Dit is ons s'n.
 Hieroor moet gepraat word.
 Dit moet sag vasgehou word.
 Dit mag nie toegelaat word om die huis te regeer nie.
 Dit het geduld nodig.
 Dit het 'n grens nodig.
 Dit het liefde nodig.
 Dit het waarheid nodig.
 Dit is nie eenvoudig nie.
 Maar dit is werklik.
 En dalk is dit wat volwassenheid is.

Nie dat daar niks swaars in jou hande is nie.
 Maar dat jy weet hoe om vas te hou wat die lewe jou gee sonder om jouself of
 ander te verpletter.
 Die dinge wat ons gedra het, het nie verdwyn nie.
 My tweelingsuster het steeds haar pad gehad.
 Tish het steeds haar hart gehad.
 Ek het steeds my verantwoordelikheid gehad.
 Die huis het steeds druk gehad.
 Die lewe het steeds onbeantwoorde vrae gehad.
 Maar iets het verander.
 Ons het nie meer net blindelings gedra nie.
 Ons het die gewig begin sien.
 En wanneer jy die gewig sien, kan jy kies hoe om dit vas te hou.
 Dit is waar waardigheid inkom.
 Dit is waar liefde prakties word.
 Dit is waar bly meer as 'n woord word.
 Dit word 'n manier van leef.
 'n Manier om binne die lewe wat aan jou gegee is te staan en te sê:
 Ek sal nie vlug van wat myne is nie.
 Ek sal nie dra wat aan iemand anders behoort op 'n manier wat ons albei
 vernietig nie.
 Ek sal nie toelaat dat druk my afwesig maak nie.
 Ek sal nie liefde beheer laat word nie.
 Ek sal nie verantwoordelikheid bitterheid laat word nie.
 Ek sal bly.
 Nie volmaak nie.
 Nie sonder moegheid nie.
 Nie sonder foute nie.
 Maar eerlik.
 Teenwoordig.
 Met oop hande.
 Met 'n sagter hart.
 Met genoeg waarheid om te keer dat die huis in stilte verdrink.
 Dit is wat ons gedra het.
 'n Tas.
 Ringe.
 Geskiedenis.
 Die huwelik.
 Familie.

Verantwoordelikheid.

Liefde.

En iewers te midde van alles het ek begin verstaan:

Die lewe word nie betekenisvol omdat dit lig word nie.

Dit word betekenisvol wanneer ons leer om dit wat swaar is met liefde te dra.

Nie alleen nie.

Nie blindelings nie.

Nie as straf nie.

Maar saam.

Met waarheid.

Met sorg.

Met genoeg moed om mens te bly.

Dit is wat dit beteken om te bly.

Nie om niks te hê om te dra nie.

Maar om te dra wat saak maak sonder om die hart te verloor wat dit die moeite werd maak om te dra.

Sorg vir Mekaar

My pa het my vanoggend gebel.
Dalk was dit nie die laaste oproep nie.
Maar dit het soos die soort laaste oproep gevoel.
Daar is oproepe wat jy met jou hand beantwoord.
En dan is daar oproepe wat jy met jou hele lewe beantwoord.
Hierdie een was anders.
Ek het dit geweet voordat ek dit ten volle verstaan het.
Iets in sy stem het reeds 'n grens oorgesteek wat woorde nie kon verduidelik nie.
Hy het steeds gepraat.
Steeds asemgehaal.
Steeds hier.
Maar ek kon hoor dat hy moeg was.
Nie moeg ná een slegte nag nie.
Nie moeg van gewone swakheid nie.
'n Dieper moegheid.
Die soort wat kom wanneer 'n liggaam genoeg gedra het.
Die soort wat 'n seun anders laat luister.
Hy het gesê hy is op pad huis toe.
Dit is hoe dit my bereik het.
Nie huis as 'n gebou nie.
Nie huis as 'n dorp nie.
Nie huis as die plek waar 'n man sy klere, sy gereedskap, sy ou herinneringe en die gewone dinge hou wat 'n lewe soos 'n lewe laat voel nie.
Huis as die einde van die pad.
Huis as die plek waarheen ons almal beweeg, of ons gereed is of nie.
Huis as die misterie anderkant die liggaam.
Ek het met die telefoon in my hand gesit en geluister.
Daar is oomblikke wanneer taal te klein word.
Jy wil alles sê.
Jy wil die jare regmaak.
Jy wil terugreik en herstel wat gebreek het.
Jy wil vergifnis vra vir dit wat jy nie geweet het hoe om te dra nie.
Jy wil dankie sê.

Jy wil sê ek is lief vir jou.
 Jy wil sê ek is jammer.
 Jy wil sê bly asseblief 'n bietjie langer.
 Jy wil hê tyd moet vriendelik word.
 Jy wil hê die verlede moet eenvoudig word.
 Jy wil hê een gesprek moet kan hou wat 'n hele lewe nie kon nie.
 Maar soms kan jy net die telefoon vashou en luister.
 Daarom het ek geluister.
 Nie volmaak nie.
 Nie kalm nie.
 As 'n seun.
 As 'n man.
 As 'n kind weer, op 'n verborge plek binne my.
 Want wanneer jou pa broos word, verander iets binne jou.
 Die man wat eens groot in jou lewe gestaan het, begin klein klink.
 Die stem wat eens gesag gedra het, begin swakheid dra.
 Die liggaam wat eens permanent gelyk het, herinner jou daaraan dat geen
 liggaam permanent is nie.
 En selfs wanneer die verhouding ingewikkeld was, verstaan die hart iets
 voordat die verstand dit kan verduidelik.
 Hy is my pa.
 En ek is sy seun.
 Dit verdwyn nie.
 Nie omdat alles volmaak was nie.
 Dit was nie.
 Nie omdat niks seergemaak het nie.
 Dinge het.
 Nie omdat die verhaal tussen ons netjies was nie.
 Dit was nie netjies nie.
 Maar bloed het 'n geheue.
 Liefde het 'n geheue.
 Pyn het 'n geheue.
 'n Seun kan ouer word, 'n man word, 'n lewe bou, verantwoordelikheid dra,
 foute maak, na homself soek, onder bome sit, leer om te bly — en steeds,
 wanneer sy pa se stem oor die telefoon verswak, word iets in hom weer 'n seun.
 Dit het met my gebeur.
 Nadat ek met hom gepraat het, het ek gehuil.
 Nie 'n beheerste huil nie.
 Nie 'n netjiese huil nie.

Nie die soort hartseer wat jy behoorlik aan iemand anders kan verduidelik nie.
 Ek het gehuil omdat hy my pa was.
 Ek het gehuil omdat die lewe weer beweeg het, of ek gereed was of nie.
 Ek het gehuil omdat die man wat eens groot in my lewe gestaan het nou broos
 geword het.
 Ek het gehuil omdat daar iets pynliks daaraan is om 'n pa naby die einde te
 hoor.
 Selfs wanneer die verhouding nie volmaak was nie.
 Selfs wanneer daar dinge tussen julle was wat seergemaak het.
 Selfs wanneer daar stiltes was.
 Selfs wanneer daar herinneringe was waarvoor ek steeds nie 'n plek gehad het
 nie.
 Hy was steeds my pa.
 En ek was steeds sy seun.
 Dit is die deel wat rou jou nie laat vermy nie.
 Dit bring alles bymekaar.
 Die liefde en die wond.
 Die herinnering en die spyt.
 Die woede en die teerheid.
 Die dinge wat gesê is en die dinge wat nooit gesê is nie.
 Die oomblikke wat jy wens jy kon verander.
 Die oomblikke wat jy wens jy vroeër verstaan het.
 Rou vra nie of die verhouding eenvoudig was nie.
 Dit kom omdat iets saak gemaak het.
 En hy het saak gemaak.
 Tish het ook met hom gepraat.
 My tweelingsuster het ook met hom gepraat.
 Hulle het ook gehuil.
 En in daardie oomblik het ons hele huis anders gevoel.
 Die honde was stil.
 Die dag was stil.
 Selfs die lug het gelyk asof dit verstaan dat iets heiligs en pynliks deur ons huis
 beweeg het.
 Nie dramaties nie.
 Nie luid nie.
 Net werklik.
 'n Pa se stem het die huis binnegekom.
 'n Seun het oopgebreek.
 'n Vrou het die gewig gevoel.

'n Suster het gehuil.
 En skielik het die gewone lewe nie meer gewoon gevoel nie.
 Die vertrek het sagter geword.
 Versigtiger.
 Asof almal geweet het ons staan naby iets wat ons nie kon beheer nie.
 Dit is wat die dood doen, selfs voordat dit kom.
 Dit verander die atmosfeer.
 Dit laat klein dinge heilig voel.
 'n Telefoonoproep.
 'n Stilte.
 'n Traan.
 'n Hand op 'n skouer.
 'n Vrou wat naby staan.
 'n Suster wat haar oë afvee.
 'n Hond wat stil op die bed slaap.
 Die gewone dinge bly, maar begin meer betekenis dra.
 Toe onthou ek sy woorde.
 "Sorg vir mekaar."
 Dit was sy boodskap.
 Nie 'n lang toespraak nie.
 Nie 'n lesing nie.
 Nie 'n lys instruksies nie.
 Net dit.
 Sorg vir mekaar.
 Hoe ouer ek word, hoe meer besef ek dat die diepste waarhede dikwels
 eenvoudig is.
 Hulle kom nie in slim taal aangetrek nie.
 Hulle klink nie altyd indrukwekkend nie.
 Soms kom hulle uit 'n moeë stem oor die telefoon.
 Soms kom hulle van 'n pa wat weet hy kan nie meer alles dra nie.
 Soms is die laaste belangrike ding wat 'n man vir jou gee nie raad oor sukses
 nie.
 Nie geld nie.
 Nie sekerheid nie.
 Nie 'n verduideliking van die verlede nie.
 Net 'n sin.
 Sorg vir mekaar.
 Aanvanklik het dit klein geklink.
 Maar dit was nie klein nie.

Dit was 'n oorhandiging.

Dit was asof hy iets in my hande geplaas het wat nie meer net aan hom behoort het nie.

Familie.

Verantwoordelikheid.

Liefde.

Die gebreekte stukke.

Die onafgehandelde dinge.

Die mense wat steeds hier staan.

Sorg vir mekaar.

Nie: Word ryk nie.

Nie: Bewys jouself nie.

Nie: Wen nie.

Nie: Ontsnap nie.

Nie: Wys hulle nie.

Nie: Wees hard nie.

Nie: Wees reg nie.

Sorg vir mekaar.

Bly naby.

Moenie toelaat dat pyn jou wreed maak nie.

Moenie teen mekaar draai wanneer die lewe swaar word nie.

Moenie die swakste mens alleen laat nie.

Moenie te trots word om om te gee nie.

Moenie te gewond word om lief te hê nie.

Moenie ou argumente belangriker maak as die mense wat steeds hier is nie.

Moenie afstand jou antwoord op alles maak nie.

Sorg vir mekaar.

Daardie oggend het ek iets van my eie lewe verstaan wat ek nog nie ten volle begryp het nie.

Dalk selfs iets van hierdie hele boek.

Die man wat gebly het, is nie 'n held omdat hy nooit breek nie.

Hy is 'n man wat breek en steeds mens bly.

Hy is 'n man wat huil en steeds die telefoon beantwoord.

Hy is 'n man wat nie op daardie oomblik twaalfhonderd kilometer kan ry nie, maar wat oop kan bly.

Hy kan luister.

Hy kan die pyn inlaat.

Hy kan toelaat dat liefde seermaak.

Hy kan die lyn oop hou.

Dit is ook bly.
 Bly is nie altyd fisies nie.
 Soms is bly emosioneel.
 Soms is bly geestelik.
 Soms is bly eenvoudig die weiering om jou hart toe te maak wanneer jou hart elke rede het om toe te maak.
 Ek kon nie keer dat my pa se liggaam swak word nie.
 Ek kon nie die verlede ongedaan maak nie.
 Ek kon nie die afstand tussen ons verander nie.
 Ek kon die einde nie makliker maak nie.
 Ek kon die lewe nie dwing om vir ons 'n netjiese, volmaakte oomblik te gee nie.
 Maar ek kon teenwoordig bly.
 Ek kon hom hoor.
 Ek kon sy woorde ontvang.
 Ek kon huil sonder om van die trane af weg te vlug.
 Ek kon Tish laat huil.
 Ek kon my tweelingsuster laat huil.
 Ek kon die huis vir 'n ruk sag laat wees.
 Dit is moeiliker as wat mense dink.
 Baie mans vlug van sulke oomblikke.
 Nie altyd met hulle voete nie.
 Soms vlug hulle met woede.
 Soms met stilte.
 Soms met grappies.
 Soms met werk.
 Soms met alkohol.
 Soms deur voor te gee dat dit hulle nie raak nie.
 Soms met praktiese praatjies omdat praktiese dinge veiliger as rou voel.
 Maar daardie oggend wou ek nie vlug nie.
 Ek wou bly.
 Selfs al het bly beteken dat ek hulpeloos voel.
 Selfs al het bly beteken dat ek weer soos 'n seun voel.
 Selfs al het bly beteken dat ek ook die moeilike dele onthou.
 Want 'n pa is nie net een ding nie.
 'n Pa is herinnering.
 'n Pa is bloed.
 'n Pa is seën en wond.

'n Pa is die stem wat jou gevorm het, selfs wanneer jy daarteen weerstand gebied het.
 'n Pa is soms die man wat jy wou hê jou moes verstaan.
 Soms die man van wie jy wou ontsnap.
 Soms die man wat jy wou vergewe.
 Soms die man van wie jy een eenvoudige ding wou hoor.
 En dalk het die eenvoudige ding uiteindelik gekom.
 Sorg vir mekaar.
 Daar was geen volmaakte einde nie.
 Die lewe gee ons dit selde.
 Maar daar was 'n boodskap.
 En dalk was daardie boodskap genoeg.
 Want wanneer 'n man die einde van sy pad nader, praat hy nie veel oor besittings nie.
 Hy praat nie veel oor argumente nie.
 Hy praat nie veel daaroor om reg te wees nie.
 Hy praat oor die mense wat agterbly.
 Hy praat oor sorg.
 Hy praat oor mekaar.
 Daardie sin het die hele oggend by my gebly.
 Sorg vir mekaar.
 Ek het aan Tish gedink.
 My vrou.
 Die vrou wat langs my gebly het deur seisoene wat nie maklik was nie.
 Die vrou wat my gebroke, kwaad, moeg, bang, onseker en steeds aan die probeer gesien het.
 Die vrou wat my nou nie as 'n volmaakte man nodig gehad het nie, maar as 'n teenwoordige een.
 Sorg vir mekaar.
 Ek het aan my tweelingsuster gedink.
 My tweelingsuster.
 Steeds besig om haar voete in ons huis te vind.
 Steeds besig om by die stilte aan te pas.
 Steeds besig om haar eie druk te dra.
 Steeds met 'n behoefte aan stabiliteit.
 Steeds besig om in haar eie lewe in te groei.
 Steeds met 'n behoefte aan liefde wat haar nie insluk nie, en grense wat haar nie verwerp nie.
 Sorg vir mekaar.

Ek het aan my ma gedink.
 Nou oud.
 Ook broos.
 Geval.
 Beseer.
 Steeds deel van die verhaal.
 Steeds iemand se vrou.
 Steeds iemand se ma.
 Steeds 'n vrou wat jare dra wat niemand anders ten volle kan verstaan nie.
 Sorg vir mekaar.
 En ek het aan myself gedink.
 Want om vir mekaar te sorg beteken nie om te verdwyn nie.
 Dit beteken nie dat jy die dienaar van almal se chaos moet word nie.
 Dit beteken nie dat jy moet dra wat geen mens kan dra nie.
 Dit beteken nie dat jy jou eie siel in die naam van liefde moet verloor nie.
 Dit beteken om mens te bly terwyl jy dra wat joune is om te dra.
 Dit beteken om die verskil tussen verantwoordelikheid en beheer te leer.
 Tussen liefde en redding.
 Tussen sorg en selfvernietiging.
 Tussen teenwoordigheid en martelaarskap.
 Dit maak saak.
 Want 'n man kan die woorde “sorg vir mekaar” hoor en hulle in nog 'n swaar
 ketting verander.
 Hy kan dink dit beteken dat hy almal moet regmaak.
 Almal moet vashou.
 Almal moet red.
 Alles moet absorbeer.
 Nooit moeg mag word nie.
 Nooit hulp mag nodig hê nie.
 Nooit nee mag sê nie.
 Nooit grense mag hê nie.
 Maar dit is nie liefde nie.
 Dit is nog 'n vorm van verdwyn.
 Ware sorg vernietig nie die mens wat sorg nie.
 Ware sorg hou die hart oop, maar die siel eerlik.
 Ware sorg sê:
 Ek is hier.
 Ek sal nie wegdraai nie.

Ek sal dra wat myne is.
 Ek sal jou so goed liefhê as wat ek kan.
 Maar ek sal nie voorgee dat ek God is nie.
 Dit is ook nederigheid.
 Dalk een van die diepste vorme daarvan.
 Om mense lief te hê sonder om te glo dat jy hulle hele verhaal kan beheer.
 Om hulle te ondersteun sonder om hulle verantwoordelikheid weg te neem.
 Om naby te bly sonder om jouself te verloor.
 Om om te gee sonder om hard te word.
 Om te dra sonder om bitter te word.
 Dit is die soort man wat ek wou wees.
 Nie die man wat alles oplos nie.
 Nie die man wat al die antwoorde het nie.
 Nie die man wat nooit huil nie.
 Maar die man wat bestendig genoeg kan bly dat liefde deur hom kan beweeg.
 Die man wat sy hart in 'n pynlike vertrek kan oophou.
 Die man wat 'n pa se laaste woorde kan ontvang en dit nie verkwis nie.
 Sorg vir mekaar.
 Daardie woorde het terug deur my lewe gereik.
 Hulle het die kind geraak wat stilte gedra het.
 Hulle het die jong man geraak wat onder druk gebreek het.
 Hulle het die seun geraak wat sy pa geslaan en die skaamte daarvan gedra het.
 Hulle het die man geraak wat weggestuur is.
 Die man wat weggegaan het.
 Die man wat gesoek het.
 Die eggenoot wat geleer het dat om in die vertrek te wees nie dieselfde is as om teenwoordig te wees nie.
 Die werker wat geklim het totdat druk sy grense openbaar het.
 Die man wat onder 'n boom stilgesit het totdat hy begin sien het.
 Die broer wat gekyk het hoe sy tweelingsuster met 'n tas opdaag.
 Die eggenoot wat na Tish se ring gekyk en verbond anders verstaan het.
 Dit alles het in daardie een sin bymekaargekom.
 Sorg vir mekaar.
 Dit was nie net my pa se boodskap nie.
 Dit was die betekenis van bly.
 Want bly is nie passief nie.
 Bly is sorg.
 Bly is teenwoordigheid.

Bly is verantwoordelikheid met liefde daarin.
 Bly is die weiering om pyn die laaste woord in die huis te gee.
 Bly is om te kies om nie wreed te word omdat die lewe moeilik was nie.
 Bly is om te leer hoe om mense te dra sonder om hulle te verpletter.
 Bly is om jouself ook te laat dra.
 Daardie laaste deel is belangrik.
 Want ek het lank gedink bly beteken om die een te wees wat alles vashou.
 Maar dalk beteken bly ook om liefde toe te laat om jou te bereik.
 Om Tish toe te laat om naby jou te staan wanneer jy huil.
 Om jou tweelingsuster te laat huil sonder om haar hartseer dadelik te probeer regmaak.
 Om jou eie hart te laat sien.
 Om die huis sag te laat wees.
 Om God jou te laat ontmoet sonder dat jy deftige woorde nodig het.
 Om rou sy werk te laat doen sonder om dit in woede te verander.
 Ek het dit alles nie op een slag verstaan nie.
 Ek het net geweet dat die woorde in my geland het.
 Sorg vir mekaar.
 Hulle was eenvoudig.
 Maar hulle was nie klein nie.
 Hulle was 'n pa se laaste soort lering.
 Nie oor werk nie.
 Nie oor krag nie.
 Nie oor sukses nie.
 Oor liefde.
 Oor die mense naaste aan jou.
 Oor wat oorbly wanneer die liggaam verswak en argumente hulle belangrikheid verloor.
 Oor wat steeds saak maak wanneer die lewe baie stil word.
 En dalk is dit wat 'n pa naby die einde vir sy seun gee.
 Nie 'n volmaakte verduideliking nie.
 Nie 'n herstelde verlede nie.
 Nie 'n netjiese antwoord nie.
 'n Rigting.
 Sorg vir mekaar.
 Ek kon die gewig daarvan voel.
 Maar ek kon ook die genade daarin voel.
 Want die woorde het my nie gevra om iemand anders te word nie.
 Hulle het my teruggeroep na wat die hele reis my geleer het.

Wees teenwoordig.
 Bly mens.
 Hê die mense voor jou lief.
 Dra wat joune is.
 Moenie van teerheid af wegvlug nie.
 Moenie toelaat dat pyn jou hart toemaak nie.
 Moenie vergeet dat familie, hoe ingewikkeld ook al, steeds iets heiligs van ons vra nie.
 Ná die oproep het die dag aangegaan.
 Dit het vreemd gevoel.
 Die wêreld doen dit altyd.
 'n Hart breek, en êrens kook 'n ketel.
 Iemand stuur 'n boodskap.
 'n Hond verskuif op die bed.
 'n Motor ry buite verby.
 Die lig verander.
 Die gewone wêreld gaan voort, selfs wanneer iets binne jou vir altyd verskuif het.
 Ek het na Tish gekyk.
 Ek het na my tweelingsuster gekyk.
 Ek het die stilte in die huis gevoel.
 En ek het geweet dat iets voor my geplaas is.
 Nie luid nie.
 Nie dramaties nie.
 Maar waaragtig.
 'n Sin om volgens te leef.
 'n Sin om te dra.
 'n Sin wat my nie sou toelaat om in ou hardheid te ontsnap nie.
 Sorg vir mekaar.
 Dit beteken nie die lewe word maklik nie.
 Dit beteken nie mense hou op om moeilik te wees nie.
 Dit beteken nie rou word sag nie.
 Dit beteken nie ou wonde verdwyn nie.
 Dit beteken liefde bly 'n verantwoordelikheid.
 'n Heilige een.
 'n Praktiese een.
 'n Daaglikse een.
 Dit beteken wanneer iemand swak is, trap jy nie oor hulle nie.
 Wanneer iemand bang is, spot jy nie met hulle nie.

Wanneer iemand rou, jaag jy hulle nie aan nie.
 Wanneer iemand herbou, verpletter jy hulle nie met ongeduld nie.
 Wanneer jy moeg is, gebruik jy moegheid nie as toestemming om wreed te word nie.
 Wanneer die huis swaar is, voeg jy nie meer swaarheid by net om jou trots te beskerm nie.
 Jy sorg vir mekaar.
 Nie volmaak nie.
 Maar getrou.
 Nie sonder grense nie.
 Maar sonder hardheid.
 Nie as 'n vertoning nie.
 Maar as 'n manier om mens te bly.
 Daardie oggend was my pa ver weg.
 Twaalfhonderd kilometer.
 Te ver vir my hande om hom te bereik.
 Te ver vir my om langs sy bed te sit.
 Te ver vir my om fisies enigiets te verander.
 Maar liefde word nie net in kilometers gemeet nie.
 Soms reis liefde deur 'n telefoonoproep.
 Deur trane.
 Deur stilte.
 Deur 'n sin wat 'n seun binnegaan en weier om hom te verlaat.
 Ek kon nie daar wees soos ek gewens het nie.
 Maar ek kon hier ten volle wees.
 By die mense voor my.
 By die woorde wat hy gegee het.
 By die verantwoordelikheid wat nou duideliker as tevore gevoel het.
 Dit het my antwoord geword.
 Nie 'n volmaakte antwoord nie.
 Maar 'n werklike een.
 Ek sou na hulle omsien.
 Tish.
 My tweelingsuster.
 My ma, sover ek kon.
 My eie hart, want 'n harde hart kan nie goed sorg nie.
 Die herinnering aan my pa, nie deur voor te gee dat die verhaal volmaak was nie, maar deur sy laaste woorde vrug te laat dra.
 Sorg vir mekaar.

Daardie woorde het die verlede nie uitgewis nie.
Hulle het dit bymekaargemaak.
Hulle het nie alles eenvoudig gemaak nie.
Hulle het duidelik gemaak wat saak maak.
Hulle het rou nie verwyder nie.
Hulle het vir rou 'n plek gegee om heen te gaan.
Na sorg.
Na teenwoordigheid.
Na die volgende regte ding.
Na liefde wat nie vlug nie.
Dalk is dit wat 'n erfenis werklik is.
Nie net wat op papier nagelaat word nie.
Nie net wat ná die dood verdeel word nie.
Nie net besittings, rekeninge of voorwerpe nie.
Soms is 'n erfenis 'n sin.
'n Laaste rigting.
'n Eenvoudige waarheid wat deur 'n moeë stem gegee word.
Iets wat jy jou eie huis indra.
Iets wat verander hoe jy die mense vashou wat steeds by jou is.
Iets wat bly praat nadat die oproep geëindig het.
Sorg vir mekaar.
Ek het toe nie geweet hoe naby die einde was nie.
Ek het nie presies geweet wat die volgende dae sou bring nie.
Maar ek het geweet die woorde het deel van my geword.
En ek het dit ook geweet:
Die man wat gebly het, sou dit moes uitleef.
Nie net daaroor skryf nie.
Nie dit net bewonder nie.
Dit leef.
In die huis.
In die huwelik.
In die familie.
In rou.
In druk.
In gewone dae.
In die oomblikke wanneer liefde swaar voel.
In die oomblikke wanneer ou patrone wil terugkeer.
In die oomblikke wanneer stilte weer probeer oorneem.

Sorg vir mekaar.
Dit was my pa se boodskap.
Dit was die oorhandiging.
Dit was die stille opdrag.
Dit was die seën wat in die pyn versteek was.
En ek het dit ontvang.
Met trane.
Bewend.
Met 'n onafgehandelde hart.
Maar ek het dit ontvang.
Want soms word 'n man weer 'n seun voordat hy die man kan word wat sy familie nodig het.
Soms moet hy eers huil.
Soms moet hy toelaat dat die sin hom oopbreek.
Soms moet hy sy pa se stem hoor verswak voordat hy verstaan waarvoor krag werklik bedoel is.
Krag is nie bedoel om onaantasbaar te word nie.
Krag is vir liefde.
Vir sorg.
Om sag genoeg te bly om te voel en bestendig genoeg om te bly.
Daardie oggend was ek nie sterk soos mense gewoonlik sterk bedoel nie.
Ek het gehuil.
Ek het seergekry.
Ek het hulpeloos gevoel.
Ek het ver weg gevoel.
Maar ek het oop gebly.
En dalk was dit ook krag.
Dalk was dit die soort wat ek nog die hele tyd geleer het.
Nie die krag om pyn te vermy nie.
Die krag om daarin mens te bly.
Nie die krag om alles alleen te dra nie.
Die krag om na die mense te kyk wat steeds langs jou staan en te sê:
Ons sal nie teen mekaar draai nie.
Ons sal nie toelaat dat rou ons hard maak nie.
Ons sal nie die verlede die laaste woord gee nie.
Ons sal vir mekaar sorg.
Dit was die hoofstuk wat ek nie geweet het my lewe besig was om te skryf nie.
'n Pa naby die einde.
'n Seun met trane.

'n Vrou naby.

'n Suster wat huil.

'n Stil huis.

'n Sin eenvoudig genoeg dat enigiemand dit kan verstaan.

En diep genoeg om vir die res van 'n lewe te dra.

Sorg vir mekaar.

Dit is wat hy gesê het.

En dalk, ná alles, is dit wat bly uiteindelik beteken.

Nadat Hy Huis Toe Gegaan Het

Nadat hy huis toe gegaan het, het die wêreld nie stilgestaan nie.

Dit het byna verkeerd gevoel.

'n Man kan hierdie aarde verlaat, en tog breek die môre aan.

Die lig kom die vertrek binne.

Die ketel kook.

Die honde beweeg op die bed.

Boodskappe kom aan.

Mense vra praktiese vrae.

Die dag gaan voort asof niks heiligs gebeur het nie.

Maar iets heiligs hét gebeur.

My pa het huis toe gegaan.

Nie huis as 'n plek op 'n kaart nie.

Nie huis as die gebou waarin hy gewoon het nie.

Nie huis as die plek waar sy klere, sy gereedskap, sy herinneringe en sy gewone dinge agtergebly het nie.

Huis in die dieper sin.

Die finale tuiste.

Die plek waarheen elke lewe beweeg, selfs terwyl ons besig is om voor te gee dat ons meer tyd het.

Toe ek hoor, het iets in my baie stil geword.

Aanvanklik nie vreedsaam nie.

Stil.

Daar is 'n soort stilte wat kom wanneer die lewe iets finaal sê.

Nie meer wag vir die volgende oproep nie.

Nie meer wonder hoe lank nie.

Nie meer hoop dat die liggaam weer krag sal vind nie.

Nie meer nog een gesprek voorstel nie.

Nie meer terselfdertyd voorberei en nie voorberei nie.

Dit het gebeur.

Hy was weg.

En ek was hier.

Ver weg.

Steeds in my eie huis.

Steeds by Tish.

Steeds by my tweelingsuster.
 Steeds by die honde.
 Steeds met gewone dinge rondom my.
 Steeds omring deur die lewe wat ek moes aanhou leef.
 Dit is een van die moeilikste dinge van die dood.
 Dit neem iemand weg, maar dit neem nie verantwoordelikheid weg nie.
 Die lewe sê nie:
 Neem soveel tyd as wat jy nodig het. Alles anders sal wag nie.
 Dit hou aan beweeg.
 Rekeninge bestaan steeds.
 Mense het steeds kos nodig.
 Liggame word steeds moeg.
 Die huis het steeds sorg nodig.
 Die huwelik het steeds teenwoordigheid nodig.
 Familie dra steeds druk.
 En rou kom dit alles binne.
 Nie beleefd nie.
 Nie netjies nie.
 Dit kom die gewone binne.
 Jy maak koffie en onthou.
 Jy hoor 'n telefoon lui en voel iets in jou bors.
 Jy kyk na 'n stoel, 'n vertrek, 'n oggend, en skielik voel die wêreld dunner.
 Jy gaan met die dag voort, maar iets het agter alles verskuif.
 Dit is hoe dit gevoel het.
 Asof die wêreld dieselfde was, maar ek nie meer heeltemal op dieselfde manier
 daarin gestaan het nie.
 My pa was weg.
 En tog het sy woorde gebly.
 Sorg vir mekaar.
 Hulle het nie saam met hom vertrek nie.
 Indien enigiets, het hulle harder geword.
 Nie hard in die vertrek nie.
 Hard binne my.
 'n Sin kan swaarder word nadat die mens wat dit gesê het weg is.
 Terwyl hy nog geleef het, het die woorde soos 'n boodskap gevoel.
 Nadat hy huis toe gegaan het, het hulle 'n erfenis geword.
 Nie die soort wat op papier geskryf staan nie.
 Nie die soort wat tussen mense verdeel word nie.

Nie die soort wat in bokse of rekeninge geplaas word nie.
 'n Ander soort.
 'n Sin wat agtergelaat is.
 'n Rigting.
 'n Verantwoordelikheid.
 'n Seën wat seergemaak het.
 Sorg vir mekaar.
 Ek het daardie woorde nou anders gedra.
 Voorheen was dit iets wat my pa gesê het.
 Nou was dit iets wat ek moes leef.
 Dit is die verskil wat die dood maak.
 Dit neem die moontlikheid weg om weer te vra.
 Dit verwyder die stem.
 Dit laat die betekenis agter.
 En dan moet jy besluit wat jy gaan doen met dit wat oorbly.
 Ek het aan hom gedink.
 Nie as een eenvoudige ding nie.
 'n Pa is nooit net een ding nie.
 Veral nie ná sy dood nie.
 Herinnering kom nie netjies aan nie.
 Dit kom in stukke.
 Sy stem.
 Sy hande.
 Sy krag.
 Sy swakheid.
 Sy stilte.
 Sy afstand.
 Sy teenwoordigheid.
 Sy afwesigheid.
 Die dinge wat hy gegee het.
 Die dinge wat hy nie kon gee nie.
 Die dinge wat ek gewens het anders was.
 Die dinge wat ek steeds liefgehad het.
 Rou rangskik nie 'n mens vir jou nie.
 Dit sê nie:
 Hier is die goeie deel.
 Hier is die pynlike deel.
 Hou hulle apart nie.

Dit bring alles bymekaar.
 En jy moet by die hele man sit.
 Nie die volmaakte pa nie.
 Nie net die gewonde pa nie.
 Nie die pa van een oomblik nie.
 Die hele man.
 Dit is moeilik.
 Want die hart wil eenvoud hê wanneer dit moeg is.
 Dit wil sê:
 Hy was goed.
 Of hy was sleg.
 Hy het my liefgehad.
 Of hy het my in die steek gelaat.
 Ek mis hom.
 Of ek is kwaad.
 Maar werklike rou is selde so netjies.
 Jy kan iemand mis en steeds die pyn onthou.
 Jy kan iemand liefhê en steeds weet wat ontbreek het.
 Jy kan vergewe en steeds littekens dra.
 Jy kan dankbaar wees en steeds wens dat dinge anders was.
 Jy kan oor jou pa huil en steeds die seun wees wat deur jare se stilte moes veg om heel te word.
 Dit is nie teenstrydigheid nie.
 Dit is waarheid.
 Nadat hy huis toe gegaan het, het ek dit dieper verstaan.
 My pa was nie net die man met wie ek geworstel het nie.
 Hy was nie net die man wat aan my skaamte verbind was nie.
 Hy was nie net die man wat ek eenkeer geslaan het nie.
 Hy was nie net die stilte, die druk, die afstand of die moeilike herinneringe nie.
 Hy was ook 'n man wat sy eie lewe gedra het.
 Sy eie gewig.
 Sy eie geskiedenis.
 Sy eie wonde.
 Sy eie beperkings.
 Sy eie liefde, selfs al het liefde nie altyd gekom in die vorm wat ek nodig gehad het nie.
 Hy was mens.
 En dalk is deel van ouer word om jou ouers toe te laat om mens te word.
 Nie om alles te verskoon nie.

Nie om die waarheid uit te wis nie.
 Maar om op te hou eis dat hulle die rol van ouer moet dra asof hulle self nooit
 gewonde mense was nie.
 Dit verwyder nie die pyn nie.
 Maar dit verander hoe jy dit dra.
 Ek wou my pa nie meer net deur die ergste dele vashou nie.
 Die dood het dit te klein laat voel.
 Te hard.
 Te onafgehandel.
 Ek wou die hele waarheid vashou.
 Die ingewikkelde waarheid.
 Die pynlike waarheid.
 Die liefdevolle waarheid.
 Die waarheid dat hy my pa was.
 Die waarheid dat ek sy seun was.
 Die waarheid dat iets tussen ons gebreek het.
 Die waarheid dat iets tussen ons steeds gebly het.
 En dalk was daardie oorblywende ding liefde.
 Nie volmaakte liefde nie.
 Nie maklike liefde nie.
 Maar liefde.
 Die soort wat oorleef selfs wanneer dit wonde gedra het.
 Die soort wat steeds seermaak wanneer die mens weg is.
 Die soort wat jou laat huil selfs wanneer die verhaal nie eenvoudig was nie.
 Daardie liefde was daar.
 Ek kon dit voel.
 Nie as 'n netjiese gevoel nie.
 As 'n diep een.
 'n Swaar een.
 'n Werklike een.
 Nadat hy huis toe gegaan het, het die huis anders gevoel.
 Tish was daar.
 My tweelingsuster was daar.
 En ek was op 'n nuwe manier van hulle bewus.
 Nie omdat hulle voorheen nie saak gemaak het nie.
 Hulle het.
 Maar die dood het 'n manier om die lewendes duideliker voor jou te plaas.
 Dit sê:

Hierdie is die mense wat steeds hier is.
 Hierdie is die gesigte voor jou.
 Hierdie is die harte waaraan jy nog kan raak.
 Hierdie is die stemme wat jy steeds kan antwoord.
 Hierdie is die verhoudings wat steeds om jou teenwoordigheid vra.
 Dit is vreemd hoe verlies liefde skerper kan maak.
 Jy besef hoe broos alles is.
 Hoe vinnig 'n stem 'n herinnering kan word.
 Hoe skielik gewone dae die dae kan word wat jy wens jy beter raakgesien het.
 Hoe maklik trots tyd kan vermors.
 Hoe dwaas dit is om teerheid vir altyd uit te stel.
 Ek het anders na Tish gekyk.
 Nie dramaties nie.
 Stil.
 Sy was my vrou.
 Steeds hier.
 Steeds langs my.
 Steeds besig om die lewe saam met my te dra.
 Steeds met 'n behoefte dat ek teenwoordig moet wees.
 Nie volmaak nie.
 Teenwoordig.
 Nadat my pa huis toe gegaan het, het ek weer verstaan dat 'n huwelik nie iets is
 wat 'n mens emosioneel kan uitstel nie.
 Jy kan nie aanhou sê:
 Eendag sal ek sagter wees.
 Eendag sal ek beter luister.
 Eendag sal ek meer teenwoordig wees.
 Eendag sal ek ophou verdwyn.
 Eendag word nie belowe nie.
 Teenwoordigheid kan nie altyd wag nie.
 Liefde moet geleef word terwyl mense steeds hier is om dit te ontvang.
 Dit beteken nie vrees moet jou lewe regeer nie.
 Dit beteken liefde behoort nie eindeloos uitgestel te word nie.
 Ek het gedink aan al die kere toe Tish naby my gestaan het terwyl ek nog
 geleer het hoe om te bly.
 Al die kere toe sy my afstand gevoel het.
 Al die kere toe sy deur onsekerheid gebly het.
 Al die kere toe sy haar eie moegheid stilweg gedra het.
 Al die kere toe sy my hart nodig gehad het, nie net my hulp nie.

En ek het weer geweet:
 Sorg vir mekaar begin hier.
 Nie ver weg nie.
 Nie in teorie nie.
 Hier.
 By die mens langs my.
 By die vrou wat die vertrek, die bed, die rekeninge, die honde, die
 bekommernis, die hoop en die gewone dae met my deel.
 As ek nie hier, op die nabye plek, vir liefde kon sorg nie, sou die woorde net
 mooi bly.
 En mooi woorde is nie genoeg nie.
 Hulle moet vlees word.
 'n Stemtoon.
 'n Geduldige antwoord.
 'n Hand wat vasgehou word.
 'n Koppie tee wat gemaak word.
 'n Verskoning wat aangebied word.
 'n Stilte wat gebreek word.
 Teenwoordigheid wat aangebied word wanneer ek voel ek wil toemaak.
 Dit is hoe liefde werklik word.
 Ek het ook na my tweelingsuster gekyk.
 My tweelingsuster.
 In die huis.
 Steeds besig om aan te pas.
 Steeds besig om te herbou.
 Steeds besig om haar eie verhaal te dra.
 Haar lewe het nie stilgestaan omdat ons pa huis toe gegaan het nie.
 Nie een van ons s'n het nie.
 Maar sy dood het iets voor ons geplaas.
 Ons was nie meer op dieselfde manier kinders nie.
 Selfs al het ons binne soos kinders gevoel.
 'n Ouer se dood verander die orde van 'n familie.
 Iets bo jou word weggeneem.
 En skielik voel verantwoordelikheid nader.
 Nie omdat jy gereed is nie.
 Omdat die lewe beweeg het.
 Ek en my tweelingsuster was steeds sy kinders.
 Maar nou moes ons sy woorde dra sonder sy stem daaragter.
 Sorg vir mekaar.

Dit het nie beteken dat ek my tweelingsuster se redder moes word nie.
 Dit het nie beteken dat ek haar lewe moes dra op 'n manier wat haar verhinder
 om te groei nie.
 Dit het nie beteken dat ek my huis in 'n plek sonder grense moes verander nie.
 Maar dit het beteken dat ek nie hard kon word nie.
 Ek kon nie onverskillig word nie.
 Ek kon nie toelaat dat rou, druk of moegheid my wreed maak nie.
 Sy het stabiliteit nodig gehad.
 Sy het ruimte nodig gehad om sterker te word.
 Sy het liefde nodig gehad wat haar nie verneder nie.
 Sy het waarheid nodig gehad wat haar nie verwerp nie.
 En ek het wysheid nodig gehad.
 Want familieliefde sonder wysheid kan te swaar word.
 Dit kan 'n huwelik insluk.
 Dit kan hulp met beheer verwar.
 Dit kan te veel dra en dan bitter word.
 Ek moes steeds die verskil leer.
 Selfs binne rou.
 Dalk veral binne rou.
 Om goed vir mekaar te sorg, moes ek eerlik bly.
 Met Tish.
 Met my tweelingsuster.
 Met myself.
 Met wat die huis kon dra.
 Met wat ek kon dra.
 Met wat aan my behoort het en wat nie.
 My pa se woorde was nie 'n oproep om myself te verloor nie.
 Hulle was 'n oproep om eerliker lief te hê.
 Dit het saak gemaak.
 Want ná die dood kan skuldgevoel hard praat.
 Dit sê:
 Jy moes meer gedoen het.
 Jy moes meer gesê het.
 Jy moes vroeër gegaan het.
 Jy moes dinge reggemaak het.
 Jy moes beter gewees het.
 Jy moes geweet het.
 Skuldgevoel kan hom as liefde voordoen.

Maar skuldgevoel genees nie.
 Dit hou jou vasgevang in wat nie verander kan word nie.
 Liefde rou, maar liefde draai ook na wat steeds geleef kan word.
 Ek kon nie teruggaan en in elke ou oomblik 'n ander seun word nie.
 Ek kon nie die afstand ongedaan maak nie.
 Ek kon nie die jare verander nie.
 Ek kon nie die verlede herskryf nie.
 Maar ek kon kies wat die verlede nou in my sou voortbring.
 Hardheid of teerheid.
 Bitterheid of verantwoordelikheid.
 Stilte of waarheid.
 Vlug of bly.
 Daardie keuse het gebly.
 En dalk is dit waar die lewendes die dooies eer.
 Nie deur voor te gee dat alles volmaak was nie.
 Nie deur die mens 'n heilige te maak nie.
 Nie deur die ingewikkelde dele uit te wis nie.
 Maar deur toe te laat dat dit wat waar, pynlik, liefdevol, onafgehandel en
 menslik was iets beters vorm in dié wat agterbly.
 My pa het huis toe gegaan.
 Maar ek was steeds hier.
 Daardie sin het swaar in my geword.
 Ek was steeds hier.
 Steeds aan die asemhaal.
 Steeds in staat om te praat.
 Steeds in staat om lief te hê.
 Steeds in staat om om verskoning te vra.
 Steeds in staat om te verander.
 Steeds in staat om Tish vas te hou.
 Steeds in staat om my tweelingsuster met wysheid te help.
 Steeds in staat om my ma te bel.
 Steeds in staat om te keer dat my hart klip word.
 Dit is nie klein nie.
 Om te leef nadat iemand sterf, is 'n verantwoordelikheid.
 Nie 'n straf nie.
 'n Verantwoordelikheid.
 Jy dra voort wat nie saam met hulle behoort te sterf nie.
 Die sorg.

Die lesse.
 Die waarskuwings.
 Die onafgehandelde liefde.
 Die eenvoudige sin.
 Sorg vir mekaar.
 Ek het aan my ma gedink.
 Nou oud.
 Broos.
 Besig om 'n rou te dra wat net sy kon dra.
 Wat hulle verhaal ook al was, sy het 'n man verloor.
 'n Lewensmaat.
 'n Getuie van jare wat niemand anders ten volle geken het nie.
 Wanneer iemand sterf, verloor elke mens 'n ander weergawe van hom.
 'n Kind verloor 'n pa.
 'n Vrou verloor 'n eggenoot.
 'n Broer of suster verloor 'n deel van gedeelde geskiedenis.
 'n Familie verloor 'n stem, selfs al was daardie stem soms stil.
 Niemand rou presies op dieselfde manier oor dieselfde mens nie.
 Daarom verg rou sagtheid.
 Jy kan nie eis dat almal dit soos jy dra nie.
 Jy kan nie iemand anders se hartseer aanjaag omdat dit jou ongemaklik maak nie.
 Jy kan nie liefde meet aan hoe trane lyk nie.
 Sommige mense huil hard.
 Sommige word stil.
 Sommige raak prakties.
 Sommige lyk sterk totdat hulle alleen is.
 Sommige rou in stukke oor 'n lang tyd.
 Ek moes dit onthou.
 Sorg vir mekaar beteken om ruimte vir verskillende rou te maak.
 Dit beteken om nie te vinnig te oordeel nie.
 Dit beteken om pyn nie as 'n wapen te gebruik nie.
 Dit beteken om te verstaan dat almal probeer staan binne iets wat finaal is.
 Nadat hy huis toe gegaan het, het ek die behoefte gevoel om sagter te word.
 Nie swakker nie.
 Sagter.
 Daar is 'n verskil.
 Swakheid stort onder alles ineen.

Sagtheid bly oop.
 Swakheid weier verantwoordelikheid.
 Sagtheid dra verantwoordelikheid sonder om wreed te word.
 Swakheid vermy waarheid.
 Sagtheid praat waarheid met sorg.
 Ek wou nie hê rou moes my hard maak nie.
 Ek het genoeg hardheid in die lewe gesien.
 Ek het genoeg stilte gedra.
 Ek het genoeg geleer van wat gebeur wanneer pyn nooit behoorlik vasgehou word nie.
 Ek wou nie hê my pa se dood moes nog 'n geslote vertrek binne my word nie.
 Nog 'n stilte.
 Nog 'n plek waar ek voorgee dit gaan goed nie.
 Daarom het ek myself toegelaat om dit te voel.
 Nie alles op een slag nie.
 Niemand kan nie.
 Maar eerlik.
 Ek het die trane laat kom wanneer hulle gekom het.
 Ek het die herinneringe laat kom.
 Ek het die vroe laat kom.
 Ek het die pyn in die vertrek laat sit.
 Ek het Tish toegelaat om my te sien.
 Ek het my tweelingsuster toegelaat om ook van dit te sien.
 Dit was deel van bly.
 Om nie krag te vertoon terwyl my hart breek nie.
 Om rou nie agter besig-wees weg te steek nie.
 Om nie almal anders gemaklik te maak deur uit my eie pyn te verdwyn nie.
 Daar is waardigheid daarin om hartseer toe te laat om waar te wees.
 Die wêreld leer mense dikwels om die dood prakties te hanteer.
 Tref reëlins.
 Wees sterk.
 Hou aan beweeg.
 Moenie uitmekaar val nie.
 Moenie ander laat bekommer nie.
 Daar is plek vir praktiese krag.
 Maar rou vra ook eerlikheid.
 'n Man kan reël wat gereël moet word en steeds huil.
 Hy kan verantwoordelikheid dra en steeds klein voel.

Hy kan vir ander teenwoordig wees en steeds troos nodig hê.
 Hy kan sterk wees sonder om toe te maak.
 Dit is die soort krag wat ek wou hê.
 Nadat hy huis toe gegaan het, het die titel van my lewe anders gevoel.
 Die Man Wat Gebly Het.
 Dit het nie meer net gegaan oor om nie van my eie ineenstorting af weg te vlug nie.
 Dit het nie meer net oor die huwelik gegaan nie.
 Of werk.
 Of die boom.
 Of familiedruk.
 Dit het ook hieroor gegaan.
 Om ná verlies te bly.
 Om te bly wanneer die mens weg is en net die betekenis oorbly.
 Om te bly wanneer rou vra of jy bitter of teer gaan word.
 Om te bly wanneer jy die einde nie kan regmaak nie.
 Om te bly wanneer liefde nêrens anders heen kan gaan as in die manier waarop jy die lewendes behandel nie.
 Dit is 'n moeilike soort bly.
 Want die dood verwyder die moontlikheid om die verhouding op die ou manier te verander.
 Jy kan nie bel en alles herstel nie.
 Jy kan nie nog een vraag vra nie.
 Jy kan nie nog een oomblik afdwing nie.
 Jy moet voortgaan met wat oorbly.
 Herinnering.
 Betekenis.
 Spyt.
 Liefde.
 Woorde wat naby die einde gesê is.
 En die mense wat steeds langs jou is.
 Dit is waarheen die werk gaan.
 Na die lewendes.
 Na die huis.
 Na die volgende gesprek.
 Na die manier waarop ek met Tish praat wanneer ek moeg is.
 Na die manier waarop ek my tweelingsuster help sonder om haar te beheer.
 Na die manier waarop ek aan my ma dink.

Na die manier waarop ek my pa onthou sonder om hom tot pyn of
 volmaaktheid te reduseer.
 Na die manier waarop ek myself as man dra.
 Nadat hy huis toe gegaan het, het ek verstaan dat 'n erfenis nie net ontvang
 word nie.
 Dit moet geleef word.
 'n Sin kan vermors word.
 'n Seën kan bewonder, maar nie gehoorsaam word nie.
 'n Laaste boodskap kan iets moois word om te herhaal en steeds nie die
 daaglikse lewe binnegaan nie.
 Ek wou dit nie hê nie.
 Ek wou nie hê "Sorg vir mekaar" moes net 'n reël in 'n boek word nie.
 Ek wou hê dit moes 'n manier van wees word.
 In klein dinge.
 Veral in klein dinge.
 Want die meeste liefde is klein.
 Nie klein in betekenis nie.
 Klein in vorm.
 Om seker te maak iemand het geëet.
 Om behoorlik te luister.
 Om nie skerp te antwoord nie.
 Om langs iemand te sit.
 Om ruimte te gee.
 Om 'n plan te maak.
 Om 'n belofte na te kom.
 Om jammer te sê.
 Om iemand te laat rus.
 Om te onthou dat almal iets dra.
 Dit is waar die sin moet leef.
 Nie net in rou nie.
 In Maandagoggende.
 In moeë aande.
 In die begroting.
 In siekte.
 In familiespanning.
 In die gewone druk van 'n huis wat sag probeer bly.
 Sorg vir mekaar.
 Die woorde het byna soos 'n gebed geword.
 Nie deftig nie.

Nie formeel nie.
 'n Werkende gebed.
 'n Gebed vir die kombuis.
 Vir die slaapkamer.
 Vir die telefoonoproep.
 Vir die moeilike gesprek.
 Vir die oomblik voordat woede opstaan.
 Vir die stilte wat versigtig gebreek moet word.
 Sorg vir mekaar.
 Here, help my om nie hard te word nie.
 Help my om nie te vlug nie.
 Help my om rou nie in woede te verander nie.
 Help my om Tish nie my afwesigheid te laat dra nie.
 Help my om nie hulp aan my tweelingsuster met beheer te verwar nie.
 Help my om nie toe te laat dat ou wonde hierdie huis regeer nie.
 Help my om dit wat myne is met liefde te dra.
 Help my om te bly.
 Dit was die gebed binne die sin.
 Nadat hy huis toe gegaan het, het ek nie soos 'n voltooide man gevoel nie.
 Ek het meer onafgehandel as ooit gevoel.
 Maar dalk was dit eerlik.
 Die dood laat jou nie altyd wys voel nie.
 Soms laat dit jou klein voel.
 Dit herinner jou daaraan dat die lewe kort is.
 Dat mense broos is.
 Dat families ingewikkeld is.
 Dat liefde saak maak.
 Dat trots tyd mors.
 Dat stilte duur kan word.
 Dat teerheid nie vir altyd uitgestel behoort te word nie.
 Ek het dit alles gevoel.
 En iewers daarin het ek gevoel hoe die ou verhaal weer verander.
 Die verhaal wat met druk begin het.
 Met stilte.
 Met 'n seun wat gebreek het.
 Met gevolge.
 Met weggaan.
 Met soek.

Met liefde.
 Met werk.
 Met stilstaan.
 Met 'n boom.
 Met 'n tas.
 Met ringe.
 Met 'n telefoonoproep.
 Nou het dit 'n pa bereik wat huis toe gaan.
 En 'n seun wat steeds hier is.
 Die vraag was nie meer net:
 Wat het met my gebeur nie?
 Of:
 Wat het ek gedoen nie?
 Of:
 Hoe word ek heel nie?
 Die vraag het geword:
 Hoe leef ek nou?
 Ná die verlies.
 Ná die boodskap.
 Ná die oorhandiging.
 Nadat die stem stil geword het.
 Hoe word ek die soort man wat nie vermors wat pyn hom geleer het nie?
 Dit is die vraag wat rou by my agtergelaat het.
 En dalk eindig elke werklike hoofstuk van die lewe met 'n vraag, nie 'n
 antwoord nie.
 'n Vraag wat jy moet leef.
 Vir my was die vraag eenvoudig.
 Sal ek sorg vir die mense wat steeds by my is?
 Sal ek oop bly?
 Sal ek liefde toelaat om sag te maak wat pyn probeer verhard het?
 Sal ek teenwoordig bly wanneer die lewe swaar word?
 Sal ek my pa se woorde as 'n las of as 'n seën dra?
 Ek wil nie voorgee dat ek dit volmaak beantwoord het nie.
 Ek het nie.
 Niemand doen nie.
 Rou word nie volmaak geleef nie.
 Familie word nie volmaak gedra nie.
 'n Huwelik word nie volmaak liefgehad nie.

Verantwoordelikheid word nie volmaak vasgehou nie.
 Maar volmaaktheid was nooit die punt van hierdie verhaal nie.
 Waarheid was.
 Teenwoordigheid was.
 Bly was.
 Nadat hy huis toe gegaan het, het ek gebly.
 Nie omdat ek sterk gevoel het nie.
 Omdat liefde steeds hier was.
 Tish was steeds hier.
 My tweelingsuster was steeds hier.
 My ma was steeds hier.
 Die huis was steeds hier.
 Die honde, die rekeninge, die gewone dae, die onafgehandelde werk van
 wording — alles steeds hier.
 En ek was ook steeds hier.
 Verander.
 Hartseerder.
 Sagter, hoop ek.
 Meer bewus daarvan dat tyd nie eindeloos is nie.
 Meer bewus daarvan dat woorde saak maak.
 Meer bewus daarvan dat stilte nie alles mag regeer nie.
 Meer bewus daarvan dat 'n man se lewe nie net gemeet word aan wat hy bou
 nie, maar aan hoe hy liefhet wat aan sy sorg toevertrou is.
 My pa het huis toe gegaan.
 Maar sy sin het gebly.
 Sorg vir mekaar.
 En dalk is dit hoe 'n man in hierdie wêreld bly nadat hy dit verlaat.
 Nie net in foto's nie.
 Nie net in herinneringe nie.
 Nie net in rou nie.
 Maar in die manier waarop sy woorde die lewendes bly vorm.
 In die manier waarop 'n seun sagter praat.
 In die manier waarop 'n eggenoot meer teenwoordig bly.
 In die manier waarop 'n broer met meer wysheid help.
 In die manier waarop 'n familie, al is hulle gewond en onvolmaak, probeer om
 nie teen hulleself te draai nie.
 Dit is wat ek wil voortdra.
 Nie net die pyn nie.
 Nie net die spyt nie.

Nie net die ingewikkelde geskiedenis nie.
 Die sin.
 Die oorhandiging.
 Die eenvoudige waarheid.
 Sorg vir mekaar.
 Nadat hy huis toe gegaan het, het ek verstaan dat bly nie by een besluit eindig
 nie.
 Dit begin elke dag weer.
 In elke vertrek.
 By elke mens.
 Onder elke druk.
 Deur elke rou.
 'n Man word nie net een keer die man wat gebly het nie.
 Hy word hom oor en oor.
 Wanneer hy die telefoon beantwoord.
 Wanneer hy huil.
 Wanneer hy luister.
 Wanneer hy om verskoning vra.
 Wanneer hy nie uit die vertrek binne homself vlug nie.
 Wanneer hy liefde laat seermaak sonder om sy hart toe te maak.
 Wanneer hy na die mense kyk wat steeds langs hom staan en onthou wat in sy
 hande geplaas is.
 My pa het huis toe gegaan.
 Ek was steeds hier.
 En die werk van liefde was steeds myne.
 Nie om volmaak te dra nie.
 Maar om eerlik te dra.
 Nie om alleen te dra nie.
 Maar om saam met God, met waarheid, met Tish, met familie en met die
 moed om mense te bly te dra.
 Dit is wat oorgebly het nadat hy huis toe gegaan het.
 Nie net leegheid nie.
 Nie net hartseer nie.
 'n Sin.
 'n Verantwoordelikheid.
 'n Seën.
 'n Pad.
 Sorg vir mekaar.
 En daarom sal ek probeer.

Dag vir dag.
Oomblik vir oomblik.
Met die hart wat ek het.
Met die lewe wat steeds voor my lê.
Met die mense wat steeds hier is.
Ek sal probeer bly.

SLOTBESINNING

Die Man Wat Gebly Het

Ek het vroeër gedink bly beteken om nie weg te gaan nie.

Nou verstaan ek dit anders.

'n Man kan in dieselfde huis bly en steeds weggaan.

Hy kan langs die mense sit wat hom liefhet en steeds verdwyn. Hy kan werk toe gaan, die rekeninge betaal, vrae beantwoord, planne maak en verantwoordelikheid dra — en steeds in sy eie lewe afwesig wees.

Ek weet dit omdat ek dit geleef het.

Ek het geweet hoe om te oorleef.

Ek het geweet hoe om te funksioneer.

Ek het geweet hoe om druk te dra.

Ek het geweet hoe om aan te hou.

Maar ek het lank nie geweet hoe om te bly nie.

Nie werklik nie.

Nie met my hele hart nie.

Nie met die dele van my wat beskaamd was nie.

Nie met die dele van my wat bang was nie.

Nie met die dele van my wat liefde wou hê, maar nie geweet het hoe om dit te ontvang nie.

Nie met die dele van my wat geleer het om te verdwyn lank voordat ek woorde daarvoor gehad het nie.

Hierdie boek het met 'n harde waarheid begin.

Ek het my pa geslaan.

Daardie sin sal nooit maklik word nie.

Dit behoort nie.

Sommige waarhede is nie bedoel om gemaklik te word nie.

Hulle is bedoel om eerlik te bly.

Ek het nie daaroor geskryf om myself te verskoon nie. Ek het nie daaroor geskryf omdat ek trots daarop is nie. Ek het daaroor geskryf omdat 'n lewe nie waaragtig kan word as die eerste waarheid weggesteek word nie.

Daardie oomblik was nie die hele ek nie.

Maar dit het iets in my openbaar.

Dit het druk openbaar.

Dit het stilte openbaar.

Dit het woede openbaar wat ek nie geweet het hoe om te dra nie.

Dit het 'n man openbaar wat baie dinge oorleef het, maar nog nie geleer het hoe om heel te word nie.

En uit daardie gebroke plek het die lang werk begin.

Nie vinnig nie.

Nie mooi nie.

Nie in 'n reguit lyn nie.

Daar was gevolge.

Daar was skaamte.

Daar was afstand.

Daar was weggaan.

Daar was soek.

Daar was liefde.

Daar was die huwelik.

Daar was werk.

Daar was druk.

Daar was ineenstorting.

Daar was stilte.

Daar was 'n boom.

Daar was 'n rusbank in die skadu.

Daar was lang ure waarin dit gelyk het asof niks gebeur nie.

Maar iets het gebeur.

'n Man het geleer om op te hou vlug.

Nie van die wêreld af nie.

Van homself af.

Dit is dalk die moeilikste plek om op te hou vlug.

Want wanneer jy ophou om van jouself af weg te vlug, ontmoet jy alles wat jy probeer agterlaat het.

Die stilte van jou kinderjare.

Die ou druk.

Die skuld.

Die rou.

Die woede.

Die vrae.

Die herinneringe.

Die mense wat jy seergemaak het.

Die mense wat jou seergemaak het.

Die dele van jou verhaal wat nie netjies in een verduideliking pas nie.

Jy ontmoet die waarheid.

En die waarheid kom nie altyd sag nie.

Maar as jy lank genoeg daarby bly, doen dit iets vreemds.
 Dit hou op om jou net aan te kla.
 Dit begin jou vrymaak.
 Nie deur die verlede te laat verdwyn nie.
 Nie deur alles aanvaarbaar te maak nie.
 Nie deur vir jou 'n netjiese weergawe van jouself te gee nie.
 Die waarheid maak jou vry deur jou te wys waar jy is.
 En wanneer jy eers weet waar jy is, kan jy begin.
 Dit is wat ek geleer het.
 Om weer te begin lyk nie altyd indrukwekkend nie.
 Soms lyk dit soos stilsit.
 Soms lyk dit soos om te sê: "Ek weet nie wat met my aangaan nie."
 Soms lyk dit soos om jouself nie te verdedig wanneer iemand vir wie jy lief is vir jou die waarheid vertel nie.
 Soms lyk dit soos om die telefoon te beantwoord wanneer jou pa se stem swak is.
 Soms lyk dit soos huil.
 Soms lyk dit soos tee maak.
 Soms lyk dit soos om die huis vir 'n ruk sag te laat wees.
 Soms lyk dit soos om in die vertrek te bly wanneer alles binne jou wil verdwyn.
 Dit is die soort moed waaroor hierdie boek gaan.
 Nie die luidrugtige soort nie.
 Nie die soort waarvoor mense hande klap nie.
 Nie die soort wat van buite sterk lyk nie.
 Die stiller soort.
 Die moed om mens te bly.
 Dit is moeiliker as wat mense dink.
 Dit is moeilik om mens te bly wanneer jy beskaamd is. Dit is moeilik om mens te bly wanneer jy moeg is. Dit is moeilik om mens te bly wanneer geld min is, mense broos is, familie ingewikkeld is en jou eie hart steeds ou wonde dra.
 Dit is moeilik om mens te bly wanneer jy redes het om bitter te word.
 Dit is moeilik om sag te bly wanneer die lewe jou geleer het om jouself te beskerm.
 Maar hardheid is nie heelwording nie.
 Stilte is nie altyd vrede nie.
 Beheer is nie altyd krag nie.
 En weggaan gebeur nie altyd met jou voete nie.
 Soms gebeur die werklike weggaan binne.
 Daarom moet die werklike bly ook daar gebeur.

Binne.

Waar niemand sien nie.

Waar die ou stem opstaan.

Waar skaamte vir jou sê om weg te kruip.

Waar woede vir jou sê om toe te maak.

Waar vrees vir jou sê om jouself teen liefde te beskerm.

Waar rou vir jou sê dat voel te gevaarlik is.

Waar trots vir jou sê om nie om verskoning te vra nie.

Waar moegheid vir jou sê om op te hou om te gee.

Dit is waar bly begin.

Nie in die openbaar nie.

Nie op 'n verhoog nie.

Nie in 'n sin wat mooi klink nie.

Binne die oomblik waarin jy kies om nie jouself of die mense wat steeds jou teenwoordigheid nodig het te verlaat nie.

Ek dink aan Tish.

My vrou.

Die vrou wat langs my gestaan het toe die lewe onseker geword het. Die vrou wat my afstand raakgesien het voordat ek dit kon benoem. Die vrou wat meer as my liggaam in die vertrek nodig gehad het.

Sy het nodig gehad dat my hart bereikbaar bly.

Sy het my daar nodig gehad.

Nie volmaak nie.

Daar.

En ek leer dit steeds.

Liefde vra nie 'n man om foutloos te word nie.

Maar dit vra hom om teenwoordig te word.

Om te luister.

Om terug te keer.

Om te praat wanneer stilte makliker sou wees.

Om sagter te word wanneer hardheid sy trots sou beskerm.

Om te erken wanneer hy nie weet nie.

Om aan te hou eerlik word voor die mens wat naby genoeg gebly het om die waarheid te sien.

Dit is die huwelik.

Nie net ringe nie.

Nie net beloftes nie.

Nie net jare saam nie.

Die huwelik is die daaglikse keuse om bereikbaar te bly.

En haar ring het my geleer dat bly nie een besluit is wat lank gelede geneem is nie.

Dit is duisend kleiner besluite wat oor en oor geneem word.

In die kombuis.

In die slaapkamer.

In moeë aande.

In moeilike gesprekke.

In siekte.

In druk.

In gewone dae waarin liefde prakties moet word, anders bly dit net 'n woord.

Ek dink aan my tweelingsuster.

My tweelingsuster.

Die tas.

'n Lewe wat met gewig opdaag.

'n Mens wat weer begin.

En ek onthou dat almal iets dra.

Sommige dra dit sigbaar.

Sommige dra dit stilweg.

Sommige dra dit so lank in stilte dat selfs hulle vergeet hoe swaar dit geword het.

Om mense goed lief te hê, moet jy leer sien wat hulle dra.

Maar jy moet ook leer wat joune is om te dra en wat nie.

Dit is wysheid.

Liefde sonder wysheid word uitputting.

Grense sonder liefde word hardheid.

Maar liefde met wysheid word 'n plek waar mense kan groei.

Ek leer dit ook steeds.

Om te help sonder om te beheer.

Om om te gee sonder om te verdwyn.

Om oop te bly sonder om ingesluk te word.

Om 'n anker in die huis te wees sonder om 'n martelaar te word.

Dit is deel van bly.

Nie om alles te dra nie.

Om dit wat joune is met liefde te dra.

En ander die waardigheid te gun om te dra wat aan hulle behoort.

Ek dink aan my pa.

Sy stem oor die telefoon.

Die moegheid daarin.

Die gevoel dat hy op pad huis toe was.

Ek dink aan die trane wat daarna gekom het.
 Myne.
 Tish s'n.
 My tweelingsuster s'n.
 Die stilte in die huis.
 En sy woorde.
 Sorg vir mekaar.
 Daardie woorde het meer as 'n boodskap geword.
 Hulle het 'n oorhandiging geword.
 'n Laaste soort lering.
 Nie oor sukses nie.
 Nie daaroor om reg te wees nie.
 Nie oor wen nie.
 Oor sorg.
 Oor familie.
 Oor die mense wat steeds hier staan.
 Nadat hy huis toe gegaan het, het daardie woorde gebly.
 Hulle het die verlede nie uitgewis nie.
 Hulle het dit bymekaargemaak.
 Hulle het die verhaal nie eenvoudig gemaak nie.
 Hulle het duidelik gemaak wat saak maak.
 Sorg vir mekaar.
 Nie volmaak nie.
 Nie sonder grense nie.
 Nie deur jouself te verloor nie.
 Nie deur voor te gee dat pyn nooit gebeur het nie.
 Maar deur te weier om pyn die laaste woord te gee.
 Deur te weier om hard te word.
 Deur te weier om teen mekaar te draai wanneer die lewe swaar word.
 Deur rou te laat verander in teerheid eerder as bitterheid.
 Deur liefde die volgende gewone dag in te dra.
 Dalk is dit wat 'n erfenis werklik is.
 Nie net wat op papier agtergelaat word nie.
 Nie net besittings nie.
 Nie net foto's nie.
 Soms is 'n erfenis 'n sin.
 'n Stem.
 'n Laaste rigting.

Iets wat bly praat nadat die mens weg is.
 My pa het huis toe gegaan.
 Maar die sin het gebly.
 En ek is steeds hier.
 Dit maak saak.
 Ek is steeds hier.
 Nie as 'n voltooide man nie.
 Nie as 'n volmaakte eggenoot nie.
 Nie as 'n seun wat alles reggekry het nie.
 Nie as 'n broer wat presies weet hoe om te help nie.
 Nie as iemand wat sy lewe opgelos het nie.
 Ek is steeds hier as 'n man wat besig is om waaragtig te word.
 'n Man wat leer om oop te bly.
 'n Man wat leer om verantwoordelikheid te dra sonder om sy siel te verloor.
 'n Man wat leer om liefde toe te laat om hom te bereik.
 'n Man wat leer dat rou nie 'n vyand is as dit die hart lewend hou nie.
 'n Man wat leer dat God dikwels stil werk.
 Nie altyd deur die gewig te verwyder nie.
 Soms deur ons te leer om dit anders te dra.
 Dit is wat hierdie verhaal my gegee het.
 Nie 'n volmaakte einde nie.
 'n Eerliker een.
 Ek glo nie die lewe word betekenisvol omdat dit maklik word nie.
 Ek glo nie heelwording beteken dat die verlede nie meer seermaak nie.
 Ek glo nie krag beteken dat 'n mens nooit huil nie.
 Ek glo nie bly beteken dat 'n mens nooit rus nodig het nie.
 Ek glo nou iets stillers.
 Die lewe word betekenisvol wanneer ons ophou vlug van wat werklik is.
 Heelwording begin wanneer die waarheid nie meer as die vyand behandel word nie.
 Krag is die moed om onder druk mens te bly.
 En bly beteken teenwoordigheid.
 By God.
 By jouself.
 By die mense wat aan jou sorg toevertrou is.
 By die lewe wat steeds joune is om te leef.
 Ek is nie die man wat gebly het omdat ek nooit weggegaan het nie.
 Ek het op baie maniere weggegaan.

Deur stilte.
Deur afstand.
Deur skaamte.
Deur vrees.
Deur ou patrone wat ek nie verstaan het nie.
Maar die verhaal het nie daar geëindig nie.
Deur genade, deur pyn, deur liefde, deur waarheid en deur die stadige
barmhartigheid van gewone dae het ek begin terugkeer.
Na Tish.
Na familie.
Na my eie hart.
Na God.
Na die lewe voor my.
Na die man wat ek steeds moes word.
Dit is waarom die titel saak maak.
Die Man Wat Gebly Het.
Nie omdat hy altyd sterk was nie.
Maar omdat hy teruggekom het.
Oor en oor.
Wanneer dit seergemaak het.
Wanneer hy beskaamd was.
Wanneer rou die huis binnegekom het.
Wanneer liefde meer as woorde gevra het.
Wanneer verantwoordelikheid swaar geword het.
Wanneer die boom stilte aangebied het.
Wanneer sy pa se stem vervaag het.
Wanneer die mense langs hom steeds sorg nodig gehad het.
Hy het teruggekom.
Nie volmaak nie.
Maar eerlik.
En dalk is dit al wat enigeen van ons kan doen.
Keer terug na wat saak maak.
Keer terug na waarheid.
Keer terug na liefde.
Keer terug na die mense wat steeds hier is.
Keer terug na die werk om mens te word.
Ek weet nie wat elke leser in hierdie verhaal sal vind nie.
Dalk sal sommige 'n seun sien.

Dalk sal sommige 'n eggenoot sien.
 Dalk sal sommige 'n broer sien.
 Dalk sal sommige hulleself sien.
 Dalk sal sommige die stilte herken.
 Die druk.
 Die vlug.
 Die skaamte.
 Die verlange om van binne skoon te word.
 Dalk sal sommige dit lees en besef hulle is nie klaar nie.
 Dat wat in hulle gebreek het nie die hele verhaal is nie.
 Dat pyn hulle kan verklaar, maar nie hoef te besit nie.
 Dat liefde steeds moontlik is.
 Dat waardigheid stilweg kan terugkeer.
 Dat een eerlike tree steeds 'n begin is.
 Dat bly nie swakheid is nie.
 Dit kan die dapperste ding wees wat hulle ooit doen.
 Nie om te bly in wat hulle vernietig nie.
 Nie om in mishandeling te bly nie.
 Nie om in leuens te bly nie.
 Maar om by die waarheid teenwoordig te bly.
 Oop te bly vir heelwording.
 Verantwoordelik te bly vir wat hulle s'n is.
 Sag genoeg te bly om lief te hê.
 Lank genoeg te bly om werklik te word.
 Dit is die bly wat ek bedoel.
 Die soort wat nie van die spieël af wegvlug nie.
 Die soort wat nie vir altyd agter blaam wegkruip nie.
 Die soort wat sê:
 Dit het gebeur.
 Dit het seergemaak.
 Dit was myne.
 Dit was nie myne nie.
 Dit moet in die oë gekyk word.
 Dit kan steeds anders word.
 Dit is waar herbou begin.
 Nie wanneer alles herstel is nie.
 Wanneer 'n man ophou om vir homself te lieg.
 Wanneer hy ophou om ontsnapping vryheid te noem.

Wanneer hy ophou om stilte met vrede te verwar.
 Wanneer hy ophou wag dat die lewe maklik word voordat hy eerlik word.
 Wanneer hy na die mense kyk vir wie hy lief is en besef dat sy teenwoordigheid
 deel van hulle veiligheid is.
 Dit is bly.
 Dit is nie glansryk nie.
 Dit is nie vinnig nie.
 Dit word nie altyd gesien nie.
 Maar dit is heilig.
 'n Man wat bly, lyk dalk nie van buite indrukwekkend nie.
 Hy kan moeg wees.
 Hy kan stil wees.
 Hy leer dalk steeds hoe om te praat.
 Hy rou dalk steeds.
 Hy maak dalk steeds foute.
 Hy het dalk steeds dae wanneer die ou patrone opstaan.
 Maar as hy na die waarheid terugkeer, is hy nie verlore nie.
 As hy keer dat sy hart klip word, is hy nie klaar nie.
 As hy leer om met verantwoordelikheid lief te hê, is hy besig om te word.
 As hy na die mense omsien wat steeds by hom is, nie as 'n redder nie, maar as 'n
 teenwoordige man, gebeur iets heiligs in die gewone lewe.
 Dit is wat ek wil hê hierdie boek moet agterlaat.
 Nie 'n beeld van my nie.
 Nie 'n blinkgevryfde weergawe van my lewe nie.
 Nie 'n verhaal wat alles netjies laat lyk nie.
 'n Getuienis.
 Dat 'n man kan breek en steeds mens kan word.
 Dat 'n seun skaamte kan dra en steeds waarheid kan soek.
 Dat 'n eggenoot teenwoordigheid kan leer.
 Dat 'n broer met wysheid kan help.
 Dat rou sagter kan maak eerder as harder.
 Dat 'n pa se laaste woorde 'n pad kan word.
 Dat die stille werk saak maak.
 Dat die gewone huis saak maak.
 Dat liefde wat daaglik geleef word saak maak.
 En dat bly — werklik bly — een van die diepste vorme van moed kan wees.
 Dit is waar ek die leser laat.
 Nie met al die antwoorde nie.
 Nie met 'n volmaakte lewe nie.

Nie met 'n man wat aangekom het nie.

Maar met 'n man wat steeds stap.

Steeds leer.

Steeds dra.

Steeds liefhet.

Steeds word.

'n Man wat nou weet dat die werk van die lewe nie is om van elke swaar ding te ontsnap nie.

Dit is om te dra wat saak maak sonder om die hart te verloor wat dit die moeite werd maak om te dra.

'n Man wat weet dat die sin bly:

Sorg vir mekaar.

En dalk is dit genoeg om volgens te leef.

Dag vir dag.

Vertrek vir vertrek.

Gesprek vir gesprek.

Traan vir traan.

Keuse vir keuse.

Wanneer die lewe onseker is.

Wanneer rou naby is.

Wanneer liefde swaar voel.

Wanneer die ou drang om te vlug terugkeer.

Bly.

Nie in ontkenning nie.

Nie in stilte nie.

Nie in vrees nie.

Bly in waarheid.

Bly in liefde.

Bly teenwoordig.

Bly mens.

Dit is die pad.

Dit is die werk.

Dit is die geskenk.

Dit is die man.

Nie die man wat nooit gebreek het nie.

Nie die man wat nooit misluk het nie.

Nie die man wat geen wonde gehad het nie.

Die man wat na die lewe toe teruggedraai het.

Die man wat die waarheid toegelaat het om hom te vind.

Die man wat stadig, pynlik en eerlik geleer het dat liefde nie deur ontsnapping bewys word nie.

Dit word deur teenwoordigheid bewys.

En ná alles —

die stilte,

die druk,

die breek,

die weggaan,

die soektog,

die liefde,

die boom,

die tas,

die ringe,

die telefoonoproep,

die rou,

die sin wat agtergelaat is —

is dit die enigste einde wat ek eerlik kan skryf:

Ek het nie 'n volmaakte man geword nie.

Ek het 'n man geword wat gebly het.

En ek bly steeds.

OOOR DIE OUTEUR

Alec P Daschner is 'n Suid-Afrikaanse skrywer en die outeur van Die Man Wat Gebly Het.

Sy skryfwerk is eerlik, nadenkend en diep persoonlik. Hy skryf oor ineenstorting, verantwoordelikheid, liefde, rou, familie, geloof en die stille moed wat dit verg om teenwoordig te bly wanneer die lewe moeilik word.

Die Man Wat Gebly Het is uit geleefde ervaring gebore — nie as 'n blinkgevryfde suksesverhaal nie, maar as 'n eerlike vertelling van druk, breek, soek en die stadige leer om te bly.

Alec woon saam met sy vrou, Tish, in Port Alfred, Suid-Afrika.

'N NOTA AAN DIE LESER

Dankie dat jy hierdie boek gelees het.

As jy die einde bereik het, het jy meer gedoen as om bladsye om te blaai. Jy het saamgestap met 'n verhaal wat nie altyd maklik was om te vertel nie.

Hierdie boek is stadig, eerlik en uit die werklike lewe geskryf. Dit dra pyn, maar ook hoop. Dit dra mislukking, maar ook verantwoordelikheid. Dit dra rou, maar ook liefde.

My hoop is dat jy iewers op hierdie bladsye iets waar gevind het.

Dalk nie 'n antwoord nie.

Dalk nie 'n oplossing nie.

Maar 'n sin.

'n Oomblik.

'n Klein liggie.

'n Herinnering dat jy nie klaar is nie.

As hierdie boek met jou gepraat het, is ek diep dankbaar.

— Alec P Daschner

HOE OM TE BESTEL OF DIE OUTEUR TE KONTAK

As jy 'n eksemplaar van Die Man Wat Gebly Het wil bestel, 'n elektroniese weergawe wil aanvra of die outeur wil kontak, is jy welkom om die besonderhede hieronder te gebruik.

Boek: Die Man Wat Gebly Het

Outeur: Alec P Daschner

Prys: R150 per eksemplaar

E-pos: being@imagnet.co.za

Selfoon / WhatsApp: 077 434 2028

Webwerf: <https://the-man-who-stayed.netlify.app>

Vir elektroniese eksimplare, stuur asseblief bewys van betaling aan:

being@imagnet.co.za

’N KLEIN VERSOEK VAN DIE OUTEUR

Hierdie boek is die resultaat van baie ure se besinning, skryfwerk, redigering en persoonlike eerlikheid.

As jy hierdie eksemplaar van iemand anders ontvang het en dit met jou gepraat het, oorweeg dit asseblief om die werk te ondersteun deur jou eie eksemplaar te koop.

Moet asseblief nie hierdie boek sonder toestemming kopieer, aanstuur, oplaai of versprei nie.

Dit word waardeer wanneer die boodskap gedeel word.

Wanneer die lêer sonder toestemming gedeel word, benadeel dit die werk.

As jy iemand ken wat hierdie boek moontlik nodig het, stuur asseblief vir hulle die outeur se kontakbesonderhede of webwerf sodat hulle hul eie eksemplaar kan bestel.

Dankie dat jy onafhanklike skryfwerk ondersteun.

Alec P Daschner

Outeur — Die Man Wat Gebly Het

Selfoon / WhatsApp: 077 434 2028

Webwerf: <https://the-man-who-stayed.netlify.app>